

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2019-2020

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Του Σπυρίδωνος - Στέφανου Βαρβάρα, του Μιχαήλ
Α.Μ.: 7340010419003

Το πτωχευτικό δίκαιο των νομικών προσώπων

Επιβλέποντες:

- Α) Καθηγητής Γεώργιος Μιχαλόπουλος
- Β) Επίκουρος Καθηγητής Εμμανουήλ Μαστρομανώλης
- Γ) Λέκτορας Κωνσταντίνα Μπέτζιου - Κάμτσιου

Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Copyright © [Σπυρίδων – Στέφανος Βαββάρας, 2020]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	IV
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	V
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α. ΕΙΔΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΤΩΧΕΥΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.....	4
1. Η πτωχευτική ικανότητα των νομικών προσώπων	4
1.1 Εισαγωγικό σημείωμα	4
1.2 Η πτωχευτική ικανότητα των εμπορικών εταιριών	4
1.2.1 Η άκυρη εταιρία.....	6
1.2.2 Η μετατροπείσα εταιρία.....	6
1.2.3 Η λυθείσα εταιρία	8
1.2.4 Η αδημοσίευτη ομόρρυθμη εταιρία.....	8
1.2.5 Η υπό ίδρυση κεφαλαιουχική εταιρία.....	10
1.3 Πτωχευτική ικανότητα ενώσεων προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό.....	10
1.4 Νομικά πρόσωπα χωρίς πτωχευτική ικανότητα	11
2. Νομιμοποίηση υποβολής αίτησης πτώχευσης οφειλέτη – νομικού προσώπου - Αναγκαιότητα απόφασης των συνελεύσεων.....	13
3. Το ζήτημα της συμπτώχευσης των ομορρύθμων εταιριών ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας.....	14
3.1 Εισαγωγικό σημείωμα	14
3.2 Αυτοματισμός της συμπτώχευσης;.....	16
3.3 Η σχέση της πτώχευσης της εταιρίας με την πτώχευση των εταίρων	18
3.3.1 Το προγενέστερο καθεστώς	18
3.3.2 Το ισχύον καθεστώς.....	20
3.4 Η εισήγηση της κατάργησης της συμπτώχευσης	22
4. Λύση – Περάτωση - Αναβίωση	22
4.1 Η λύση του νομικού προσώπου (άρθρο 96 ΠτΚ).....	22
4.2 Η διατήρηση των οργάνων του νομικού προσώπων – Κατανομή αρμοδιοτήτων	25
4.3 Περάτωση εταιρικής πτώχευσης – Περάτωση του νομικού προσώπου.....	28
4.4 Η δυνατότητα αναβίωσης του νομικού προσώπου.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β. Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΔΙΟΙΚΗΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΑΡΕΛΚΥΣΗΣ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΥΣΗΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ.....	32

1. Εισαγωγή - Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο.....	32
1.2 Γενικά περί των μορφών ευθύνης του άρθρου 98 ΠτΚ	37
1.2.1 Δικαιοσυγκριτική επισκόπηση	39
1.2.1.1 Γαλλικό δίκαιο	39
1.2.1.2 Γερμανικό δίκαιο	40
1.2.1.3 Αγγλικό δίκαιο	41
1.2.1.4 Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	42
1.3 Ευθυνόμενα πρόσωπα	43
2. Η Παρέλκυση της πτώχευσης	45
2.1 Η έννοια της παρέλκυσης.....	45
2.2 Τα αίτια και οι κίνδυνοι της παρέλκυσης της πτώχευσης	46
3. Αντικειμενικές προϋποθέσεις.....	47
3.1 Η παύση πληρωμών και η καθυστερημένη ή μη υποβολή αίτησης κήρυξης σε πτώχευση	47
3.2 Η ζημία	48
3.3 Υπαιτιότητα.....	49
3.4 Οι δικαιούχοι αποζημίωσης στην παρέλκυση της πτώχευσης- Η διάκριση σε παλιούς και νέους πιστωτές.....	52
3.5 Η ενάσκηση των αξιώσεων	56
4. Η Πρόκληση της παύσης πληρωμών	57
4.1 Εισαγωγή.....	57
4.2 Αντικειμενικές προϋποθέσεις.....	58
4.2.1 Η συμπεριφορά που θεμελιώνει την ευθύνη	58
4.2.2 Η παύση πληρωμών.....	59
4.2.3 Η ζημία - Ύπαρξη εσωτερικής ή εξωτερικής ζημίας;	60
4.2.4 Υπαιτιότητα.....	61
4.3 Ειδικά θέματα.....	61
4.3.1 Η εφαρμογή του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης στο πλαίσιο του άρθρου 98 παρ. 2 ΠτΚ.....	61
4.3.2 Ζημία ατομική ή συλλογική;	63
4.3.3 Παραγραφή.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. Η ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4738/2020 «ΡΥΘΜΙΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ»	65
1.1 Εισαγωγικό σημείωμα	65
1.2 Η ρύθμιση των εξεταζόμενων διατάξεων στο νέο νόμο	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	71

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	75
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	76
ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ.....	76

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στον ισχύοντα πτωχευτικό κώδικα (Ν. 3588/2007), έως την έναρξη εφαρμογής του Ν. 4738/2020 «Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας», μολονότι διατηρείται ο οφειλέτης - φυσικό πρόσωπο ως πρότυπο, εισάγεται ένα πλέγμα διάσπαρτων διατάξεων, που αφορούν στα νομικά πρόσωπα (επί παραδείγματι τα άρθρα 96-98, το άρθρο 2παρ. 1, 4παρ.2, 164 παρ. 2, 176 ΠτΚ). Παρότι όμως, υφίσταται το ως άνω πλέγμα, το οποίο επιλυεί και διαφωτίζει πολλά αμφισβητούμενα στο παρελθόν ζητήματα, δε μπορεί να ομιλεί κανείς για ολοκληρωμένη νομοθετική ρύθμιση του «Πτωχευτικού δικαίου των νομικών προσώπων». Καθίσταται λοιπόν σαφές, πώς αν μή τι άλλο η μελέτη και εξέταση των ζητημάτων που αφορούν το πτωχευτικό δίκαιο των νομικών προσώπων είναι πέρα από ενδιαφέρουσα και αρκετά διαφωτιστική.

Με την παρούσα εργασία δε γίνεται ανάλυση των προϋποθέσεων κήρυξης της πτώχευσης του νομικού προσώπου και των συνεπειών εν γένει, στα πλαίσια, δηλαδή, που δε διαφοροποιούνται από τα ήδη γνωστά κατά τη γενική διδασκαλία του πτωχευτικού δικαίου, και τότε μόνο θα έχουν κάποιο ενδιαφέρον, όταν, προκειμένου περί νομικών προσώπων, είτε υφίσταται κάποια διαφορά, είτε κάποια ειδικότερη ρύθμιση. Το κυρίως μέρος της εργασίας χωρίζεται στα εξής τρία κεφάλαια:

Το πρώτο κεφάλαιο αφορά σε ειδικά ζητήματα της πτώχευσης των νομικών προσώπων. Έτσι, στο επίκεντρο βρίσκεται η ανάλυση σε βάθος της υποκειμενικής προϋπόθεσης της κήρυξης σε πτώχευση, καθώς μέσα από την ανάπτυξή της διευκρινίζεται, ποια νομικά πρόσωπα έχουν πτωχευτική ικανότητα και εμπίπτουν στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής του πτωχευτικού κώδικα.

Έπειτα, στο πλαίσιο της νομιμοποίησης του οφειλέτη – νομικού προσώπου προς υποβολή αίτησης πτώχευσης, θα ασχοληθούμε με το ποιός υποχρεούται να την υποβάλλει και ιδιαίτερα, αν και σε ποιές περιπτώσεις απαιτείται απόφαση της συνέλευσης της εταιρίας.

Επίσης, θα αναλυθεί το ζήτημα της συμπτώχευσης των ομορρυθμών εταιρών ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας και οι βασικοί προβληματισμοί του θεσμού αυτού.

Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με τη μείζονα συνέπεια της κήρυξης της πτώχευσης, ήτοι, τη λύση του νομικού προσώπου και τη μετέπειτα διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτού του κεφαλαίου, είναι ορθό να ακολουθήσει η ανάλυση της κατανομής αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα διατηρούμενα όργανα του νομικού προσώπου και το σύνδικο και να δοθούν και κάποια σχετικά παραδείγματα για αυτή την κατανομή. Τέλος, θα ακολουθήσουν η περάτωση του νομικού προσώπου σε σχέση και με την περάτωση της πτώχευσης και η δυνατότητα αναβίωσης.

Το δεύτερο κεφάλαιο, θα αφορά στην ανάλυση της αστικής ευθύνης των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών στην περίπτωση της παρέκλυσης της πτώχευσης και της πρόκλησης της παύσης πληρωμών κατά το άρθρο 98 ΠτΚ.

Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει μία σύντομη αναφορά στο νέο Νόμο 4738/2020, που δημοσιεύθηκε προσφάτως, ύστερα από έντονη διαβούλευση στη Βουλή, και τον τρόπο που ρύθμισε ή τις αλλαγές που τυχόν επέφερε στις θεματικές για τις οποίες θα γίνει ανάλυση στο πλαίσιο της παρούσης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: νομικά πρόσωπα, πτώχευση, λύση – περάτωση – αναβίωση, παρέκλυση πτώχευσης – πρόκληση παύσης πληρωμών, Νόμος 4738/2020

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρία
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Βλ.	Βλέπε
Γ.Ε.ΜΗ.	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
ΔΕΕ	Δίκαιο επιχειρήσεων και εταιριών
εδ.	εδάφιο
ΕΕ	Ετερόρρυθμη Εταιρεία
ΕΕμπΔ	Επιθεώρησης εμπορικού δικαίου
ΕμπΔ	Εμπορικό δίκαιο
ΕμπΝ	Εμπορικός Νόμος (Β.Δ. της 19 Απριλίου/1 Μαΐου 1835)
ΕΝΕ	Αιτιολογική Έκθεση Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Πτωχευτικού Κώδικα
Επ.	πόμενα
ΕΠΕ	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση εμπορικού δικαίου
ΙΚΕ	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
ΚΝοΒ	Κώδιξ Νομικού Βήματος
Ν.	Νόμος
ΟΕ	Ομόρρυθμη Εταιρία
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας (Ν.3588/2007)
Πχ	Παραδείγματος χάριν
σελ.	Σελίδα
Σ.	Σύνταγμα
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου
InsO	Γερμανική Insolvenzordnung (1999)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αφορά στο «Πτώχευτικό δίκαιο των νομικών προσώπων» στην ελληνική έννομη τάξη με βάση τον ισχύοντα ελληνικό πτωχευτικό κώδικα (ΠτΚ) και το Νόμο 3588/2007 (ΦΕΚ Α'153/10.7.2007), όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει έως την έναρξη ισχύος του νέου νόμου 4738/2020 τον Ιανουάριο του 2021.

Αρχικά, σύμφωνα με το άρθρο 61 ΑΚ, το νομικό πρόσωπο συνιστά ένωση προσώπων ή σύνολο περιουσίας, που έχει ταχθεί στην εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού και μπορεί να αποκτήσει προσωπικότητα (νομικό πρόσωπο), αν τηρηθούν οι όροι που αναγράφει ο νόμος. Έχει δική του επωνυμία, ιθαγένεια, έδρα και διατηρεί την αυτοτέλειά του απέναντι στους ιδρυτές και τα μέλη του. Επίσης, κατέχει δική του περιουσία, χωριστή και ανεξάρτητη από την περιουσία των μελών του (αρχή του χωρισμού), γεγονός που συνιστά σημαντικό πλεονέκτημα, που επιτρέπει την αυτόνομη άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, ανεξάρτητα από την άσκηση αντίστοιχης δραστηριότητας από τα μέλη του.¹

Στο καθεστώς του εμπορικού νόμου (άρθρα 525 επ. του Εμπορικού Νόμου, Β.Δ. της 19 Απριλίου/1 Μαΐου 1835), επίκεντρο των ρυθμίσεων για την πτώχευση αποτελούσε ο οφειλέτης – φυσικό πρόσωπο. Ταυτόχρονα, υπήρχε και παντελής έλλειψη διατάξεων σχετικά με τα νομικά πρόσωπα.

Ο ισχύον πτωχευτικός κώδικας (Ν. 3588/2007), έως την έναρξη εφαρμογής του Ν. 4738/2020 «Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας», αν και διατηρεί ως πρότυπο τον οφειλέτη φυσικό πρόσωπο,² εισάγει ένα πλέγμα διάσπαρτων διατάξεων, που αφορούν στα νομικά πρόσωπα («Ειδικές διατάξεις επί νομικών προσώπων» άρθρα 96-98, Κεφάλαιο Πέμπτο, άρθρο 2παρ. 1, 4παρ.2, 164 παρ. 2, 176 ΠτΚ). Βέβαια, έχει εκφραστεί από τον κ. Σωτηρόπουλο Γ.³ και η άποψη ότι ως βασικός τύπος οφειλέτη στον πτωχευτικό κώδικα ορίζεται το νομικό πρόσωπο, μέσω του οποίου διεξάγεται το κυριότερο κομμάτι της σύγχρονης οικονομικής ζωής και όχι το φυσικό πρόσωπο, πάνω στον οποίο είχε δομηθεί το προϊσχύσαν πτωχευτικό δίκαιο, που διαδραματιζόταν κάτω από διαφορετικές οικονομικές συνθήκες.

Η εισαγωγή των ως άνω διατάξεων, αποτελεί ένα ιδιαίτερο βήμα καθώς επεκτάθηκε η πτωχευτική ικανότητα και σε ενώσεις προσώπων, που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό, παρά το γεγονός ότι στερούνται της εμπορικής ιδιότητας. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να τονιστεί ότι τα πιστωτικά ιδρύματα (άρθρο 145 παρ. 1 Ν. 4261/2014), οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις (άρθρο 235 παρ. 7 Ν.4364/2016) και οι Ανώνυμες Εταιρίες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (Α.Ε.Π.Ε.Υ.) (άρθρο 90 Ν.4514/2018) δεν υπάγονται στις ρυθμίσεις του πτωχευτικού κώδικα, αλλά σε ειδικές εναλλακτικές διαδικασίες και επομένως εκφεύγουν του αντικείμενου της παρούσας εργασίας.

Πέραν τούτου, με το άρθρο 96 ΠτΚ, ήρθαν αμφισβητήσεις του προϊσχύσαντος καθεστώτος, όπως για παράδειγμα η λύση του νομικού προσώπου (ιδιαίτερα στις προσωπικές εταιρίες), και η διατήρηση του οργάνων του. Την πτώχευση της εταιρίας, ακολουθεί η λύση της χωρίς να χάνει την ικανότητα δικαίου, τη δικαιοπρακτική ικανότητα και τη νομική της προσωπικότητα, όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω. Καθίσταται, δηλαδή, σαφής η αλλαγή σκοπού και κατάστασης του

¹ Παπαστερίου Δ., Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 2^η έκδοση, 2009, σελ. 467.

² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 361.

³ Σωτηρόπουλος Γ., «Ο νέος πτωχευτικός κώδικας: Από την «πτώχευση» στην «εξυγίανση» του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου», ΧρΙΔ 2008, σελ. 290.

νομικού προσώπου, άρα χρήσιμη είναι η ανάλυση της κατανομής αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα εταιρικά και πτωχευτικά όργανα κατά την συμπόρευσή τους κάτω από τις «φτερούγες» της πτωχευτικής διαδικασίας.

Ταυτόχρονα, με το άρθρο 98 ΠτΚ θεσπίζεται προσωπική ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικής εταιρίας, ως αποτέλεσμα της ακολουθούσας από εκείνους ανεύθυνης και ριψοκίνδυνης πολιτικής.

Η εισαγωγή ειδικών διατάξεων για τα νομικά πρόσωπα, αποτελεί ένα σημαντικό και αναγκαίο βήμα για την εξέλιξη του πτωχευτικού δικαίου, καθώς ο παγκόσμιος πλούτος και η επιχειρηματική δραστηριότητα περιστρέφονται γύρω από τα νομικά πρόσωπα και ιδιαίτερα μέσω κεφαλαιουχικών εταιριών. Είναι δε γεγονός, ότι οι περισσότερες και «μεγαλύτερες» πτωχεύσεις, εκείνες δηλαδή με το μεγαλύτερο ενεργητικό και παθητικό, άρα και με το μεγαλύτερο κοινωνικοοικονομικό αντίκτυπο, είναι οι πτωχεύσεις των νομικών προσώπων.⁴

Παρότι όμως, υφίσταται το ως άνω πλέγμα διατάξεων, το οποίο επιλυεί και διαφωτίζει πολλά αμφισβητούμενα ζητήματα, δε μπορεί να ομιλεί κανείς για ολοκληρωμένη νομοθετική ρύθμιση του «Πτωχευτικού δικαίου των νομικών προσώπων».

Καθίσταται λοιπόν σαφές, πώς αν μή τι άλλο η μελέτη και εξέταση των ζητημάτων που αφορούν το πτωχευτικό δίκαιο των νομικών προσώπων είναι πέρα από ενδιαφέρουσα και αρκετά διαφωτιστική.

Η παρούσα εργασία, περιλαμβάνει την εισαγωγή, το κυρίως μέρος και τα συμπεράσματα. Χρήσιμο είναι να αναφερθεί, ότι αντικείμενο ανάλυσης δεν αποτελούν οι προϋποθέσεις κήρυξης της πτώχευσης του νομικού προσώπου και οι συνέπειές της εν γένει, στα πλαίσια, δηλαδή, που δε διαφοροποιούνται από τα ήδη γνωστά κατά τη γενική διδασκαλία του πτωχευτικού δικαίου, και τότε μόνο θα έχουν κάποιο ενδιαφέρον, όταν, προκειμένου περί νομικών προσώπων, είτε υφίσταται κάποια διαφορά, είτε κάποια ειδικότερη ρύθμιση. Επίσης, διευκρινίζεται ότι αντικείμενο μελέτης της δεν αποτελεί η εξέταση του σχεδίου αναδιοργάνωσης, η προπρωχευτική διαδικασία εξυγίανσης καθώς και ζητήματα διασυννοριακών πτωχεύσεων.

Το κυρίως μέρος της εργασίας χωρίζεται στα εξής τρία κεφάλαια:

Το πρώτο κεφάλαιο αφορά σε ειδικά ζητήματα της πτώχευσης των νομικών προσώπων. Έτσι, στο επίκεντρο βρίσκεται η ανάλυση σε βάθος της υποκειμενικής προϋπόθεσης της κήρυξης σε πτώχευση, καθώς μέσα από την ανάπτυξή της διευκρινίζεται, ποια νομικά πρόσωπα έχουν πτωχευτική ικανότητα και εμπίπτουν στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής του πτωχευτικού κώδικα.

Έπειτα, στο πλαίσιο της νομιμοποίησης του οφειλέτη – νομικού προσώπου προς υποβολή αίτησης πτώχευσης, θα ασχοληθούμε με το ποιός υποχρεούται να την υποβάλλει και ιδιαίτερα, άν και σε ποιές περιπτώσεις απαιτείται απόφαση της συνέλευσης της εταιρίας.

Επίσης, θα αναλυθεί το ζήτημα της συμπτώχευσης των ομορρύθμων εταιρών ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας και οι βασικοί προβληματισμοί του θεσμού αυτού.

Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με τη μείζονα συνέπεια της κήρυξης της πτώχευσης, ήτοι, τη λύση του νομικού προσώπου και τη μετέπειτα διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτού του κεφαλαίου, είναι ορθό να ακολουθήσει η ανάλυση της κατανομής αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα διατηρούμενα όργανα του νομικού προσώπου και το σύνδικο και να δοθούν και κάποια σχετικά παραδείγματα για αυτή την

⁴ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 361.

κατανομή. Τέλος, θα ακολουθήσουν η περάτωση του νομικού προσώπου σε σχέση και με την περάτωση της πτώχευσης και η δυνατότητα αναβίωσης.

Το δεύτερο κεφάλαιο, θα αφορά στην ανάλυση της αστικής ευθύνης των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών στην περίπτωση της παρέκχυσης της πτώχευσης και της πρόκλησης της παύσης πληρωμών κατά το άρθρο 98 ΠτΚ.

Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει μία σύντομη αναφορά στο νέο Νόμο 4738/2020, που δημοσιεύθηκε προσφάτως, ύστερα από έντονη διαβούλευση στη Βουλή, και τον τρόπο που ρύθμισε ή τις αλλαγές που τυχόν επέφερε στις θεματικές για τις οποίες θα γίνει ανάλυση στο πλαίσιο της παρούσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α. ΕΙΔΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΤΩΧΕΥΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

1. Η πτωχευτική ικανότητα των νομικών προσώπων

1.1 Εισαγωγικό σημείωμα

Σημαντική συνέπεια από την απόκτηση της εμπορικής ιδιότητας, αποτελεί η πτωχευτική ικανότητα, η δυνατότητα δηλαδή υπαγωγής του οφειλέτη, σε περίπτωση οικονομικής αδυναμίας του, στη συλλογική διαδικασία της πτώχευσης, κατόπιν έκδοσης δικαστικής αποφάσεως.

Με βάση το άρθρο 2 παρ. 1 ΠτΚ, πτωχευτική ικανότητα έχουν οι έμποροι. Συνεπώς, ένα νομικό πρόσωπο έχει πτωχευτική ικανότητα όταν είναι εμπορική εταιρία⁵, τις οποίες ο ίδιος νόμος χαρακτηρίζει τοιουτοτρόπως χάριν ασφάλειας των συναλλαγών με βάση την αρχή του κλειστού αριθμού των εμπορικών εταιριών.⁶

Πτωχευτική ικανότητα έχουν οι εταιρίες μόνον αν έχουν νομική προσωπικότητα, συνιστούν δηλαδή αυτοτελή υποκείμενα δικαίου και φορείς έννομων σχέσεων (δικαιωμάτων, υποχρεώσεων, καταστάσεων). Η ύπαρξή της αποκτάται με την τήρηση των προβλεπόμενων στο νόμο διατυπώσεων δημοσιότητας οι οποίες καθορίζονται από το εταιρικό δίκαιο. Επί παραδείγματι, για την απόκτηση της νομικής προσωπικότητας στην ανώνυμη εταιρία, απαιτείται συστατική καταχώρηση της ιδρυτικής πράξης στο ΓΕΜΗ (άρθρο 93 παρ. 1 στ.α 4635/2019), η οποία συνιστά κατά την κρατούσα άποψη «όρος του ενεργού» της σύστασης της εταιρίας⁷. Για να αποκτήσει ισχύ η σύσταση, απαιτείται η λεγόμενη «διπλή δημοσιότητα», ήτοι, η καταχώρηση στο ΓΕΜΗ με την ταυτόχρονη δημοσίευση στο διαδικτυακό τόπο του ΓΕΜΗ είτε του συνόλου, είτε μέρους, είτε μνείας για την καταχώρηση υποχρεωτικώς δημοσιευτέων πράξεων (άρθρο 92 Ν. 4635/2019).⁸

Επιπλέον, κατά το άρθρο 2 παρ. 1 ΠτΚ, ένα νομικό πρόσωπο έχει πτωχευτική ικανότητα όταν είναι ένωση προσώπων και έχει ως νόμιμο καταστατικό οικονομικό σκοπό, ή πράγματι ασκεί τέτοιον, ο οποίος δεν χρειάζεται να είναι εμπορικός ούτε καν κερδοσκοπικός.

1.2 Η πτωχευτική ικανότητα των εμπορικών εταιριών

Στα πλαίσια λοιπόν του ζητήματος της πτωχευτικής ικανότητας των εμπορικών εταιριών, κρίσιμο είναι να ξεκινήσει η ανάλυση από το ζήτημα της απόκτησης της εμπορικής ιδιότητας σύμφωνα με το ισχύον μας σύστημα. Έτσι, στο ελληνικό δίκαιο η εμπορική ιδιότητα των εταιριών απονέμεται σύμφωνα με δύο συστήματα, ήτοι, το ουσιαστικό και το τυπικό.⁹

⁵ Για την έννοια της εταιρείας βλ. Ρόκας Ν., Εμπορικές Εταιρείες, 9^η εκδ., 2019, σελ.4,6 «Στην εταιρεία υπό ευρεία έννοια υπάγονται παραδοσιακά όλες οι ενώσεις προσώπων που ιδρύονται με δικαιοπραξία για την επιδίωξη κοινού σκοπού σε όλα τα μέλη της ένωσης. Επομένως τρία είναι τα εννοιολογικά στοιχεία των ενώσεων προσώπων: α) Η δικαιοπρακτική (συμβατική κατά κανόνα) φύση της ιδρυτικής πράξης, β) η σύμπραξη δύο τουλάχιστον προσώπων και γ) ο κοινός σκοπός.» «Η εταιρεία με τη στενή της έννοια προσδιορίζεται στην ΑΚ 741: Είναι σύμβαση μεταξύ δύο ή περισσοτέρων, οι οποίοι έχουν αναλάβει την υποχρέωση να επιδιώκουν με κοινές εισφορές κοινό σκοπό.»

⁶ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό Δίκαιο και δίκαιο οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ.40.

⁷ Λιβαδά Χ., «Σύσταση ΑΕ και τροποποιήσεις καταστατικού», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 1^{ος}, 2020, σελ.274.

⁸ Λιβαδά Χ., «Τρόπος πραγματοποίησης της δημοσιότητας – «Η εμπορική δημοσιότητα» των δημοσιευτέων πράξεων και στοιχείων για τις ΑΕ», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 1^{ος}, 2020, σελ. 302.

⁹ Περάκης Ε./ Ρόκας Ν., Εισαγωγή στο εμπορικό δίκαιο, 2011, σελ.151- 152.

Το ουσιαστικό σύστημα έχει τις ρίζες του στο άρθρο 1 του Εμπορικού Νόμου (ΕμπΝ), στο οποίο καθίσταται σαφές ότι έμποροι είναι όσοι μετέρχονται εμπορικές πράξεις κατά «κύριον»¹⁰ επάγγελμα. Όσον αφορά βέβαια τις εταιρίες, δε θα ομιλεί κανείς περί επαγγέλματος αλλά για τον καταστατικό ή πραγματικό εταιρικό σκοπό ο οποίος θα κατατείνει στην τέλεση πρωτότυπα εμπορικών πράξεων. Συνεπώς, η εμπορικότητα η μή του σκοπού κρίνεται αρχικώς από την εταιρική σύμβαση. Εντούτοις, δεν αρκεί μόνο η αναφορά στο καταστατικό της εταιρίας, αλλά απαιτείται η άσκηση εμπορικής δραστηριότητας και στην πραγματικότητα, ώστε να επελαύνουν οι συνέπειες της εμπορικότητας¹¹.

Έτσι, σύμφωνα και με τον κ. Ρόκα Ν.¹², εταιρία με «ένδυμα» τον καταστατικό εμπορικό σκοπό, τον οποίο δεν ασκεί πραγματικά, φέρει η ίδια το βάρος απόδειξης της μη ενάσκησης εμπορικής δραστηριότητας. Αντίθετα, αν αστική εταιρία χωρίς καταστατικό εμπορικό σκοπό ασκεί στην πραγματικότητα εμπορική δραστηριότητα, τότε θα εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις της ομόρρυθμης εταιρίας.

Παροδική αναστολή (αδράνεια) στην εμπορική δραστηριότητα δεν επιφέρει απώλεια εμπορικής ιδιότητας συνεπώς και της πτωχευτικής ικανότητας.

Η ομόρρυθμη (ΟΕ) (άρθρο 249 παρ. 1 Ν.4072/2012), η ετερόρρυθμη εταιρία (ΕΕ) (άρθρο 271 παρ.1 Ν.4072/2012) και η ετερόρρυθμη κατά μετοχές (άρθρο 284 Ν. 4072/2012) είναι εμπορικές εταιρίες κατά το ουσιαστικό σύστημα, επομένως θα πρέπει ο σκοπός τους να κατατείνει στη διενέργεια εμπορικών πράξεων.¹³

Όσον αφορά το τυπικό σύστημα, η εμπορική ιδιότητα δίδεται όχι σε συνάρτηση με την άσκηση εμπορικής δραστηριότητας και τον εμπορικό σκοπό της εταιρίας, αλλά απευθείας από το νόμο ως αναπόφευκτη απόρροια του εταιρικού της τύπου. Με αυτόν τον τρόπο, αποδίδεται σημασία στην οικονομική ένταση, που κατά κανόνα επιφέρουν ορισμένες - όχι απαραίτητα - εμπορικές δραστηριότητες από σημαντικές οντότητες, όπως είναι οι κεφαλαιουχικές εταιρίες, με αποτέλεσμα να μεταχειρίζονται ως εμπορικές ακόμη και αν ουσιαστικά δεν κατατείνουν σε τέτοιο σκοπό.¹⁴

Εμπορικές εταιρίες κατά το τυπικό σύστημα, ανεξάρτητα δηλαδή από την εμπορικότητα ή μή του σκοπού τους, είναι η ανώνυμη εταιρία (ΑΕ) (άρθρο 1 Ν. 4548/2018), η εταιρία περιορισμένης ευθύνης (ΕΠΕ) (άρθρο 3 Ν. 3190/1955), η ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρία (ΙΚΕ) (άρθρο 43 παρ. 1 εδ. β' Ν.4072/2012), η ευρωπαϊκή εταιρία (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2157/2001 του Συμβουλίου της 8ης Οκτωβρίου 2001 περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας (SE)), η ναυτική εταιρία

¹⁰ Το επάγγελμα πρέπει να είναι «σύννηθες» και όχι αναγκαστικά κύριο (όπως, κατά κακή μετάφραση, αποδίδεται στο άρθρο 1 ΕμπΝ ο όρος «profession habituelle»). Βλ. ΑΠ 852/2006, ΝΟΜΟΣ «Εμπορος δε, κατά το άρθρο 1 του ΕμπΝ, είναι εκείνος που ασκεί εμπορικές πράξεις και σύννηθες (όπως είναι η σωστή μετάφραση από το Γαλλικό Εμπορικό Κώδικα) επάγγελμα έχει την εμπορία.»

¹¹ Βλ. ΕφΘεσς 2394/1993, ΝΟΜΟΣ «Η ετερόρρυθμη εταιρία, όπως και η ομόρρυθμη εταιρία, αποκτά την εμπορική ιδιότητα όταν κατά το καταστατικό έχει ως σκοπό και πραγματικά ασκεί κατά σύννηθες επάγγελμα εμπορικές πράξεις» και ΕφΘεσ 1472/1996 «Εξάλλου, η ετερόρρυθμη εταιρία είναι εμπορική εταιρία κατά το ουσιαστικό σύστημα, πρέπει δηλαδή ο σκοπός της να συνίσταται στη διενέργεια εμπορικών πράξεων. Έτσι, δεν αρκεί ότι ο σκοπός προσωπικής εταιρίας είναι σύμφωνα με το καταστατικό της εμπορικός, αλλά πρέπει να ασκείται πράγματι εμπορική δραστηριότητα, για να επέρχονται οι συνέπειες της εμπορικότητας (Ν. Ρόκας, Εμπορικές Εταιρίες, Β' έκδ., σελ. 5, 6, Εφαθ 5151/1979 Αρμ 1980.821).», Εφαθ 483/1973 ΕΕμπΔ 1973,183.

¹² Ρόκας Ν., Εμπορικές Εταιρίες, 9η έκδοση, 2019, σελ. 19.

¹³ Περάκης Ε./Ρόκας Ν., Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο, 2011, σελ. 153, Ρόκας Ν., ό.π., σελ.19.

¹⁴ Περάκης Ε./Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 74-75: «Με τη μέθοδο αυτή το «φρσει» ΕμπΔ επεκτείνει τις ρυθμίσεις του σε άλλους κλάδους ή θεσμούς, «μεταλλάσσουντάς» το σε «θέσει» ΕμπΔ.»

(άρθρο 1 παρ. 3 Ν. 959/1979), καθώς επίσης ο αστικός (άρθρο 1 παρ. 7 Ν. 1667/1986) και ο αγροτικός συνεταιρισμός (1 παρ.2 Ν. 4384/2016).

Συμπερασματικά, εμπορικές εταιρίες με νομική προσωπικότητα άρα και με πτωχευτική ικανότητα, είναι η ΟΕ (άρθρο 249 παρ. 1, 251 παρ. 2Ν.4072/2012), η ΕΕ (άρθρο 271 παρ.1 Ν.4072/2012), η ετερόρρυθμη κατά μετοχές εταιρία, η ΑΕ (άρθρο 1 Ν. 4548/2018), η ΕΠΕ (άρθρο 3 Ν. 3190/1955), η ΙΚΕ (άρθρο 43 παρ. 1 Ν.4072/2012) ο αστικός και αγροτικός συνεταιρισμός (άρθρο 1 παρ. 7 Ν.1667/1986, 1 παρ.2 Ν. 4384/2016), η ευρωπαϊκή εταιρία (Καν. ΕΚ 2157/2001), η ναυτική εταιρία (άρθρο 2 παρ. 2 Ν.959/1979) ,η ναυτιλιακή εταιρία πλοίων αναψυχής (άρθρο 1 Ν. 3182/2013 και οι μονοπρόσωπες εταιρίες¹⁵ (άρθρο 3 παρ.1 ν.4548/2018 για την ΑΕ, 43^α Ν. 3190/1955 για την ΕΠΕ, 267 Ν. 4072/2012 για την ΟΕ, 281 σε συνδυασμό με 271 και 267 Ν.4072/2012 για την ΕΕ, 49 παρ.1 του Ν. 4072/2012 για την ΙΚΕ.).

Περαιτέρω, θα εξεταστούν κάποια ειδικά ζητήματα της πτωχευτικής ικανότητας πάνω στο κομμάτι των εταιριών:

1.2.1 Η άκυρη εταιρία

Η ακυρότητα της εταιρίας δεν της αποστερεί την πτωχευτική της ικανότητα¹⁶. Στις κεφαλαιουχικές εταιρίες, η ακυρότητα «κηρύσσεται» με δικαστική απόφαση (άρθρα 11 Ν. 4548/2018, άρθρο 7 Ν.3190/1955, άρθρο 53 Ν. 4072/2012, 1 παρ. 7 Ν.1667/1986) και τίθεται σε εφαρμογή ο μηχανισμός και οι διατάξεις περί εκκαθάρισης. Στις προσωπικές εταιρίες, η ακυρότητα, γίνεται δεκτό ότι δεν συνεπάγεται την αναδρομική ανυπαρξία της εταιρίας¹⁷, εφόσον εκείνη λειτούργησε, αλλά έχει περιουσιακή υπόσταση και δεν θίγεται η πτωχευτική της ικανότητα.

1.2.2 Η μετατροπή εταιρίας

Κατά τη διάρκεια «της ζωής» μιάς εταιρίας, μπορούν να ληφθούν αποφάσεις αναδιάρθρωσης προς επιβοήθηση της ομαλής συνέχισής της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μετατροπή της εταιρίας, ήτοι, ο μεταχηματισμός στον οποίο μετέχει μόνον ένας εταιρικός φορέας, ο οποίος χωρίς να λυθεί και να τεθεί σε εκκαθάριση μεταβάλλει το νομικό του «ένδυμα», διατηρώντας ταυτόχρονα τη νομική του προσωπικότητα χωρίς να αλλάζει την ταυτότητά του.¹⁸ Με το νέο νόμο 4601/2019 η μετατροπή ρυθμίζεται κατά τρόπο ενιαίο για όλες τις εταιρικές μορφές.

Σε περίπτωση μετατροπής της εταιρίας ή μετασχηματισμού με σύσταση νέας εταιρίας χωρίς προηγούμενη λύση του μετασχηματισθέντος νομικού προσώπου¹⁹, η πτωχευτική της ικανότητα

¹⁵ «Για το ζήτημα των μονοπρόσωπων κεφαλαιουχικών εταιριών η πτώχευση αφορά το νομικό πρόσωπο της εταιρίας και όχι το πρόσωπο του μοναδικού μετόχου, εταίρου ή ιδρυτή. Με την εφαρμογή των γενικών αρχών της καλής πίστης και της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος μπορεί να κηρυχθεί σε πτώχευση εκείνος που χρησιμοποιεί καταχρηστικά τη νομική προσωπικότητα της εταιρίας για να καλύψει την ατομική του δραστηριότητα.» Βλ. επίσης Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 143 και Εφαθ 2333/1989, ΝΟΜΟΣ «Ο μέτοχος ή εκπρόσωπος όμως της τελευταίας δεν έχει την εμπορική ιδιότητα από μόνη της εν λόγω ιδιότητά του, ούτε η πτώχευση της εταιρίας συνεπάγεται την πτώχευσή του, έστω και αν είναι ο μοναδικός μέτοχος (Ρόκας, Πτωχ. Δικ., έκδ. Βα, παρ. 11 στοιχ. Ι,ΙΙΙ αριθ. 1, Αναστασιάδης Πτωχ. Δικ.,παρ. 380 β)».

¹⁶ Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 141.

¹⁷ «Σύμφωνα δηλαδή με την κοινή αποδεκτή θεωρία της ελαττωματικής εταιρίας, η προβολή ή η κήρυξη της ακυρότητας δρά μόνο για το μέλλον.» Βλ. Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 47.

¹⁸ Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, 2019, σελ. 38,39.

¹⁹ «Όπως ιδίως σε περιπτώσεις συγχώνευσης και διάσπασης εταιριών» (Βλ.Άρθρα 29, 82 και 102 ν. 4601/2019), Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό Δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8η Έκδοση, 2019, σελ. 42.

καταλαμβάνει το νέο, προκύπτουν μετά τη μετατροπή, εταιρικό σχήμα²⁰, οι συνέπειες όμως επέρχονται με βάση το προηγούμενο εταιρικό καθεστώς, εφόσον η κατάσταση της αδυναμίας πληρωμών επέρχεται πριν τη συντελεσθείσα μετατροπή και τη δημοσίευση αυτής στο ΓΕΜΗ (άρθρα 103 επ. του ν. 4601/2019).

Στην περίπτωση της απόσπασης μόνο τμήματος της επιχείρησης με διατήρηση της νομικής προσωπικότητας του παλαιού εταιρικού φορέα, διατηρείται και η πτωχευτική του ικανότητα²¹.

Πρακτική σημασία υπάρχει στο παράδειγμα²² της μετατροπής ομόρρυθμης εταιρίας (ΟΕ) σε κεφαλαιουχική (ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ). Στην περίπτωση αυτή, η εταιρία πτωχεύει μεν υπό την νέα εταιρική μορφή της ΕΠΕ ή της ΑΕ ή της ΙΚΕ αλλά οι συνέπειες της πτώχευσης επέρχονται με το νομικό καθεστώς της ΟΕ²³, συνεπιφέροντας, έτσι, τη συμπτώχευση των πρώην ομόρρυθμων εταίρων²⁴ (άρθρο 7 παρ.4 ΠτΚ), εκτός αν οι δανειστές της μετατραπείσης ΟΕ ή ΕΕ είχαν συγκατατεθεί εγγράφως (άρθρο 127 παρ. 3 ν. 4601/2019). Επομένως, αποτελεί διαφορετικό ζήτημα αφενός το σχήμα από το οποίο θα κηρυχθεί σε πτώχευση η εταιρία και αφετέρου οι συνέπειες της κήρυξης της πτώχευσης.

Εάν αντίθετα, η αδυναμία πληρωμών επήλθε μετά την πραγματοποίηση της μετατροπής τότε η κήρυξη και οι συνέπειες της πτώχευσης θα αφορούν και θα καθορίζονται από την υπό νέο «ένδυμα» εταιρία. Συνεπώς, αίρεται η πτωχευτική ικανότητα της εταιρίας που προϋφίστατο της μετατροπής.²⁵

Τέλος, έχει υποστηριχτεί και η αντίθετη άποψη που δεν αποδέχεται τη συμπτώχευση, αφού δεν πτωχεύει η ομόρρυθμη εταιρία αλλά η προερχόμενη από τη μετατροπή και υπό το νέο νομικό «ένδυμα» ανώνυμη εταιρία.²⁶

²⁰ Αυτονόητα κατά τον κ. Κοτσίρη Λ., Πτωχευτικό Δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 140, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 110.

²¹ Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 140.

²² Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 140.

²³ Βλ. ΕφΘεσ 1260/1997, ΝΟΜΟΣ, «Επομένως, μετά την τροπήν της ομορρύθμου εταιρίας εις ανώνυμον, αυτή συνεχίζει την προσωπικότητα εκείνης και υπεισέρχεται, άνευ διατυπώσεως τίνος, εις τα κατά τον χρόνον της μετατροπής δικαίωματα και τας υποχρεώσεις εκείνης, χωρίς να παρίσταται ανάγκη όπως, διά την παρά των δανειστών διενεργουμένην συνέχισιν των εκκρεμών δικών παρεμβληθή στάδιον διακοπής και επαναλήψεως αυτών (ΑΠ 1207/82 ΕΕΝ 50.547, ΑΠ 60/73 ΝοΒ 21.748, Εφ Αθ 2802/78 ΕΕμπΔ Α` 367, ΕφΑθ 3747/86 Αρμ ΜΒ` 142), οι πρώην όμως ομόρρυθμοι εταίροι της κατά τα άνω μετατραπείσης εις ανώνυμον εταιρίαν ομορρύθμου εταιρίας εξακολουθούν να ευθύνονται και μετά την μετατροπήν, εις ολόκληρον, προσωπικώς και απεριορίστως, έναντι των τρίτων, διά τας υποχρεώσεις της μετατραπείσης εταιρίας, τας αναληφθείσας μέχρι της εκτελέσεως των διά την μετατροπήν απαιτουμένων διατυπώσεων, εκτός εάν οι δανεισταί συγκατετέθησαν εγγράφως εις την μετατροπήν (πρβλ. ΑΠ 584/86 ΕΕμπΔ 1987.399, ΕφΑθ 1608/86 ΕΕμπΔ ΑΗ` 111).».

²⁴ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ 42, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 373, Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 140, Μπεχρή – Κεχαγιόγλου Γ., Ασκήσεις πτωχευτικού δικαίου, 3η έκδ., 2011, σελ. 11, Ρόκας, Ν. Στοιχεία πτωχευτικού δικαίου, 2^η έκδοση, 1997, σελ.9, ΠπρΠειρ 3891/2001, ΕπισκεΕΔ 2001, σελ. 1142.

²⁵ Ψυχομάνης Σ., ό.π., σελ 42.

²⁶ Λιακόπουλος Θ., «Μετατροπή ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρίας σε ανώνυμη εταιρία», σε Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, τ. ΙΙ, 1989, σελ.598, Αντωνόπουλος Β., Πτωχευτική ικανότητα των εταιριών- Παράγωγη πτωχευτική ικανότητα των εταίρων, 1986, σελ. 176, Σπυριδάκης Ι., Πτωχευτικό δίκαιο - Θεωρητικοί Προβληματισμοί και πρακτικές εφαρμογές, 2008, σελ. 20.

1.2.3 Η λυθείσα εταιρία

Η εταιρία που μετά τη λύση της, για άλλο λόγο πέραν της πτώχευσης, ευρίσκεται στο στάδιο της εκκαθάρισης διατηρεί τη νομική της προσωπικότητα για τους σκοπούς και τα έργα της εκκαθάρισης²⁷. Επομένως, διατηρείται και η πτωχευτική της ικανότητα.²⁸

Ακόμα κι αν έχει εξαντληθεί αφενός το υπάρχον εμφανές ενεργητικό κατά τη διάρκεια της εκκαθάρισης, αφετέρου δε, έχουν μείνει ανικανοποίητοι πιστωτές, η εταιρία μπορεί να κηρυχθεί σε πτώχευση εάν πιθανολογηθεί ότι υπάρχει επαρκής περιουσία (πχ. περιπτώσεις ανείσπρακτων απαιτήσεων) που να είναι ικανή να καλύψει τα έξοδα της διαδικασίας²⁹.

Μετά την περάτωση της εκκαθαριστικής διαδικασίας, με την ολοκλήρωση της διανομής του προϊόντος της εκκαθάρισης και τη διαγραφή από το ΓΕΜΗ³⁰, το νομικό πρόσωπο παύει να υφίσταται. Σε περίπτωση αποκάλυψης νέων περιουσιακών στοιχείων ή υποχρεώσεων και αναβίωσης της εκκαθαριστικής διαδικασίας με την επανεγγραφή στο ΓΕΜΗ, το λυθέν και παυθέν νομικό πρόσωπο αναβιώνει στο σημείο που έπαυσε η εκκαθαριστική διαδικασία, χωρίς να θίγονται οι διενεργηθείσες πράξεις, αναβιώνουν οι εταιρικές / μετοχικές σχέσεις και διατηρείται η νομική του προσωπικότητα και συνεπώς και η πτωχευτική ικανότητα.³¹

1.2.4 Η αδημοσίευτη ομόρρυθμη εταιρία

Ως αδημοσίευτη ή «μη καταχωρισμένη» ομόρρυθμη εταιρία, είναι εκείνη που ενώ έχει ξεκινήσει την εμπορική της δραστηριότητα, δεν έχει υποβληθεί στην προβλεπόμενη συστατική δημοσιότητα του άρθρου 251 παρ. 1 Ν.4072/2012 (καταχώριση στο Γ.Ε.Μ.Η.). Πριν τη θέση σε ισχύ του άρθρου 251 παρ.3 του Ν. 4072/2012, είχαν διατυπωθεί δύο απόψεις σχετικά με το ζήτημα της αδημοσίευτης ομόρρυθμης εταιρίας.

Αρχικά, υπήρξε η θεωρία της «de facto» εταιρίας³², όπου οι υποστηρικτές δέχονταν ότι η εταιρία η οποία λειτούργησε δεν είναι άκυρη αλλά υπήρξε για το παρελθόν και μάλιστα, κατά μεγάλο μέρος της νομολογίας³³, αποκτά και νομική προσωπικότητα για το διάστημα της λειτουργίας της.

²⁷ Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 140, Ψυχομάνης Σ., ό.π., σελ 41, 42.

²⁸ Βλ. ΕφΘεσσ1487/1981, ΝΟΜΟΣ, «*Ικανότητα και μετά τήν λύσιν της εταιρίας κατά το στάδιον της εκκαθάρισεως, δυνάμει να κηρυχθούν εις κατάστασιν πτωχεύσεως, ό δέ ομόρρυθμος εταίρος, έχων, κατά τήν κρατούσαν γνώμην, τήν εμπορικήν ιδιότητα εκ μόνου του λόγου οτι αποτελεί ομόρρυθμον μέλος αυτής, διατηρεί την τιαύτην ιδιότητα του και κατά το στάδιον της εκκαθάρισεως του νομικού προσώπου της εταιρίας και, συνεπώς, δύναται να κηρυχθή και ούτος εις κατάστασιν πτωχεύσεως δια χρέη της εταιρίας (Κ. Ρόκα, Γ/0` άνωτ., σ. 44 έπ., Α. Ροδοπούλου, Πτωχευτικον Δίκαιον, υπ` άρθρ. 525, Ιδ. 81, 81α, 82)*», και ΠολΠρΠειρ 465/1987 σε ΝΟΜΟΣ, «*Δηλαδή αφού λάβουν χώρα οι διατυπώσεις για τη σύστασή της και αν ακόμη ο σκοπός της δεν είναι εμπορική επιχείρηση (άρθρ. 3 παρ. 1 και 9 ν. 3190/1955, Κ. Ρόκας, παρ. 11, Ροδόπουλος, ό.π.), διατηρεί τη νομική της προσωπικότητα, επομένως και την πτωχευτική ικανότητα και μετά τη λύση της κατά τη διάρκεια του σταδίου της εκκαθάρισεως (άρθρ. 72 ΑΚ, 46 ν. 3190/1955, Κ. Ρόκας, ως άνω, Ροδόπουλος, ό.π., Αναστασιάδης, Πτωχ.Δίκ., παρ. 380, Διοβουνιώτης, Πτωχ.Δίκ. παρ. 367), το οποίο ακολουθεί οπωσδήποτε τη λύση της εταιρίας γιατί οι αναφερόμενες διατάξεις είναι δημοσίας τάξεως (Πολ.Πρ.Αθ. 3853/1983 ΕΕμπΔ λεύ, 489)*» και Εφαθ 407/2002, ΔΕΕ 2002, σελ. 408επ.

²⁹ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ 41, 42 και το παράδειγμα που δίδει με τις απαιτήσεις μίας προσωπικής εταιρίας κατά των ομορρύθμων εταίρων για την κάλυψη των ζημιών της εταιρίας.

³⁰ Άρθρο 107 παρ.2 ν. 4635/2019.

³¹ Καραμανάκου Ε., «*Η αναβίωση των εργασιών της εκκαθάρισης*», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο Ανώνυμης εταιρίας, τόμος 2^{ος}, 2020, σελ. 2243, Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ.140.

³² Αλεξανδρίδου Ε., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, 3^η έκδοση, 2019, σελ. 74.

³³ Βλ. ενδεικτικά Εφαθ 7642/1986, ΕεμπΔ,1988 σελ.260, ΕφΘες 3132/2003 ΕΕμπΔ, 2005, σελ. 307, Εφαθ 27/2004 εις ΔΕΕ 2004, 1156 επ. «*Δηλαδή εις την περίπτωσησιν της αδημοσιεύτου ομορρύθμου εταιρίας, αυτή εμφανίζεται ενώπιον του κοινού ως εταιρία και αναλαμβάνει δι' ενός από τα μέλη της τις υποχρεώσεις έναντι τρίτων και θεωρείται, εφόσον δεν προβάλλεται η ακυρότης από την μη δημοσίευσιν, ως νομίμως συσταθείσα και λειτουργήσασα και μάλιστα ως έχουσα*

Έτσι, η εταιρία είναι υποστατή και μόνο για το μέλλον μπορεί να κηρυχθεί η ακυρότητα (αποτελεί σχετική ακυρότητα υπέρ των τρίτων). Κατά τον κ. Σωτηρόπουλο Γ.³⁴, μάλιστα, η δημοσίευση στο ΓΕΜΗ είναι αποδεικτική.

Αργότερα, μεγάλο μέρος της νεότερης νομολογίας³⁵, τάχθηκε υπέρ της άποψης ότι η δημοσιότητα στο ΓΕΜΗ έχει συστατικό χαρακτήρα και συνεπώς δεν αποκτάται νομική προσωπικότητα. Μάλιστα, ούτε η εμφάνιση στις συναλλαγές αναπληρώνει την έλλειψη δημοσιότητας.

Πλέον, το άρθρο 251 παρ. 3 εδ. 2 του Ν. 4072/2012 προσδίδει πτωχευτική ικανότητα και ικανότητα δικαίου στην αδημοσίευτη ΟΕ. Η διάταξη αυτή αποτελεί σημαντικό βήμα καθώς δίδει νομική υπόσταση στην εταιρία που ενώ δεν τήρησε τις νόμιμες συστατικές προϋποθέσεις δημοσιότητας της εταιρικής σύμβασης, κινήθηκε προς την ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας. Συνεπώς, η εταιρία υφίσταται, όχι βέβαια σα νομικό πρόσωπο, αφού η νομική προσωπικότητα αποκτάται με την τήρηση των προβλεπόμενων διατυπώσεων διασημότητας, αλλά ως «αυτόνομη ένωση προσώπων»^{36 37}.

Η ρύθμιση του άρθρου 251 παρ.3 εδ. 2 για την πτωχευτική ικανότητα αποτελεί ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο όχι μόνο για τη μη καταχωρισθείσα ομόρρυθμη εταιρία αλλά για όλες τις εταιρίες (πχ. ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ) που έχουν συσταθεί μεν κατά τρόπο άκυρο, αλλά παρόλα αυτά ασκούν την εμπορική δραστηριότητα. Συνεπώς, μπορούν κατά μετατροπή να θεωρηθούν υποστατές με τη μορφή της αδημοσίευτης ομόρρυθμης εταιρίας.³⁸

Ως αδημοσίευτη ομόρρυθμη εταιρία με πτωχευτική ικανότητα λογίζεται και η κοινοπραξία (άρθρο 293 ν. 4072/2012) όταν έχει καταστατικό εμπορικό σκοπό και δεν έχει προβεί στις διατυπώσεις δημοσιότητας³⁹.

Επίσης, πτωχευτική ικανότητα με τη νομική μορφή της αδημοσίευτης ομόρρυθμης εταιρίας, έχουν και οι αλλοδαπές κοινοτικές και μη κοινοτικές εταιρίες⁴⁰, που έχουν την πραγματική τους έδρα στην Ελλάδα (άρθρο 4 παρ. του Κανονισμού 848/2015 και άρθρο 10 ΑΚ αντίστοιχα).

και νομική προσωπικότητα με όλες τις συνέπειες, οι οποίες απορρέουν από το γεγονός αυτό, δηλαδή εφαρμόζεται εδώ το δίκαιον της ομορρύθμου εταιρίας καθ' όλην του την έκτασιν.»

³⁴ Σωτηρόπουλος Γ., «Η νομική φύση της αδημοσίευτης ομόρρυθμης εταιρίας», σε Αναμνηστικό Τόμο Στυλιανού Ν. Κουσούλη, 2012, σελ. 577.

³⁵ Βλ. ΑΠ 22/1998 ΝοΒ 1999, 229επ. = ΕπισκΕμπΔ, 1998, 683 επ. με σχόλια Παμπούκη Χ. και Δώρη Φ., «Επομένως η κοινοπραξία που αναδέχθηκε την εκτέλεση δημόσιου τεχνικού έργου χωρίς να έχουν τηρηθεί οι διατυπώσεις δημοσιότητας, κατά το άρθρο 42 του Εμπορικού Νόμου, δεν αποκτά νομική προσωπικότητα και εντεύθεν δεν μπορεί να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (άρθρα 61 και 34 Α.Κ.). Ενδεικτικά επίσης, ΕφΑθ 5299/2004, ΕλλΔνη, 2005, 871 επ.

³⁶ Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 125, 126.

³⁷ Αντίθετος ο κ. Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Γ' έκδοση, 2018, σελ 72, που στηρίζει ότι «- η απάντηση είναι ότι δίκαιό μας δεν αναγνωρίζει ικανότητα δικαίου ή μη μόνο σε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Αναπόφευκτα έτσι για τους ερμηνευτές της διάταξης, η αναγνώριση ικανότητας δικαίου στην αδημοσίευτη εμπορική εταιρία οφείλει να εκλαμβάνεται και ως αναγνώριση νομικής προσωπικότητας» – Ο ίδιος στην παρατήρηση 97, σελ. 73 του ως άνω βιβλίου, χαρακτηρίζει «αντιφατικό το σκεπτικό της αποφάσεως που ενώ αρνείται τη νομική προσωπικότητα αντίθετα την καθιστά υποκείμενο των κατ' ιδίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μελών της... - με την ίδια λογική- μέθοδο θα μπορούσε να διατυπωθεί και ο ισχυρισμός ότι ικανότητα δικαίου μπορεί μεν να έχει ο άνθρωπος χωρίς να είναι και φυσικό πρόσωπο».

³⁸ Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 126.

³⁹ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8η Έκδοση, 2019, σελ. 43.

⁴⁰ Περάκης Ε, Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 112.

Τέλος, την ως άνω μορφή μπορεί να έχει κάθε περίπτωση «συνεμπορίας πλειόνων» με αναλογική εφαρμογή του άρθρου 7 παρ.4 ΠτΚ. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν, επί παραδείγματι⁴¹, το σωματείο, η ερανική επιτροπή, το ίδρυμα, η αστική εταιρία χωρίς νομική προσωπικότητα και οποιαδήποτε ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα που στην πραγματικότητα ασκούν εμπορική δραστηριότητα.

1.2.5 Η υπό ίδρυση κεφαλαιουχική εταιρία

Ιδιαίτερη μνεία κρίνεται απαραίτητο να γίνει και στις «υπό ίδρυση» κεφαλαιουχικές εταιρίες (ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ) και στο άν έχουν πτωχευτική ικανότητα στο στάδιο αυτό. Αρχικά, «υπό ίδρυση» καλείται η μορφή εταιρίας που υφίσταται από την κατάρτιση του καταστατικού της κεφαλαιουχικής εταιρίας έως την καταχώρησή του στο ΓΕΜΗ, από όπου επιτυγχάνεται η σύστασή της⁴². Εύλογα, διερωτάται κανείς εάν στο διάστημα αυτό το ως άνω μόρφωμα έχει πτωχευτική ικανότητα.

Υποστηρίχθηκε ότι το διάστημα αυτό κινείται ανάμεσα σε δύο στάδια. Το πρώτο, αφορά την απόφαση των ιδρυτών να ιδρύσουν εταιρία, αποτελώντας έτσι την ιδρυτική σύμβαση προς προετοιμασία της υπογραφής του καταστατικού⁴³. Η εταιρία αυτή, αποτελεί αστική εταιρία ορισμένου σκοπού (άρθρο 741 ΑΚ) χωρίς νομική προσωπικότητα στερούμενη της εμπορικής άρα και της πτωχευτικής της ικανότητας.

Το δεύτερο στάδιο συναντάται από το χρονικό σημείο υπογραφής του καταστατικού έως τη δημοσίευσή του σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του εταιρικού δικαίου για την απόκτηση νομικής προσωπικότητας. Υποστηρίζεται⁴⁴, ότι κατά το ως άνω στάδιο δεν υφίσταται αστική εταιρία, αλλά μορφή «*sui generis*» κάθε φορά του επιθυμούντος τη σύναψη εταιρικού τύπου (ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ). Έτσι, θα εφαρμόζονται οι κανόνες των ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ, συνεταιρισμών, εκτός από εκείνους που αφορούν τη νομική προσωπικότητα. Συνεπώς, αφού δεν έχουν νομική προσωπικότητα δε διαθέτουν ούτε πτωχευτική ικανότητα.

Θα μπορούσε, βέβαια, κανείς, να εφαρμόσει στα ως άνω πρώιμα μορφώματα εταιριών τις διατάξεις για την αδημοσίευτη ομόρρυθμη εταιρία (άρθρο 251 παρ.3 Ν. 4072/2012), στην περίπτωση άσκησης εμπορικής δραστηριότητας στις συναλλαγές, ωστόσο από την προσήκουσα δημοσίευση που απαιτείται για την απόκτηση της νομικής προσωπικότητας⁴⁵. Έτσι, θα εξοπλιστούν με ικανότητα δικαίου και πτωχευτική ικανότητα όχι σαν αυτόνομο νομικό πρόσωπο αλλά ως «αυτόνομες ενώσεις προσώπων».⁴⁶

1.3 Πτωχευτική ικανότητα ενώσεων προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό

Η επέκταση της πτωχευτικής ικανότητας στις «ενώσεις προσώπων⁴⁷ με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό» κατά το άρθρο 2 παρ. 1 ΠτΚ, συνιστά θετικότατη εξέλιξη και

⁴¹ Ψυχομάνης, Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η Έκδοση, 2019, σελ. 45.

⁴² Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Γ' έκδοση, 2018, σελ. 294.

⁴³ Αντωνόπουλος Β., Πτωχευτική ικανότητα των εταιριών: Παράγωγη πτωχευτική ικανότητα των εταιριών, 1986, σελ., 100,102, Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 142, Ψυχομάνης Σ., ό.π., σελ. 296, Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση 2019, σελ.237.

⁴⁴ Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 142.

⁴⁵ Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 143, Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 126.

⁴⁶ Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 125,126.

⁴⁷ «Συνεπώς, αποκλείεται το ίδρυμα ως σύνολο περιουσίας» Ψυχομάνης Σ, Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η Έκδοση, 2019, σελ. 44.

αποτελεί μια «πρώτη σφήνα στο πτωχευτικό μονοπώλιο των εμπόρων»⁴⁸ εναρμаниσμένη προς το σημερινό οικονομικό γίνεσθαι. Πράγματι, οι αστικές εταιρίες με νομική προσωπικότητα παίζουν ενεργό ρόλο στη συναλλακτική ζωή και δεν έπρεπε να διαφεύγουν πλέον της πτώχευσης.

Ως οικονομικός σκοπός νοείται η από κοινού άσκηση οικονομικής - όχι εμπορικής- δραστηριότητας από τους εταίρους. Στοιχείο που να τον χαρακτηρίζει δεν αποτελεί η επιδίωξη κέρδους, ούτε του απομειώνει τη σημασία η παράλληλη επιδίωξη ιδεαλιστικών στόχων.⁴⁹ Ως οικονομική δραστηριότητα, θα μπορούσε να οριστεί ως η μη εξαρτημένη δραστηριότητα στον κλάδο της βιομηχανίας, της βιοτεχνίας και των ελεύθερων επαγγελμάτων όπως για παράδειγμα⁵⁰, οι μεταλλευτικές ή οι κτηνοτροφικές δραστηριότητες.

Αρχικά, στην ως άνω περίπτωση υπόκειται η αστική εταιρία με οικονομικό σκοπό⁵¹, εφόσον αποκτήσει νομική προσωπικότητα κατόπιν της προβλεπόμενης στο άρθρο 784 ΑΚ δημοσιότητας, ήτοι με καταχώρηση και δημοσίευση στο ΓΕΜΗ και το διαδικτυακό του τόπο, σύμφωνα με τα ισχύοντα στο δίκαιο της ομόρρυθμης εταιρίας.

Υποκείμενα, ωστόσο, της πτωχευτικής διαδικασίας μπορούν να είναι και το σωματείο (ΑΚ 78 επ.), που ασκεί καταστατικά η πραγματικά οικονομική δραστηριότητα^{52 53}, η ερανική επιτροπή όταν νόμιμα ή παράνομα επεκτείνεται σε οικονομική δραστηριότητα, στα πλαίσια ή παρεκκλίνοντας από το κύριο έργο της, η επιδιώκουσα οικονομικό σκοπό και δημοσιευμένη ως αστική εταιρία του 784 ΑΚ κοινοπραξία, οι ειδικές αστικές επαγγελματικές εταιρίες, όπως οι δικηγορικές (Π.Δ. 81/2005) και οι συμβολαιογραφικές (Π.Δ. 284/1993) καθώς και ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού (ΕΟΟΣ) (Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2137/85 του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1985, Π.Δ.38/1992).⁵⁴

1.4 Νομικά πρόσωπα χωρίς πτωχευτική ικανότητα

Κατά το άρθρο 2 παρ. 2 ΠτΚ, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ν.π.δ.δ.), οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και οι δημόσιοι οργανισμοί ως κρατικά ν.π.δ.δ. (άρθρο 1 παρ. 6 περ. β' Ν.1256/1982) δεν κηρύσσονται σε πτώχευση. Σκοπός της ρύθμισης, είναι η εξασφάλιση της λειτουργικής ικανότητας της κρατικής εξουσίας και το «ανοίκειο» του χαρακτήρα της πτωχευτικής διαδικασίας σε σχέση με τη φύση τους.⁵⁵

⁴⁸ Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 109.

⁴⁹ Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 152, 153.

⁵⁰ Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 153.

⁵¹ Οι προϋποθέσεις κτήσης από την αστική εταιρεία-είτε κατά το στάδιο σύστασης είτε μεταγενέστερα- νομικής προσωπικότητας είναι κατά την ΑΚ 784 οι εξής: *i) Συμφωνία των εταίρων, ii) Επιδίωξη οικονομικού σκοπού: Η έννοια του οικονομικού σκοπού δεν περιλαμβάνει τον εμπορικό, ο οποίος όταν συντρέχει καθιστά την εταιρεία εμπορική. Ο οικονομικός χαρακτήρας της εταιρείας υφίσταται, όταν η πραγματοποίηση του εταιρικού σκοπού έχει ως αναγκαία ή δυναμική συνέπεια δικαιοπρακτική ή αδικοπρακτική ευθύνη ή παροχές, οι οποίες στα συναλλακτικά ήθη κατά κανόνα αμείβονται. iii) Τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας που τάσσει ο νόμος για το σκοπό αυτό στις ομόρρυθμες εμπορικές εταιρείες (ΑΚ 784 εδ. α').*

⁵² Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 154, «Πτωχευτική ικανότητα δεν έχει το σωματείο όταν επιδιώκει ιδεολογικό σκοπό όπως ψυχαγωγικό, επιστημονικό αθλητικό και φιλανθρωπικό σκοπό ως κύριο σκοπό ή όταν ο οικονομικός σκοπός είναι επικουρικός του ιδεολογικού κύριου σκοπού του».

⁵³ Έννοια ευρύτερη της απαγορευμένης για τα σωματεία κερδοσκοπίας.

⁵⁴ Ο ΕΟΟΣ, ως αστική εταιρεία με νομική προσωπικότητα (άρθρο 3 Π.Δ. 38/1992) έχει πτωχευτική ικανότητα χωρίς να επέρχεται όμως και παράλληλη πτώχευση των εταίρων του (άρθρο 36 εδ.β' Κανονισμού).

⁵⁵ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 112, Σπυριδάκης Ι., Πτωχευτικό δίκαιο - Θεωρητικοί προβληματισμοί και πρακτικές εφαρμογές, 2008, σελ. 21.

Ωστόσο, οι δημοτικές επιχειρήσεις⁵⁶ με τη μορφή νομικών προσώπων ιδιωτικού⁵⁷ δικαίου αποκτούν την εμπορική ιδιότητα (συνήθως δε με το τυπικό σύστημα) και έχουν πτωχευτική ικανότητα.⁵⁸ Κατά την άποψη δε του κ. Μαστρομανώλη Ε.⁵⁹, « η ρύθμιση του άρθρου 2 παρ. 2 ΠτΚ δεν κάνει διάκριση ανάμεσα στην περίπτωση που τα ν.π.δ.δ. δραστηριοποιούνται ως «imperium» ή ως «fiscus» και είναι απλουστευτική, ιδίως λαμβάνοντας υπόψη τη λειτουργική προσέγγιση που λαμβάνει το γαλλικό δίκαιο στο ζήτημα καθώς και την εκτενή ρύθμιση των ΟΤΑ ως εμπόρων στο Chapter 9 του αμερικανικού πτωχευτικού κώδικα». Η έννοια των δημοσίων οργανισμών⁶⁰, που κατά την παρ.2 του άρθρου 2 ΠτΚ δεν έχουν την πτωχευτική ικανότητα, δεν είναι νομοθετικά προσδιορισμένη και ενδέχεται να δημιουργούνται ερμηνευτικά προβλήματα. Για το λόγο αυτό, προς άρση αμφιβολιών ο ΠτΚ τους αναφέρει ρητά ως προς την εξαίρεση από την πτωχευτική ικανότητα.⁶¹

Της πτωχευτικής ικανότητας, περαιτέρω, στερείται και η εταιρία η οποία δεν έχει νομική προσωπικότητα ως επιχείρημα που προκύπτει εξ' αντιδιαστολής από το άρθρο 2 παρ.1 ΠτΚ. Ετσι, η αστική εταιρία που δεν τήρησε την απαιτούμενη, για την απόκτηση από αυτήν νομικής προσωπικότητας (άρθρο 784ΑΚ), δημοσιότητα, δεν έχει και πτωχευτική ικανότητα.

Επιπρόσθετα, πτωχευτική ικανότητα δε διαθέτει η συμπλοιοκτησία η οποία αποτελεί ιδιαίτερη μορφή εμπορικής εταιρίας κατά την κρατούσα στην ελληνική θεωρία άποψη⁶². Αυτό, έρχεται σε συνέχεια της έλλειψης νομικής προσωπικότητας⁶³, με αποτέλεσμα να πτωχεύουν ατομικά και μόνο οι συμπλοιοκτήτες έταιροί της.

Επίσης, και η αφανής ως προσωπική, εσωτερική μονάχα εταιρία⁶⁴ (άρθρο 285 παρ. 1, 2 εδ.α' Ν.4072/2012), μη διαθέτουσα νομική προσωπικότητα, στερείται της πτωχευτικής ικανότητας.

⁵⁶ Άρθρο 1 του ν. 3429/2005 τον ορισμό της δημόσιας επιχείρησης «Για τους σκοπούς του νόμου αυτού, ως "δημόσια επιχείρηση" νοείται κάθε ανώνυμη εταιρεία, στην οποία το ελληνικό δημόσιο δύναται να ασκεί άμεσα ή έμμεσα αποφασιστική επιρροή, λόγω της συμμετοχής του στο μετοχικό της κεφάλαιο ή της χρηματοοικονομικής συμμετοχής του ή των κανόνων που τη διέπουν».

⁵⁷ Σπηλιοτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, τόμος 1, 14^η έκδοση, 2014, σελ. 365-366, Στην κατηγορία αυτήν υπάγονται καταρχήν τα νομικά πρόσωπα, τα οποία πολλές φορές αναφέρονται στη νομοθεσία ως κρατικά ΝΠΙΔ ή ΔΕΚΟ, που ιδρύονται με περιουσιακά στοιχεία του Δημοσίου για την επιδίωξη σκοπών οι οποίοι ικανοποιούνται με ανάπτυξη κατά κύριο λόγο επιχειρηματικής ή παραγωγικής δραστηριότητας.....Έτσι τα δημόσια νομικά πρόσωπα της κατηγορίας αυτής διακρίνονται ειδικότερα σε ορισμένα είδη, και ειδικότερα σε δημόσιες επιχειρήσεις όπως ήταν ο Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός (ΑΣΟ), Ο ΟΤΕ(Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος), η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), τα Ελληνικά Ταχυδρομεία, ο Οργανισμός σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ). Οι Ηλεκτρικοί σιδηρόδρομοι Αθήνα Πειραιώς (ΗΣΑΠ), ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποιήσεων, η Κτηματική Εταιρία του Δημοσίου (ΚΕΔ).

⁵⁸ «Μπορούν να τεθούν υπό ειδική εκκαθάριση βάσει του άρθρου 14^α του ν. 3429/2005», Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ 46.

⁵⁹ Μαστρομανώλης Ε., «Προϋποθέσεις Κήρυξης σε πτώχευση - Ταυτόχρονα, μια δικαιοσυγκριτική επισκόπηση», σε 27ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕμπΔ, Οι πρόσφατες εξελίξεις του πτωχευτικού δικαίου, 2018, 53επ.

⁶⁰ Π.χ. ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

⁶¹ Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 137.

⁶² Αντάπασης Α., Αθανασίου Λ., Ναυτικό δίκαιο, 2020, σελ. 368.

⁶³ Αντάπασης Α., Ιδιωτικό Ναυτικό Δίκαιο, τόμος Ι, 2011, σελ. 366 «...Άλλοι μεν αποδίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα στο πρώτο στοιχείο και κλίνουν προς την άποψη (που είχε πιο παλιά ευρύτερη απήχηση) ότι η συμπλοιοκτησία είναι μια απλή κοινωνία δικαιώματος στην οποία έχουν συμπληρωματική εφαρμογή οι σχετικές διατάξεις (ΑΚ 785 επ.). Άλλοι δε κρίνουν ότι προέχει το δεύτερο στοιχείο και υποστηρίζουν ότι η συμπλοιοκτησία αποτελεί μια ιδιόμορφη εμπορική εταιρεία που δεν έχει όμως ιδιαίτερη νομική προσωπικότητα (εκδοχή που έχει επικρατήσει στην ελληνική θεωρία και νομολογία. Δεν λείπουν ωστόσο και εκείνοι που αμφιταλαντεύονται μεταξύ των δύο στοιχείων και προβάλλουν το διφυή χαρακτήρα της συμπλοιοκτησίας, διακρίνοντας μεταξύ της συγκυριότητας του πλοίου και της εταιρείας των συγκυριών.»

⁶⁴ Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο Εμπορικών εταιριών, Γ' έκδοση, 2018, σελ 183, 184.

Αρα, γίνεται απόδοση πτωχευτικής ικανότητας μόνο στο διαχειριστή - εμφανή εταίρο⁶⁵, ως διενεργούντα πρωτότυπα εμπορικών πράξεων κάνοντας εμφάνιση μόνο ο ίδιος στις εξωτερικές συναλλαγές.

Επιπρόσθετα, πτωχευτική ικανότητα δε διαθέτει ο όμιλος επιχειρήσεων λόγω έλλειψης δικής του νομικής προσωπικότητας και της ύπαρξης ξεχωριστής νομικής προσωπικότητας των εταιριών – μελών.⁶⁶ Αρα δε μπορεί να υπάρξει τουλάχιστον προς το παρόν συζήτηση για ενιαία διαδικασία. Τέλος, δε διαθέτουν πτωχευτική ικανότητα τα πιστωτικά ιδρύματα και οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Στην περίπτωση, όμως, της πραγματικής αδυναμίας πληρωμών, ενεργοποιείται η ειδική διαδικασία της εξυγίανσης⁶⁷ και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων αφενός και της ασφαλιστικής εκκαθάρισης⁶⁸ αφετέρου με ταυτόχρονη δυνατότητα συμπληρωματικής εφαρμογής των διατάξεων του πτωχευτικού κώδικα.

2. Νομιμοποίηση υποβολής αίτησης πτώχευσης οφειλέτη – νομικού προσώπου - Αναγκαιότητα απόφασης των συνελεύσεων

Εφόσον συντρέξουν οι αντικειμενικές προϋποθέσεις κήρυξης σε πτώχευση, η αίτηση απο τον οφειλέτη - νομικό πρόσωπο υποβάλλεται μέσω του όργανου διοίκησης με την αντίστοιχη εκπροσωπευτική εξουσία (άρθρο 96 παρ. 2 ΠτΚ «Η αίτηση του άρθρου 5 παράγραφος 2 επί νομικών προσώπων υποβάλλεται από το όργανο της διοίκησης.»). Συνεπώς, αναλόγως της νομικής μορφής, νομιμοποιούμενοι υποβολής αίτησης πτώχευσης είναι στην ανώνυμη εταιρία το διοικητικό συμβούλιο⁶⁹ και σε περίπτωση ΕΠΕ, ΙΚΕ, ΟΕ, και ΕΕ ο εκάστοτε διαχειριστής.⁷⁰ Δε νομιμοποιούνται σε αίτηση οι μέτοχοι και οι εταίροι του νομικού προσώπου με την ιδιότητα του οφειλέτη⁷¹.

Ζήτημα γεννάται με τις εσωτερικές σχέσεις του νομικού προσώπου σε σχέση με τη υποβολή της αίτησης σε πτώχευση και την αναγκαιότητα ή μη της λήψης εγκριτικής απόφασης από τη γενική συνέλευση ή τη συνέλευση των εταίρων.

Κατά τον κ. Περάκη Ε.⁷², η αναγκαιότητα της εγκριτικής απόφασης από τις συνελεύσεις των εταίρων / μετόχων θα υφίσταται στις περιπτώσεις της επαπειλούμενης αδυναμίας εκπλήρωσης και της πιθανότητας αφερεγγυότητας (άρθρο 3 παρ. 2, 3 ΠτΚ), περιπτώσεις όπου δεν υφίσταται

⁶⁵ Κατά τον Κοτσίρη Λ., Πτωχευτικό Δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 137 «η λύση αυτή θεωρείται αυστηρή όταν ο αφανής εταίρος μετέχει κατά τρόπο αποφασιστικό στην πορεία των εταιρικών υποθέσεων. - Σε μία τέτοια περίπτωση θα πρέπει να συνεπιφέρει την όμοια μεταχείριση όπως του εμφανούς ακόμα δε την εξαφάνιση του αφανούς χαρακτήρα της εταιρίας και τη μετατροπή της εταιρίας σε εν τοις πράγμασι.»

⁶⁶ «Ένα ΝΠ – Μία πτώχευση» Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ.113, 396.

⁶⁷ Ν.3458/2006 & 135επ. Ν. 4261/2014.

⁶⁸ 235 παρ.7 ν.4364/2016.

⁶⁹ Κατά τον κ. Περάκη Ε., ό.π., σελ. 147, παρατήρηση 241, θεωρείται προβληματική η απόφαση ΠπρΑθ 904/2008, ΔΕΕ 2009, σελ. 959, «για την άποψη που διατυπώθηκε στη νομολογία, ότι εφόσον την αίτηση υποβάλλει το όργανο της διοίκησης (ΠτΚ 96 § 2), νομιμοποιείται το τελευταίο και όχι το ν.π. Ακριβές είναι το αντίθετο, ότι το ν.π. είναι ο αιτών, που ενεργεί διά του οργάνου του».

⁷⁰ «Στην περίπτωση της ατομικής εκπροσώπησης ΟΕ η ΕΕ σύμφωνα με τα άρθρα 254 και 257 του ν. 4072/2012 την αίτηση μπορεί να υποβάλλει κάθε ατομικός διαχειριστής – εταίρος» Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό Δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ.167.

⁷¹ Εκτός, αυτονοήτως, αν έχουν την ιδιότητα του πτωχευτικού πιστωτή οπότε οπότε όμως έλκουν το δικαίωμά τους από την παρ.1 του άρθρου 5.

⁷² Περάκης Ε., ό.π., σελ. 147.

υποχρέωση προς υποβολή αίτησης πτώχευσης, συνεπώς η απόφαση αυτή δύναται να οδηγήσει στη (διά)λύση της εταιρίας.⁷³

Άρα, στην ως άνω περίπτωση, θα πρέπει να υπάρξει εγκριτική απόφαση της καταστατικής γενικής συνέλευσης των ανωνύμων εταιριών (άρθρο 130 παρ.3, 132 παρ.2 του Ν. 4548/2018), ομόφωνη απόφαση των εταίρων ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας (άρθρο 259 παρ.1 περ.β και 281 παρ. 1 τελευταίο εδάφιο με παραπομπή στο άρθρο 259 του Ν. 4072/2012), απόφαση των εταίρων ΙΚΕ με πλειοψηφία 2/3 των συνολικών εταιρικών μεριδίων (72 παρ. 5 του Ν. 4072/2012) σε συνέλευση συγκληθείσα από το διαχειριστικό όργανο κατά το άρθρο 102 του ως άνω νόμου για την απόφαση περί λύσης εταιρίας ή υιοθέτηση άλλου μέτρου όπως αίτηση πτώχευσης ή διαδικασίας εξυγίανσης, και, τέλος, με απόφαση της συνέλευσης των εταίρων της ΕΠΕ η οποία λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο τρίτων (2/3) του συνολικού αριθμού των εταίρων, οι οποίοι εκπροσωπούν τα δύο τρίτα (2/3) του εταιρικού κεφαλαίου, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στο καταστατικό (άρθρο 44 του Ν. 3190/1955).

Αντίθετα, όταν η εταιρία ευρίσκεται σε κατάσταση παύσης πληρωμών, υφίσταται υποχρέωση του οφειλέτη⁷⁴ προς υποβολή αίτησης, το αργότερο έως 30 ημέρες από τη συνδρομή των προϋποθέσεων της παύσης πληρωμών, στο πτωχευτικό δικαστήριο. Επομένως, δεν απαιτείται απόφαση των συνελεύσεων, ενώ, ακόμη και σε περίπτωση αρνητικής απόφασής τους, το διαχειριστικό όργανο υποχρεούται να υποβάλει αίτηση πτώχευσης.

Όμως, στην χαρακτηριστική απόφαση του ΠπρΑθ 567/2011⁷⁵, το δικαστήριο δέχτηκε ότι και επί παύσεως πληρωμών απαιτείται η απόφαση της γενικής συνέλευσης. Κατά τον κ. Ψυχομάνη Σ.⁷⁶, όμως, «η απόφαση αυτή θεωρείται εσφαλμένη, επειδή ούτε στο νόμο προβλέπεται ρητά κάτι τέτοιο, διότι η περί λύσεως απόφαση της ΑΕ, που ανήκει στην αποφασιστική αρμοδιότητα της καταστατικής ΓΣ, δεν αφορά την περίπτωση της λύσεως μιας ΑΕ λόγω πτωχεύσεως και δε συνάδει με την προβλεπόμενη προσωπική ευθύνη των μελών των οργάνων διοίκησης κεφαλαιουχικής εταιρίας (ΑΕ, ΕΠΕ, ΙΚΕ) για την παρέκλυση της πτώχευσης κατά το άρθρο 98 ΠτΚ.»

3. Το ζήτημα της συμπτώχευσης των ομορρύθμων εταίρων ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας

3.1 Εισαγωγικό σημείωμα

Η ομόρρυθμη και ετερόρρυθμη εταιρία, ως αυτοτελή υποκείμενα δικαίου, οφείλουν τα ίδια να εκπληρώνουν τις συμβατικές υποχρεώσεις που δημιουργούνται από τη δράση του διαχειριστή⁷⁷. Σε περίπτωση πλημμελούς ή μη πλήρωσης και αδικοπραξίας⁷⁸, η εταιρία ευθύνεται με την περιουσία της σε αποζημίωση.

⁷³ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017 σελ. 147.

⁷⁴ Άρθρο 5 παρ. 2 του ΠτΚ.

⁷⁵ ΔΕΕ 2008, 678 «...Και ο ανωτέρω ισχυρισμός κρίνεται αβάσιμος, καθότι, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, η υποβολή αίτησης για γενική και μόνιμη παύση πληρωμών μιας ανώνυμης εταιρίας, έστω και αν συνοδεύεται από αίτημα αναδιοργάνωσης πρέπει να ακολουθείται από απόφαση γενικής συνέλευσης αυτής ότι αποφασίζει ή εγκρίνει εκ των υστέρων την υποβολή δήλωσης παύσης πληρωμών και κήρυξη αυτής σε πτώχευση».

⁷⁶ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό Δίκαιο & δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ. 164, παρατήρηση 281.

⁷⁷ Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 136.

⁷⁸ ΑΚ 70 και ΑΚ 71.

Σύμφωνα όμως, με τη διάταξη του άρθρου 249 παρ. 1 του Ν. 4072/2012, παράλληλα με την εταιρία ευθύνονται και οι ομόρρυθμοι εταίροι με την ατομική τους περιουσία απεριόριστα και είς ολόκληρον. Καθιερώνεται δηλαδή, άμεση, πρωτογενής έκ του νόμου, απεριόριστη και είς ολόκληρον ευθύνη των ομορρύθμων εταίρων. Δικαιολογητικός λόγος της ως άνω ευθύνης αποτελεί η έλλειψη του μηχανισμού δέσμευσης της εταιρικής περιουσίας υπέρ των δανειστών όπως ισχύει στις κεφαλαιουχικές εταιρίες και η έλλειψη αυτή υποκαθίσταται από την προσωπική ευθύνη των εταίρων.⁷⁹ Η ως άνω ευθύνη του άρθρου 249 παρ. 1 Ν.4072/2012 (τέως 22 ΕμπΝ), οργανώνεται, σύμφωνα με τον κ. Μιχαλόπουλο⁸⁰, στο πτωχευτικό δίκαιο και υλοποιείται με το θεσμό της συμπτώχευσης των ομόρρυθμων εταίρων.

Έτσι, σύμφωνα με τό άρθρο 7 παρ. 4 ΠτΚ, η πτώχευση της ομόρρυθμης η ετερόρρυθμης εταιρίας συνεπιφέρει τη συμπτώχευση των ομορρύθμων εταίρων.⁸¹ Αυτό σημαίνει, πως, παράλληλα με την εταιρική πτώχευση ανοίγονται τόσες ισάριθμες πτωχεύσεις όσες και οι ομόρρυθμοι εταίροι⁸².

Στο προϊσχύσαν καθεστώς, δεν υπήρχε καθορισμός ρητά στο νόμο για το θέμα της συμπτώχευσης ή μή των εταίρων ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας. Υποστηριζόταν στη θεωρία⁸³, γινόταν δε δεκτό και στη νομολογία⁸⁴ ότι η συμπτώχευση των ομόρρυθμων εταίρων συναγόταν έμμεσα από τις διατάξεις των άρθρων 526, 545 και 627 ΕμπΝ⁸⁵.

Υπό το ισχύον δίκαιο, η συμπτώχευση των ομορρύθμων εταίρων ρυθμίζεται ρητά στο άρθρο 7 παρ. 4 εδ.α του ΠτΚ. Προβλέπεται, δηλαδή, πλέον, ότι «Επί πτώχευσης ομόρρυθμων ή ετερόρρυθμων εμπορικών εταιριών, με την ίδια απόφαση με την οποία κηρύσσεται σε πτώχευση η εταιρία, κηρύσσονται σε πτώχευση και τα ομόρρυθμα μέλη της και χωρίς άλλη διατύπωση.»

⁷⁹ Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019., σελ. 137.

⁸⁰ Βλ. «Εφαθ 75/2010 [Πτώχευση] (σημ. Γ. Μιχαλόπουλος)», ΔΕΕ 2010, 694.

⁸¹ «Όχι των ετερόρρυθμων εταίρων», Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 371. Βλ. και Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 167, «Πάντως και στις περιπτώσεις που ο ετερόρρυθμος εταίρος ευθύνεται απεριόριστα και είς ολόκληρον, δεν αποκτά από μόνο του γεγονός αυτό την εμπορική ιδιότητα άρα δεν πτωχεύει, εκτός αν αποδειχθεί ότι αυτός διευθύνει στην ουσία την εταιρία». Αντίθετος ο κ. Αντωνόπουλος Β., Πτωχευτική ικανότητα- Παράγωγη πτωχευτική ικανότητα των εταίρων, 1986, σελ. 187επ.

⁸² Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., Ομόρρυθμη Εταιρία. Η συμπτώχευση των εταίρων της στο σύγχρονο δίκαιο, 2000, σελ.61.

⁸³ Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., ό.π., σελ 62.

⁸⁴ Βλ. Ενδεικτικά Εφαθ. 9264/2003 σε ΝΟΜΟΣ «Από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθ. 526, 545 και 627 του ΕμπΝ συνάγεται, ότι η πτώχευση της ομόρρυθμης εταιρείας έχει ως αυτόθηρο συνέπεια την πτώχευση και των ομορρύθμων αυτής εταίρων (βλ. Κ. Ρόκα, ΠτωχΔ. εκδ. 1965, παρ. 11, σελ. 41, ΑΠ 113/1963 ΝοΒ 11.864)», ΜΠρΘεσ 30218/1995 ΕπισκεΔ 1996,166 «Το αποτέλεσμα αυτό, δηλαδή η πτώχευση των ομορρύθμων εταίρων σε περίπτωση πτώχευσης της ομόρρυθμης εμπορικής εταιρίας, δεν ορίζεται ρητώς από το νόμο, προκύπτει όμως από πολλές διατάξεις του (άρθρα 526, 545 και 627 ΕμπΝ), οι οποίες έχουν ως προϋπόθεση τη συμπτώχευση των εταίρων αυτών με την εταιρία(βλ. Κ. Ρόκα Πτωχευτικόν Δίκαιο έκδοσις 13 παρ. 11 σελ. 46 επ.)».

⁸⁵ Άρθρο 526 παρ. 1 εδ. β' ΕμπΝ «Προκειμένου περί ομορρύθμου ή ετερορρύθμου εταιρείας, η δήλωση πρέπει να περιέχει το όνομα και επώνυμο και να φανερώνη την κατοικίαν ή τον τόπον της διαμονής εκάστου των υπεύθυνων συνεταίρων.»

Άρθρο 545 εδ. β' ΕμπΝ «Εν περιπτώσει πτωχεύσεως ομορρύθμου ή ετερορρύθμου εταιρίας, αι σφραγίδες επιτίθενται ου μόνον εις το κύριον της εταιρίας κατάστημα και τα λοιπά καταστήματα, αλλά και εις την ιδιαίτεραν κατοικίαν εκάστου των υπεύθυνων εταίρων.»

Άρθρο 627 ΕμπΝ «Εάν ομόρρυθμος ή ετερόρρυθμος εταιρεία πτωχεύση δύνανται οι πιστωταί να παραδεχθώσι τον συμβιβασμόν και μόνον υπέρ ενός ή τινων των υπευθύνων εταίρων. Εν τιοιάτη περιπτώσει, άπασα μεν η εταιρική περιουσία υπόκειται εις τας συνεπείας της ενόσεως· εξαιρείται δε αυτής η προσωπική περιουσία του υπέρ ου εγένετο δεκτός ο συμβιβασμός εταίρου, τα δε κατά τον ειδικόν προς τους πιστωτάς συμβιβασμόν πληρωτέα υπ' αυτού μερίσματα δεν δύνανται να ληφθώσιν εκ της εταιρικής περιουσίας. Ο επιτυχών ειδικού συμβιβασμού εταίρος απαλλάσσεται της αλληλεγγύης.»

Επισημαίνεται, ότι η συμπτώχευση περιορίζεται, κατά τον ΠτΚ, στους ομόρρυθμους εταίρους ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας και ρητά εξαιρούνται τα μέλη των αστικών εταιριών και των άλλων ενώσεων προσώπων (άρθρο 7 παρ. 4 εδ.β΄ ΠτΚ). Ζήτημα γεννάται, αν συμπτωχεύουν και οι ομόρρυθμοι εταίροι της εν τοις πράγμασι ομόρρυθμης εταιρίας. Κατά τον κ. Περάκη Ε., θα πρέπει να διακείμεθα καταφατικά⁸⁶, λόγω της ρητά προβλεπόμενης, πλέον, στο άρθρο 251 παρ.3 εδ. β. Ν. 4072/2012 πτωχευτικής ικανότητας στην αδημοσίευτη ομόρρυθμη εταιρία.

3.2 Αυτοματισμός της συμπτώχευσης;

Η διατύπωση του άρθρου 7 παρ.4 ΠτΚ «... κηρύσσονται σε πτώχευση και τα ομόρρυθμα μέλη της και χωρίς άλλη διατύπωση», δημιουργεί αμφισβήτηση για το αν η πτώχευση των ομορρύθμων εταίρων είναι αυτόματη ακόμα και χωρίς ιδιαίτερη μνεία στη δικαστική απόφαση που την κηρύσσει ή θα πρέπει, αντίθετα, να γίνεται σαφές ρητά επί της αποφάσεως.

Κατά το προϊσχύσαν καθεστώς⁸⁷, χρησιμοποιείτο ο όρος «αυτόθροος συνέπεια», ως απόρροια του παρακολουθηματικού χαρακτήρα της πτώχευσης των ομορρύθμων εταίρων σε σχέση με την κύρια εταιρική πτώχευση. Αυτό σήμαινε, ότι κατά πρώτον το πτωχευτικό δικαστήριο δεν κάνει έρευνα ως προς τη συνδρομή των κατά το άρθρο 525 ΕμπΝ ουσιαστικών προϋποθέσεων της πτώχευσης (εμπορική ιδιότητα, παύση πληρωμών) χωριστά για τα πρόσωπα των ομόρρυθμων εταίρων και κατά δεύτερον, ότι η δικαστική απόφαση που κήρυσσε την πτώχευση δεν απαιτείτο να περιλαμβάνει ειδική διάταξη που να κηρύσσει και τους ομόρρυθμους εταίρους σε πτώχευση ως απόρροια της κτησάμενης παράγωγης πτωχευτικής ικανότητας ένεκα της συμμετοχής τους στην ομόρρυθμη εταιρία και της είς ολόκληρον ευθύνης τους για τις εταιρικές υποχρεώσεις.⁸⁸

Στη θεωρία, όμως, ο όρος «αυτόθροος» είχε επικριθεί ιδιαίτερα και είχε υποστηριχθεί η ανάγκη εξέτασης της συμπτώχευσης από άποψη συνταγματικότητας (άρθρο 20 του Συντάγματος)⁸⁹, καθώς, στερεί ένα μέσο άμυνας από τον ομόρρυθμο έταίρο να αμφισβητήσει την ίδια του την ιδιότητα. Ειδικότερα δε, σε περιπτώσεις αδημοσίευστων εταιριών θα χρειαζόταν η τακτική διαδικασία για την ύπαρξη της ιδιότητας του ομόρρυθμου εταίρου. Υπήρξαν δε και δικαστικές αποφάσεις⁹⁰, που δέχονταν ως χρήσιμη την αναφορά στην απόφαση και των ονομάτων των συμπτωχευσάντων εταίρων για να αποφευχθεί η σύγχυση ή η παρερμηνεία, που ήταν δυνατόν να προκύψει λόγω της απουσίας ειδικής νομοθετικής ρύθμισης επί του θέματος.⁹¹

Στο ισχύον καθεστώς του ΠτΚ, υφίστανται αντίθετες απόψεις σχετικά με το ζήτημα της αναγκαιότητας ή μη ύπαρξης, στην απόφαση για την κήρυξη της πτώχευσης της εταιρίας ρητής μνείας για τη συμπτώχευση των ομορρύθμων εταίρων. .

⁸⁶ Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ 373, Αντωνόπουλος Β., Πτωχευτική ικανότητα των εταίρων : Παράγωγή πτωχευτική ικανότητα των εταίρων, 1986, σελ.138.

⁸⁷ Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., Ομόρρυθμη Εταιρία - Η συμπτώχευση των εταίρων της στο σύγχρονο δίκαιο, 2000, σελ. 63.

⁸⁸ Μαστροκόστας Χ., «Η συμπτώχευση των εταίρων – Η αρχή της αυτοδικαίως πτώχευσης των εταίρων», σε Ρόκας Ν. (επιμ.), Δίκαιο των προσωπικών εταιριών, Τόμος 1^{ος}, 2001, σελ 588-589.

⁸⁹ Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 6^η έκδοση, 1998, σελ. 59.

⁹⁰ Βλ. Πολ.Πρωτ.Κιλκ. 1/1991, ΝΟΜΟΣ, «Ομως, δεν βλέπεις αλλά μάλλον ωφελεί, αν η δικαστική απόφαση αναφέρει και τους συμπτωχεύοντες εταίρους (Κιάντος, στον Αρμ 1976.814) , διότι έτσι αποφεύγεται κάθε αντίθετη ερμηνεία της απόφασης, δεδομένου ότι ρητή διάταξη, περί Πτωχεύσεως των ομορρύθμων εταίρων κατά την πτώχευση ομορρύθμου εμπορικής εταιρίας, δεν υπάρχει στον Εμπορικό Νόμο (Μιχαλόπουλος, στην ΕΕμπΔ 1981.324)».

⁹¹ Π.χ η εν τοις πράγμασι εταιρία και τα ονόματα των εταίρων που δεν είναι δημοσιευμένα. Ρόκας Κ., Πτωχευτικόν δίκαιον, 12^η έκδοση, 1978, σελ. 48, υποσημείωση 21.

Αρχικά λοιπόν, κατά τον κ. Ψυχομάνη Σ.⁹², «το άνοιγμα της πτωχευτικής διαδικασίας και για τους ομόρρυθμους εταίρους επέρχεται αυτόματα, ως άμεση συνέπεια της κήρυξης της πτώχευσης της εταιρείας-«και χωρίς άλλη διατύπωση», κατά το γράμμα του νόμου-χωρίς δηλαδή να υπάρχει ανάγκη να συντρέχουν και στο πρόσωπό τους οι προϋποθέσεις κήρυξης της πτώχευσης ή να συμπεριλαμβάνεται «διατυπωμένη», ρητή διάταξη περί συμπτώχευσεως τους στη σχετική απόφαση. Αρκεί η απόφαση που κηρύσσει την πτώχευση της εταιρείας να περιέχει και για κάθε ομόρρυθμο εταίρο όλα εκείνα τα στοιχεία των οποίων την αναγραφή απαιτεί ο νόμος σε κάθε κήρυξη πτώχευσης οποιουδήποτε οφειλέτη (όνομα, επώνυμο, πατρώνυμο, επωνυμία, διεύθυνση κατοικίας ή κέντρου κύριων συμφερόντων και δευτερευουσών εγκαταστάσεων, αριθμό εμπορικού μητρώου) (άρθρο 7 παρ. 1 εδ.δ' και άρθρο 5 παρ. 3 ΠτΚ).».

Αντίθετα, κατά τους Περάκη Ε., Μιχαλόπουλο Γ. και Κοτσίρη Λ.⁹³, υποστηρίζεται η εκδοχή που δέχεται ως ορθότερη τη ρητή μνεία της κήρυξης της πτώχευσης των ομορρύθμων εταίρων επί της δικαστικής αποφάσεως περί κήρυξης της πτώχευσης της εταιρίας. Η «παράλληλη», δηλαδή, συμπτώχευσή τους επέρχεται βέβαια ως αλυσιδωτή συνέπεια της πτώχευσης του νομικού προσώπου, αλλά χρειάζεται και η ως άνω απόφαση να τη συγκηρύσσει ρητά, άρα ο όρος «αυτόθροος» δε θα πρέπει να θεωρείται δικαιολογημένος.⁹⁴

Επιλέον, όπως εύλογα υποστηρίζεται⁹⁵ ο όρος «χωρίς άλλη διατύπωση» δεν πρέπει να νοηθεί ως μη αναγκαιότητα ύπαρξης σχετικής διάταξης, αλλά ότι το δικαστήριο δε χρειάζεται να ερευνήσει τη συνδρομή και στο πρόσωπο των ομόρρυθμων εταίρων των υποκειμενικών και αντικειμενικών προϋποθέσεων κήρυξης σε πτώχευση. Έτσι, η κήρυξη της πτώχευσης του νομικού προσώπου της εταιρίας «απορροφά» την αναζήτηση των προϋποθέσεων στο πρόσωπο των εταίρων καθ' όσον μάλιστα η συμπτώχευση των ομορρύθμων εταίρων δεν αποτελεί τίποτα άλλο παρά την οργάνωση σε πλαίσιο πτωχευτικού της εīs ολόκληρον ευθύνης των εταίρων του άρθρου 249 του Ν. 4072/2012.

Ταυτόχρονα, είναι συνεπές και ενισχύει και την ασφάλεια δικαίου, που επιβάλλει να γίνεται σαφές και γνωστό τα πρόσωπα που κηρύσσονται σε πτώχευση, εργαλείο ειδικά χρήσιμο στην αδημοσίευτη ΟΕ (251 παρ.3 Ν. 4072/2012), όπου δεν είναι από πρίν γνωστό ποιοί είναι οι ομόρρυθμοι έταίροι πετυχαίνοντας έτσι τη σωστή και ακριβή λειτουργία των μέσων δημοσιότητας που προβλέπονται στο Πτωχευτικό Δίκαιο.⁹⁶

Έν συνεχεία, επέρχεται και αρμονία με το άρθρο 5 παρ.3 του ΠτΚ που απαιτεί, επί ποινή απαραδέκτου, να περιέχονται στην αίτηση πτώχευσης και τα προσδιοριστικά στοιχεία που αφορούν στους ομόρρυθμους εταίρους, ρύθμιση η οποία δε θα είχε λόγο άν η συμπτώχευση ακολουθούσε αυτόματα και χωρίς άλλη διατύπωση.⁹⁷

⁹² Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ. 179, 180.

⁹³ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 372, Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 36, 157, Μιχαλόπουλος Γ., «Κήρυξη πτωχεύσεων υπό το καθεστώς του ΠτΚ: Η πρώτη νομολογία», ΔΕΕ 2009, σελ. 593επ..

⁹⁴ Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 157 « Αυτόθροος είναι εκείνος που περιέχει το ίδιο με άλλα μαζί. Τέτοιου είδους πτώχευση όμως δεν υφίσταται, καθ' όσον η πτώχευση του νομικού προσώπου της εταιρίας και των ομορρύθμων εταίρων είναι όχι μία αλλά περισσότερες».

⁹⁵ Μιχαλόπουλος Γ., «ΕφΑθ 75/2010 [Πτώχευση] (σημ. Γ. Μιχαλόπουλος)», ΔΕΕ 2010, 694.

⁹⁶ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 372.

⁹⁷ Περάκης Ε., ο.π., σελ. 372.

Τέλος, βρίσκεται σε αρμονία και με τις επιταγές του Συντάγματος (άρθρο 20) να επέρχονται οι οριζόμενες συνέπειες από τη δικαστική απόφαση βάσει του διατακτικού της και όχι ex lege, αφού έτσι εξοπλίζεται κανείς με μεγαλύτερη διαφάνεια⁹⁸. Πράγματι, σε διαφορετική περίπτωση υποστηρίζεται ότι ο ομόρρυθμος έταiros δέ θα μπορούσε να αμυνθεί σε περίπτωση εκδίκασης αίτησης κήρυξης σε πτώχευση, ιδιαίτερα δε να αμφισβητήσει την ιδιότητά του αυτή καθ'εαυτή.⁹⁹

Συμπερασματικά, εάν στην δικαστική απόφαση δεν αναφέρεται κάποιος ομόρρυθμος έταiros με το όνομά του, εκείνος δεν θα συμπτώχευσει. Το πτωχευτικό δικαστήριο δύναται, όμως, με μεταγενέστερη συμπληρωματική απόφασή του, να τον κηρύξει σε πτώχευση και εκείνον¹⁰⁰. Αν η ίδια η αίτηση πτώχευσης δεν αναφέρει τα απαραίτητα στοιχεία του άρθρου 5 παρ.3 του ΠτΚ για τους ομόρρυθμους έταιρους, υφίσταται δυνατότητα η παράλειψη να διορθωθεί και στο Εφετείο κατόπιν άσκησης ενδίκων μέσων.¹⁰¹

3.3 Η σχέση της πτώχευσης της εταιρίας με την πτώχευση των εταίρων

3.3.1 Το προγενέστερο καθεστώς

Στο προγενέστερο δίκαιο, υπήρξε έλλειψη ειδικής νομοθετικής ρύθμισης σχετικά με το ζήτημα της συμπτώχευσης των ομόρρυθμων εταίρων. Έτσι, ανέκυψαν ζητήματα σχετικά με τη σχέση που δημιουργείται ανάμεσα αφενός στην πτώχευση της ομόρρυθμης ή ετερρόρρυθμης εταιρίας και αφετέρου στις πτωχεύσεις των ομορρύθμων εταίρων της. Για το ζήτημα είχαν διατυπωθεί τρεις απόψεις.

Κατά την πρώτη, εγκαταλειφθείσα άποψη, η πτώχευση της ομόρρυθμης και ετερρόρρυθμης εταιρίας βρισκόταν σε δεσπόζουσα θέση σε σχέση με τις πτωχεύσεις των εταίρων της, με την έννοια ότι η τύχη της κύριας εταιρικής πτώχευσης, καθόριζε και την τύχη των πτωχεύσεων των ομόρρυθμων εταίρων. Συνεπώς η ανάκληση της απόφασης κήρυξης της πτώχευσης και η παύση των εργασιών της επέφεραν την ανάκληση και παύση των εργασιών των ιδιαίτερων πτωχεύσεων των ομορρύθμων εταίρων.¹⁰²

Κατά τη δεύτερη, κρατούσα άποψη, η συμπτώχευση ενός ομόρρυθμου εταίρου χαρακτηριζόταν «διακεκριμένη» και «ανεξάρτητη» τόσο σε σχέση με την κύρια εταιρική πτώχευση, όσο και με τις πτωχεύσεις των λοιπών ομόρρυθμων εταίρων^{103 104}. Παράλληλα, δηλαδή με την πτώχευση του

⁹⁸ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 372.

⁹⁹ Κατά τον κ. Κοτσίρη Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 36.

¹⁰⁰ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 372.

¹⁰¹ Μιχαλόπουλος Γ., «Εφαθ 75/2010 [Πτώχευση] (σημ. Γ. Μιχαλόπουλος)», ΔΕΕ 2010, 691.

¹⁰² Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., Ομόρρυθμη Εταιρία - Η συμπτώχευση των εταίρων της στο σύγχρονο δίκαιο, 2000, σελ. 66.

¹⁰³ Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., ό.π., σελ. 76 «Ο ομόρρυθμος έταiros δε μπορεί με την εν λόγω ανακοπή (Κπολδ933) να στραφεί κατά του κύριου πλειστηριασμού ακινήτου ή πώλησης ακινήτου κατόπιν συμφωνίας από το σύνδικο της ένωσης, εφόσον το ακίνητο ανήκει κατά κυριότητα σε άλλο συμπτώχευσαντα ομόρρυθμο έταiro. Πράγματι ο έν λόγω έταiros, δε νομιμοποιείται ενεργητικά, αφού ο ίδιος δεν είναι ούτε ο καθ'ού η εκτέλεση, ούτε δανειστής ώστε να μπορεί να στηρίξει την ανακοπή του στο Κπολδ 933 μιά και το άρθρο αυτό επιφυλάσσει το δικαίωμα τούτο στα δύο παραπάνω πρόσωπα».

¹⁰⁴ Βλ. ΑΠ 1002/1994, ΔΕΕ 1995,406, «Εξάλλον, όπως συνάγεται από τα άρθρα 22, 526 και 627 ΕμπΝ, η πτώχευση της ομόρρυθμης εταιρίας και καθενός από τους συμπτώχευσαντες έταιρους δεν είναι ενιαία και αδιαίρετη. Αντίθετα η πτώχευση της πρώτης (εταιρίας) και η πτώχευση καθενός από τους δεύτερους (εταίρους) είναι ιδιαίτερη, διακεκριμένη και ανεξάρτητη από τις λοιπές».

νομικού προσώπου, υπάρχουν περισσότερες ξεχωριστές πτωχεύσεις¹⁰⁵, όσες και ο αριθμός των ομόρρυθμων εταίρων. Καθεμία από τις πτωχεύσεις αυτές, προχωρεί ανεξάρτητα από τις υπόλοιπες με την έννοια ότι υπάρχουν ιδιαίτερες πτωχευτικές περιουσίες, ομάδες πιστωτών, ενδεχομένως διαφορετικός επίσης χρονικός προσδιορισμός της ύποπτης περιόδου και διαφορετικός τρόπος περάτωσης της πτώχευσης.

Συνεπώς, ο «παρακολουθηματικός χαρακτήρας» των πτωχεύσεων των ομόρρυθμων εταίρων υφίσταται μόνο, σε σχέση με τον τρόπο κήρυξης της πτώχευσης. Αντίθετα, καθίσταται επιβλητέος ο διαχωρισμός της ανάκλησης της πτώχευσης της εταιρίας, από αυτή των εταίρων, χάριν προστασίας των συμφερόντων των ατομικών πιστωτών των ομόρρυθμων εταίρων. Το ίδιο, γινόταν δεκτό, για την παύση των εργασιών της κύριας πτώχευσης. Εκείνη, δηλαδή, δε συνεπιφέρει απαραίτητα και την παύση των εργασιών της πτώχευσης των εταίρων και οι τελευταίες ακολουθούν το δικό τους χωριστό δρόμο.^{106 107} Βέβαια, είχαν διατυπωθεί σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσο μπορεί το ως άνω να είναι «απόλυτο»¹⁰⁸. Και τούτο διότι και στις δύο περιπτώσεις οι εταιρικοί πιστωτές, ανακτώντας τις ατομικές διώξεις τους, δεν θα μπορούσαν να τις κατευθύνουν και κατά των ομόρρυθμων εταίρων, αφού οι τελευταίοι, καθότι υφιστάμενοι ακόμη των συνεπειών της πτωχευτικής διαδικασίας, χαίρουν της αναστολής των εναντίον τους ατομικών διώξεων. Μια τέτοια περίπτωση, ενδεχομένως θα οδηγούσε σε αλλοίωση του εταιρικού τύπου της ομόρρυθμης εταιρίας, αφού θα καθιστούσε στην πράξη ανεφάρμοστη, τουλάχιστον μέχρι την ανάκληση των ιδιαίτερων πτωχεύσεων των εταίρων ή μέχρι την παύση των εργασιών τους, την αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 22 του Εμπορικού Νόμου (ΕμπΝ), στην οποία θεμελιώνεται η δομή της εταιρίας.

Τέλος, σύμφωνα με την τρίτη άποψη¹⁰⁹, η πτώχευση της ΟΕ και της ΕΕ δε δημιουργεί ανεξάρτητες, ιδιαίτερες πτωχεύσεις των εταίρων, αλλά μία «ενιαία» πτώχευση. Πράγματι, κατά τον κ. Κιάντο Β. τονίζεται¹¹⁰, στην ερμηνεία του άρθρου 627 του Εμπορικού νόμου, ότι αν νομοθέτης θεωρούσε πώς θα υπήρχαν «πλείονες και ανεξάρτητες» πτωχεύσεις για τον κάθε εταίρο, η διάταξη δε θα είχε νόημα, διότι ούτως ή άλλως ο καθένας τους μπορεί να συμβιβασθεί κατά μόνας και ξεχωριστά.

Κατά την κα Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ.¹¹¹, δογματικά ορθότερη και σύμφωνη με τον «παρακολουθηματικό χαρακτήρα» της συμπτώχευσης των ομόρρυθμων εταίρων, φαίνεται η άποψη, σύμφωνα με την οποία η ανεμπόδιστη συνέχιση των ιδιαίτερων πτωχεύσεων των

¹⁰⁵ Μαστροκόστας Χ., «Οι συνέπειες της συμπτώχευσης των εταίρων – Η δημιουργία παράλληλων διακριτών πτωχεύσεων», σε Ρόκας Ν. (επιμ.), Το δίκαιο των προσωπικών εταιριών, τόμος 1^{ος}, 2001, σελ. 595.

¹⁰⁶ Μαστροκόστας Χ., «Οι συνέπειες της συμπτώχευσης των εταίρων – Η σχέση των παράλληλων πτωχεύσεων», σε Ρόκας Ν. (επιμ.), Το δίκαιο των προσωπικών εταιριών τόμος 1^{ος}, 2001, σελ.599.

¹⁰⁷ Βλ. ΕφΑθ 728/1983, ΝΟΜΟΣ «τούθ` όπερ σημαίνει, ότι η ανάκλησις της κηρυξάσης την πτώχευσίν της αποφάσεως αφ` ενός μεν δύναται να γίνη ως προς αυτήν μόνον, αφ` ετέρου δε ότι ούτω πως γενομένη ως προς αυτήν δεν συνεπάγεται και την ανάκλησιν αυτής ως προς τους ομορρύθμους εταίρους της, οι οποίοι άλλως θα επετύγγανον τούτο χωρίς την εξόφλησιν των ιδίων αυτών πιστωτών, ήτοι διά της ικανοποιήσεως ή συναινέσεως των πιστωτών της ομορρύθμου μόνον εταιρίας».

¹⁰⁸ Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., «Συμπτώχευση των ομόρρυθμων εταίρων - Δικονομικά ζητήματα σχετικά με την επαλήθευση των πτωχευτικών απαιτήσεων», ΕπισκΕΔ 1/2001, σελ. 72.

¹⁰⁹ Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., Ομόρρυθμη εταιρία : Η συμπτώχευση των εταίρων της στο σύγχρονο δίκαιο, 2000, σελ. 76-77.

¹¹⁰ Κιάντος Β., «Ζητήματα τινά εκ της συμπτώχευσεως ομορρύθμων εταίρων έν πτωχεύσει της ομόρρυθμης εταιρίας», Αρμενόπουλος, 1976, σελ. 814.

¹¹¹ Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., «Συμπτώχευση των ομόρρυθμων εταίρων - Δικονομικά ζητήματα σχετικά με την επαλήθευση των πτωχευτικών απαιτήσεων», ΕπισκΕΔ 1/2001, σελ. 72.

ομόρρυθμων εταίρων προϋποθέτει την ύπαρξη και συνέχιση της πτώχευσης του νομικού προσώπου της εταιρίας. Έτσι, η ανατροπή της κύριας πτώχευσης μετά την αποδοχή ενδίκου μέσου αφενός και η κήρυξη της παύσης των εργασιών της ίδιας πτώχευσης αφετέρου, επιφέρει αντίστοιχα είτε την ανατροπή των ιδιαίτερων πτωχεύσεων των ομόρρυθμων εταίρων είτε την παύση των εργασιών αυτών των πτωχεύσεων.

3.3.2 Το ισχύον καθεστώς

Υπό το ισχύον καθεστώς του ΠτΚ, οι σχέσεις μεταξύ των πτωχεύσεων ομόρρυθμης / ετερόρρυθμης εταιρίας και ομόρρυθμων εταίρων δεν πορεύονται κατά τρόπο ενιαίο. Αντίθετα, αποτελούν χωριστές διαδικασίες, που κινούνται «παράλληλα»¹¹² και «ανεξαρτήτως» μεταξύ τους¹¹³, διαθέτοντας η κάθε μία τη δική της περιουσία και ομάδα πιστωτών ως αυτοτελές υποκείμενο¹¹⁴ ¹¹⁵. Από την άλλη μεριά, επιδιώκεται κάποια συμπόρευση¹¹⁶ των ως άνω μέσω των ρυθμίσεων του ΠτΚ (άρθρο 58παρ.2 και 97παρ.2 ΠτΚ).

Ειδικότερα, στο άρθρο 58παρ.2¹¹⁷ ορίζεται ότι επί πτωχεύσεως ομόρρυθμων ή ετερόρρυθμων εταιριών, στις οποίες πτωχεύουν μαζί με την εταιρία και τα ομόρρυθμα μέλη τους, ο εισηγητής είναι κοινός για όλους και οι διαδικασίες κινούνται παράλληλα μέσω αυτού.

Ωστόσο, αντίστοιχη ρύθμιση δεν προβλέπεται για το σύνδικο, συνάγεται όμως ερμηνευτικά¹¹⁸ αφενός από τις διατάξεις περί υποχρεωτικής ταυτότητας του εισηγητή και αφετέρου από τους αλληλοσυμπληρώμενους και κοινούς στόχους της διαδικασίας, που προφανώς δεν διευκολύνεται από τη συνύπαρξη διαφορετικών οργάνων. Πράγματι, λοιπόν, δεν αποκλείεται το δικαστήριο να διορίσει κοινό σύνδικο για όλες τις πτωχεύσεις.¹¹⁹ Ταυτόχρονα, αφενός είναι αυτονόητο ότι θα βοηθήσει το συντονισμό, την ενότητα και την οικονομία όλων των παράλληλων και συντρεχουσών πτωχευτικών διαδικασιών (εταιρίας και εταίρου - εταίρων), αφετέρου διότι από πουθενά δεν προκύπτει ότι η σύμπτωση των δύο ιδιοτήτων σε ένα και μόνο πρόσωπο δεν επιτρέπεται.¹²⁰

Αντίθετα, σε περίπτωση διορισμού διαφορετικών συνδίκων, λογικό είναι ότι θα δημιουργεί υποχρέωση συνεργασίας ώστε να διασφαλίζεται η «ενότητα» της πτωχευτικής διαδικασίας κατά το πρότυπο του καθήκοντος ενημέρωσης και συνεργασίας στις διασυννοριακές διαδικασίες αφερεγγυότητας (άρθρα 41 επ. Καν. 848/2015).¹²¹

¹¹² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 374.

¹¹³ Για παράδειγμα η μία μπορεί να περατωθεί με ένωση των πιστωτών, η άλλη δε με σχέδιο αναδιοργάνωσης.

¹¹⁴ Αυτονόητο είναι ότι στην πτώχευση των ομορρυθμων εταίρων αναγγέλλονται πέραν από τους προσωπικούς πιστωτές και οι πιστωτές της εταιρίας.

¹¹⁵ Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 167, «Αυτό ισχύει ανεξάρτητα αν η πτώχευση των ομορρυθμων εταίρων επήλθε ως συνέπεια της πτώχευσης της εταιρείας ή λόγω πτώχευσής τους ατομικώς».

¹¹⁶ «Ως αντίβαρο» κατά τον κ. Κοτσίρη Λ., ό.π., σελ. 168.

¹¹⁷ βλ. ΕΝΕ, ΚΝοΒ 2007,1561.

¹¹⁸ Βλ. ενδεικτικά νομολογία του προηγούμενου καθεστώτος, ΕφαΘ 149/2001, ΔΕΕ 2001, 391, «ο διοριζόμενος δε σύνδικος της πτωχεύσεως της εταιρίας είναι και σύνδικος της πτωχεύσεως εκάστου εταίρου (Κ. Ρόκα, ό.π., παρ. 26 στοιχ. Ι, ΑΠ 675/1962, ΑΠ 113/1963 ό.π., ΕφΘεσ 1329/1979 Αρμ 34,316)», ΠπρΑθ 1058/2002, ΔΕΕ 2002,714, «ο δε σύνδικος της πτώχευσης της εταιρίας είναι και σύνδικος των πτωχεύσεων των ομορρυθμων μελών (ΑΠ 119/1963 ΝοΒ 11,864, ΕφΠατρ 6/1999, ό.π.)».

¹¹⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 374.

¹²⁰ Μιχαλόπουλος Γ., «ΕφαΘ 75/2010 [Πτώχευση] (σημ. Γ. Μιχαλόπουλος)», ΔΕΕ 2010, σελ. 694.

¹²¹ Στη σχολιαζόμενη απόφαση του ΕφαΘ 75/2010, ΔΕΕ 2010, 694 ο κ. Μιχαλόπουλος τονίζει «Το ότι η σχολιαζόμενη απόφαση δεν διορίζει ρητώς σύνδικο της πτώχευσης του ομορρυθμου εταίρου (αλλά διορίζει «...σύνδικο της πτωχεύσεως...») είτε σημαίνει ότι, κατά την ερμηνεία της, η απόφαση διορίζει ως σύνδικο της πτώχευσης του

Η προσπάθεια συντονισμού συνεχίζεται με το άρθρο 97 παρ.2 του ΠτΚ. Συγκεκριμένα, ορίζονται δύο περιστατικά που αφορούν τον τερματισμό της πτώχευσης της ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρίας τα οποία επεκτείνονται και στους ομόρρυθμους εταίρους.

Αρχικά, η ανάκληση της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση της ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρίας κατά το άρθρο 57 ΠτΚ, επιφέρει την ανάκληση και των πτωχεύσεων των ομόρρυθμων εταίρων τους μόνο όμως αν και εφόσον συντρέχουν και ως προς αυτούς οι προϋποθέσεις ανακλήσεως κατά το άρθρο 57 (άρθρο 97 παρ.2 ΠτΚ). Η συμπόρευση και σύνδεση μεταξύ των ως άνω πτωχεύσεων δεν μπορεί παρά να χαρακτηριστεί ως «φαινομενική»¹²². Τούτο, διότι από την ανάγκη συνδρομής των προϋποθέσεων ανάκλησης και ως προς τους ομορρυθμους εταίρους συμπεραίνεται ο ξεχωριστός και αυτοτελής έλεγχος της συνδρομής από το δικαστήριο, άρα και το μη αυτόματο της ανάκλησης της πτώχευσης των ομορρυθμων εταίρων.

Συνεπώς, εφόσον δε νοείται αυτόματη επέκταση των αποτελεσμάτων, η διάταξη έχει ως στόχο να επιτρέψει, στις περιπτώσεις που είναι εφικτό, να ανατραπούν όλες οι συνδεδεμένες πτωχεύσεις υπό κοινή διαδικασία (εταιρίας και εταίρων)¹²³, προσδίδοντάς τους ενότητα και ταχύτητα.

Δεύτερον, η παύση των εργασιών της εταιρικής πτώχευσης (άρθρο 166 ΠτΚ) επιφέρει την παύση των εργασιών των πτωχεύσεων και των ομόρρυθμων εταίρων της, χωρίς να απαιτείται να συντρέχουν οι προϋποθέσεις παύσης των εργασιών ως προς τους ομορρυθμους εταίρους¹²⁴.

Όμως, αν η παύση των εργασιών της εταιρικής πτώχευσης κηρύσσεται λόγω «έλλειψης των αναγκαίων χρημάτων ή της ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας», με δυσκολία μπορεί να αντιληφθεί κάποιος τον λόγο περάτωσης όλων μαζί των πτωχεύσεων ειδικά όταν το ενεργητικό των πτωχεύσεων των εταίρων είναι ικανοποιητικό.¹²⁵ Παρότι γίνεται κατανοητό, ότι σκοπός αποτελεί η ενιαία ανάληψη των ατομικών διώξεων, ο κ. Περάκης Ε. υποστηρίζει πως σε τέτοιες περιπτώσεις, σαν την ως άνω, το ζήτημα μπορεί να αντιμετωπιστεί με αναλογική εφαρμογή του άρθρου 57 του ΠτΚ. Συνεπώς, θα πρέπει να νοηθεί κατά τα ως άνω ότι η φράση ότι «εφόσον συντρέχουν και ως προς αυτούς οι προϋποθέσεις της ανακλήσεως κατά το άρθρο 57» αναφέρεται και στις προϋποθέσεις της παύσης του άρθρου 166 ΠτΚ.^{126 127}

Συμπερασματικά, καθίσταται πρόδηλο κατά την άποψη του κ. Περάκη Ε. «ότι ο συντονισμός των πτωχεύσεων κρίνεται ανεπαρκής και αναφέρεται περισσότερο σε επουσιώδη ζητήματα, αφορά, μάλιστα τον τερματισμό και όχι τη συμπόρευση και συντονισμό των πτωχεύσεων.»¹²⁸

ομορρυθμους εταίρους τον ίδιο σύνδικο της πτώχευσης της ετερόρρυθμης εταιρίας, είτε οδηγεί στην διαπίστωση ότι η απόφαση, κατά τούτο, πάσχει. Εν αμφιβολία, ορθότερο θα ήταν να υποστηρίξει κανείς την πρώτη εκδοχή, ...».

¹²² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 374.

¹²³ Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 168. Βλ. επίσης Περάκης Ε., ό.π., σελ. 374 που τονίζει ότι η διαφορά βρίσκεται στο ότι για την ανάκληση δε θα χρειάζεται αυτοτελής αίτηση.

¹²⁴ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό Δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ. 473, Περάκης Ε., ό.π., σελ. 374, Κοτσίρης Λ., ό.π., σελ. 374.

¹²⁵ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 374-375.

¹²⁶ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 375.

¹²⁷ Σπυριδάκης Ι., Πτωχευτικό δίκαιο - Θεωρητικοί Προβληματισμοί και πρακτικές εφαρμογές, 2008, σελ. 384-385, όπου αναφέρει την αιτιολογική έκθεση (ΚνοΒ 55.1569), «Στην παρ. 97παρ.2 διευκρινίζεται ότι η ανάκληση της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση της ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρίας και η κήρυξη της παύσης των εργασιών της επιφέρουν, με προϋποθέσεις, και την ανάκληση της πτώχευσης και την παύση των εργασιών της πτώχευσης των ομορρυθμων εταίρων της.» . Κατά τον ίδιο, «απαιτείται βάσει και των συντακτών του ΠτΚ η συνδρομή προϋποθέσεων (επομένως η παράλειψη ρητής μνείας θα πρέπει να αποδοθεί σε *lapsus calami*)».

¹²⁸ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 375.

3.4 Η εισήγηση της κατάργησης της συμπτώχευσης

Στο σημερινό δικαιοπολιτικό σύστημα, η συμπτώχευση των ομόρρυθμων εταίρων, ως «αυτόθροος» συνέπεια της πτώχευσης της ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας δε θεωρείται πλέον γεγονός αυτονόητο¹²⁹. Αντίθετα, χαρακτηρίζεται ως «κατάλοιπο» του προϊσχύσαντος δικαίου που φανερώνει κυρωτικές αντιλήψεις.¹³⁰ Για το λόγο αυτό, εισηγήθηκε το ζήτημα της κατάργησης της συμπτώχευσης των ομορρύθμων εταίρων ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας.

Συγκεκριμένα, ο κ. Μιχαλόπουλος Γ.¹³¹, τόνισε ότι θα μπορούσε να προταθεί η κατάργηση της συμπτώχευσης των ομορρύθμων εταίρων και να συνταυτιστεί η τύχη τους με εκείνη των εταίρων των λοιπών εμπορικών εταιριών και των ενώσεων προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό, που κατά το άρθρο 7 παρ.4 εδ.β δεν συμπτωχεύουν.¹³²

Ειδικότερα, ούτως ή άλλως θα υπάρχει και η παράλληλη έκ του νόμου¹³³, απεριόριστη και είς ολόκληρον ευθύνη των ομορρύθμων εταίρων για τα χρέη της εταιρίας έναντι στους εταιρικούς πιστωτές.

Πέραν αυτού, οι αξιώσεις των εταιρικών πιστωτών κατά των ομορρύθμων εταίρων για τα χρέη της εταιρίας υπόκεινται σε πενταετή παραγραφή σύμφωνα με το άρθρο 269 του Ν. 4072/2012. Αντίθετα, εάν συμπτωχεύσουν μαζί με το νομικό πρόσωπο της εταιρίας, ενδέχεται στην περίπτωση που έχουμε να κάνουμε με εταίρους-φυσικά πρόσωπα να εγχωρήσει πλήρης απαλλαγή τους από απαιτήσεις κατά της πτωχευτικής περιουσίας εντός διετίας από την κήρυξη της πτώχευσης ή έως την περάτωσή της, αν εκείνη επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με το άρθρο 168 του ΠτΚ¹³⁴.

Συμπερασματικά, η συμπτώχευση προσθέτει πολύ λίγα στην ευθύνη των ομορρύθμων εταίρων. Μία ευθύνη που, ούτως ή άλλως, υφίσταται και είναι στην κατοχή των εταιρικών πιστωτών.

4. Λύση – Περάτωση - Αναβίωση

4.1 Η λύση του νομικού προσώπου (άρθρο 96 ΠτΚ)

Συνέπεια της πτώχευσης του νομικού προσώπου, κατά τη γενική διάταξη του 96 πρ.1 εδ.α του ΠτΚ, αποτελεί η λύση του¹³⁵. Η εταιρία διατηρεί τη νομική της προσωπικότητα και συνεχίζει να υφίσταται ως υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων¹³⁶, διατηρώντας με αυτόν τον τρόπο την

¹²⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 371.

¹³⁰ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 371.

¹³¹ Μιχαλόπουλος Γ., «Τρεις εκδοχές ανάπλασης των διαδικασιών αφερεγγυότητας και τέσσερις προτάσεις αναθεώρησης ρυθμίσεων του Πτωχευτικού κώδικα», ΔΕΕ 2016, σελ. 1168.

¹³² «Η πτώχευση αστικής εταιρίας με νομική προσωπικότητα ή άλλης ένωσης προσώπων με νομική προσωπικότητα, δεν επιφέρει και τη συμπτώχευση των μελών της.»

¹³³ Άρθρο 249 ν. 4072/2012, «Ομόρρυθμη είναι η εταιρεία με νομική προσωπικότητα που επιδιώκει εμπορικό σκοπό κι για τα χρέη της οποίας ευθύνονται παράλληλα όλοι οι εταίροι απεριόριστα και είς ολόκληρον.»

¹³⁴ Ο οφειλέτης υποβάλει μετά την παρέλευση δύο ετών από την κήρυξη της πτώχευσης, άλλως μέχρι την περάτωσή της, αν αυτή επέρχεται ενωρίτερα, αίτηση περί της απαλλαγής του. «Στην περίπτωση του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 3, ο οφειλέτης υποβάλλει αίτηση περί της απαλλαγής του μετά την παρέλευση τριών (3) ετών από την καταχώριση του ονόματος ή της επωνυμίας του στο Γ.Ε.ΜΗ. και στα μητρώα πτωχεύσεων της παραγράφου 3 του άρθρου 8.»

¹³⁵ «Δεν πρόκειται απλώς για τη λύση του νομικού προσώπου, αλλά και για τη λύση της εταιρείας ως σύμβασης.» Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ.366.

¹³⁶ Βλ. Εφαθ 407/2002, ΔΕΕ 2002 σελ. 408, «Στην περίπτωση αυτή τη λύση της εταιρίας επακολουθεί η πτωχευτική διαδικασία, που αποτελεί μορφή συλλογικής εκτελέσεως και εκκαθαρίσεως, χωρίς να επέρχεται η εξαφάνιση της νομικής

ικανότητα δικαίου και τη δικαιοπρακτική της ικανότητα σύμφωνα με το άρθρο 72 του ΑΚ¹³⁷. Η διάταξη αυτή ήρε τις αμφιβολίες που υπήρξαν υπό το προγενέστερο του πτωχευτικού κώδικα καθεστώτος.

Αρχικά, πρέπει να τονιστεί ότι στο προϊσχύσαν καθεστώς των κεφαλαιουχικών εταιριών δεν υπήρξε αμφιβολία για τη λύση της εταιρίας ένεκα πτωχεύσεως¹³⁸, καθώς υπήρχαν οι διατάξεις των άρθρων 47α παρ. 1 στοιχ. γ' του Κ.Ν. 2190/1920132 και 44 παρ. 1 στοιχ. δ' του Ν.3190/1955 αντίστοιχα, που προέβλεπαν ως λόγο λύσης τους την κήρυξη της πτώχευσης.

Αντίθετα, για το ζήτημα των προσωπικών εταιριών (συγκεκριμένα ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας) υπήρξε αμφισβήτηση για το αν η πτώχευσή τους επιφέρει τη λύση τους. Η κρατούσα άποψη, δεχόταν ότι η πτώχευση της ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρίας δεν είχε ως συνέπεια τη λύση της εταιρίας, αλλά την «παράλληλη και αυτόθροη» συμπτώχευση των ομορρύθμων εταίρων^{139 140}. Υπέρ της ως άνω άποψης, συνηγορούσαν αρκετές διατάξεις του εμπορικού νόμου¹⁴¹, οι οποίες είχαν ως προϋπόθεση τη συμπτώχευση των εταίρων μετά της εταιρίας και έκαναν ιδιαίτερη μνεία για την ιδιότητα των εταίρων ως ομόρρυθμων. Επιπλέον, επιχείρημα υπέρ των ως άνω, μπορούσε να εξαχθεί και από τη διάταξη του άρθρου 50α παρ. 2 Ν.3190/1955, το οποίο για τις ομόρρυθμες εταιρίες, που είχαν ως μέλη τους κεφαλαιουχικές εταιρίες, θέσπιζε αναλογική εφαρμογή σε αυτές πλείστων διατάξεων του Ν.3190/1955, με εξαίρεση το άρθρο 44 παρ. 1 Ν.3190/1955, σύμφωνα με το οποίο η πτώχευση της εταιρίας επιφέρει τη λύση της.

Από την πλευρά όμως της επιστήμης προκρινόταν ως ορθότερη η αντίθετη άποψη περί άμεσης και αυτοδίκαιης λύσης της ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας επί κηρύξεώς της σε πτώχευση¹⁴². Υπέρ της άποψης αυτής, είχαν διατυπωθεί τα επιχειρήματα¹⁴³ του ανέφικτου του σκοπού (άρθρο 772 ΑΚ), της πτώχευσης όλων των εταίρων, άρα και το αδύνατο της συνέχισης της εταιρίας (άρθρο 775 ΑΚ) και η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 47^α παρ. 1

προσωπικότητας της εταιρίας, η οποία υφίσταται ως υποκείμενο δικαίου, καθόσον είναι απαραίτητη η συμμετοχή της στη διαδικασία αυτή, προκειμένου να διαχειρισθεί την περιουσία της, που δεν περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία, να υποβάλει προτάσεις για την επίτευξη του πτωχευτικού συμβιβασμού και να αναλάβει τη διαχείριση της πτωχευτικής περιουσίας σε περίπτωση πάσης των εργασιών της πτωχεύσεως», ΑΠ 2/2012 ΝοΒ 2012, σελ. 2407, ΑΠ 347/2011, ΔΕΕ 2012, σελ. 35, Εφαθ 660/2007, ΝΟΜΟΣ ΕφΠειρ 294/2008, ΔΕΕ 2008, σελ. 959, ΑΠ 914/2010, ΔΕΕ 2010, σελ. 914.

¹³⁷ Βλ. Και άρθρο ΑΚ777.

¹³⁸ Ρόκας Κ., Πτωχευτικόν δίκαιον, 12^η έκδοση, 1978, σελ. 49, 51.

¹³⁹ Ρόκας Κ., ό.π., σελ. 46, 48, Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό Δίκαιο, 6^η έκδοση, 1998, σελ. 141, 143 και Μαστροκόστας Χ., «Οι συνέπειες της πτώχευσης στην εταιρία – Λύση ή διατήρηση της εταιρίας;» σε Ρόκας Ν. (επιμ.), Δίκαιο των προσωπικών εταιριών, Τόμος 1^{ος}, 2001, σελ. 586.

¹⁴⁰ Εφαθ 728/1983, ΝΟΜΟΣ, «Τέλος, ως γίνεται δεκτόν εις την θεωρίαν και την νομολογίαν (ΑΠ 675/62, ΑΠ 113/63), η πτώχευσις της ομορρύθμου ή ετερορρύθμου εμπορικής εταιρίας δεν επάγεται την λύσιν του νομικού προσώπου, αλλά την πτώχευσιν, ως αυτόθροον συνέπειαν, των κατ' αρθρ. 22 του Εμπορικού Νόμου περιορίστως και εις ολόκληρον μετ' αυτής δι' εταιρικά χρέη ενεχομένων ομορρύθμων εταίρων (βλ. Κ. Ρόκα, Πτωχευτικόν δίκαιον, έκδ. 12η, § 11, σελ. 46) .», ΠπρΑθ 6833/1988, ΕΕμπΔ 1992, 648, ΠπρΘες 77/1982 ΕΕμπΔ 1982, 294».

¹⁴¹ Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούσαν οι διατάξεις των άρθρων 526 ΕΝ που όριζε ότι «Η δήλωσις της εταιρίας περί αναστολής των πληρωμών αυτής πρέπει να περιέχει το όνομα κλπ καθ' εκάστου των υπευθύνων ομόρρυθμων εταίρων» και 545 ΕΝ το οποίο όριζε «Πτωχευσάσης της εταιρίας αί σφραγίδες επιτίθενται και εις την ιδιαίτεραν κατοικίαν καθ' εκάστου των υπευθύνων εταίρων».

¹⁴² Μαστροκόστας Χ., «Οι συνέπειες της πτώχευσης στην εταιρία – Η συμπτώχευση των εταίρων», σε Ρόκας Ν. (επιμ.), Δίκαιο των προσωπικών εταιριών, Τόμος 1^{ος}, 2001, σελ. 586.

¹⁴³ Κίαντος Β., « Ζητήματα τινά εκ της συμπτώχευσεως ομορρύθμων εταίρων έν πτωχεύσει της ομόρρυθμης εταιρίας», Αρμενόπουλος, 1976, 12, σελ.810.

περ. γ'Κ.Ν. 2190/1920 (περί ΑΕ), 44 παρ. 1 περ. ε'ν.3190/1955 (περί ΕΠΕ) και 55 παρ. 1 αριθ. 3 ν.602/1915 (περί συνεταιρισμού).¹⁴⁴

Υπό το ισχύον δίκαιο, εκτός από τη γενική διάταξη του άρθρου 96 παρ. 1 ΠτΚ, υπάρχουν και ειδικές διατάξεις για τις διάφορες εταιρικές μορφές που προβλέπουν ως λόγο λύσης της εταιρίας την κήρυξή της σε πτώχευση. Για παράδειγμα, η λύση της ομόρρυθμης εταιρίας (ΟΕ) λόγω κήρυξής της σε πτώχευση προβλέπεται στο άρθρο 259 παρ. 1 στοιχ. γ' Ν.4072/2012. Η λύση της ετερόρρυθμης εταιρίας (ΕΕ) λόγω κήρυξής σε πτώχευση επέρχεται κατά το άρθρο 281 παρ. 1 εδ.β' Ν. 4072/2012 που παραπέμπει στο άρθρο 259 Ν. 4072/2012. Η λύση της ανώνυμης εταιρίας συνεπεία της κήρυξής της σε πτώχευση προβλέπεται στο άρθρο 164 παρ.1 στοιχ γ' Ν 4548/2018¹⁴⁵, της εταιρίας περιορισμένης ευθύνης στο άρθρο 44 παρ. 1 στοιχ. δ' Ν.3190/1955 και της ιδιωτικής κεφαλαιουχικής εταιρίας στο άρθρο 103 παρ. 1 στοιχ. γ' Ν.4072/2012.

Η λύση της εταιρίας επέρχεται με τη δημοσίευση, κατά το άρθρο 304 παρ. 2 ΚπολΔ, της δικαστικής απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση στο ακροατήριο του δικαστηρίου¹⁴⁶, σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ.1 εδ.β του ΠτΚ και είναι άμεσα εκτελεστή (άρθρο 7 παρ. 5 ΠτΚ). Κατ' αποτέλεσμα, οι περαιτέρω διατυπώσεις δημοσιότητας του πτωχευτικού δικαίου, που προβλέπονται στο άρθρο 8 παρ. 2, 3, εξυπηρετούν την αντιταξιμότητα έναντι των τρίτων και την εν γένει προστασία των συναλλασσομένων¹⁴⁷.

Ταυτόχρονα, όμως, απαιτείται να τηρηθεί και η δημοσιότητα που απαιτείται στο εταιρικό δίκαιο, ανάλογα με τον τύπο εταιρίας¹⁴⁸, η οποία έχει δηλωτική σημασία καθώς η λύση έχει ήδη επιτευχθεί με τη δημοσίευση της απόφασης.¹⁴⁹

Υποστηρίζεται, ότι στην περίπτωση κατάθεσης σχεδίου αναδιοργάνωσης από την εταιρία, η λύση της πρέπει να επέρχεται ύστερα από την απόρριψη του σχεδίου από το δικαστήριο κατά το άρθρο 114 ή 124 ΠτΚ¹⁵⁰. Η αντίθετη άποψη το απορρίπτει, λόγω έλλειψης ερείσματος της θέσης αυτής στο νόμο, και προκρίνει τη λύση ακόμα και αν δεν έχει απορριφθεί προηγουμένως.¹⁵¹

¹⁴⁴ Βλ. ΕφΑθ 7917/1986, ΝΟΜΟΣ, « Από το άρθρ. 775 ΑΚ προκύπτει ότι με την πτώχευση της εταιρίας επέρχεται η λύση αυτής, αλλά κατά τα άρθρ. 72, 777 του ΑΚ, εξακολουθεί να υπάρχει για τις ανάγκες της εκκαθάρισης και κατά το στάδιο της εκκαθάρισης διατηρεί την εμπορική της ιδιότητα όπως την διατηρούν και οι ομόρρυθμοι εταίροι (Ανδρουτσόπουλος, Η εκκαθάριση των εταιριών, παρ.126, Ρόκας, ΕΕμπΔ 1965, 100, Τσάγκαρις, Θέμ. 1953, 358, Αναστασιάδης, Εμπορικών Δίκαιον, σ. 261)», βλ. ΠΠρΒόλου 30/1972 Αρμ 1973, 380 επ., με παρατ. Σκαλιδή, ΕφΠατρ 6/99, ΔΕΕ 1999,881.».

¹⁴⁵ Στην περίπτωση δ. της παρ. 1 του 164 του ν. 4548/2018 θεσπίζεται λόγος λύσης στην ανώνυμη εταιρία και η απόρριψη της αίτησης πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας του ενεργητικού της μη επιτρέποντας τη συνέχιση σε εταιρίες που δεν είναι βιώσιμες.

¹⁴⁶ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ. 186, Περάκης, Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ 367, Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 218.

¹⁴⁷ Καραμανάκου Ε., «Η πτώχευση της εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, 2^{ος} τόμος, 2020, σελ 2160, Ψυχομάνης Σ., ό.π., σελ 184-186.

¹⁴⁸ Για παράδειγμα στην ανώνυμη εταιρία απαιτείται η καταχώρηση της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση στο ΓΕΜΗ και η ταυτόχρονη δημοσίευση στο διαδικτυακό τόπο του ΓΕΜΗ (άρθρο παρ.1 στοιχ. ε & 92 ν. 4635/2019). Την καταχώρηση αυτή μπορεί να επιμεληθεί και η ίδια υπηρεσία του ΓΕΜΗ αυτεπαγγέλτως (άρθρο 108 παρ.2 εδ β. Ν. 4635/2019).

¹⁴⁹ Μαστροκόστας Χ., Λύση και εκκαθάριση της ανώνυμης εταιρίας, 2016, σελ. 16, Καραμανάκου Ε., «Η πτώχευση της εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, 2^{ος} τόμος, 2020, σελ 2160.

¹⁵⁰ Βενιέρης Ι., «Η πτώχευση της ΑΕ», σε Περάκης Ε. (επιμ.), ΔικΑΕ, 2^{ος} τόμος, 3^η έκδοση, 2014, σελ. 1843-1844.

¹⁵¹ Μαστροκόστας Χ., ό.π., σελ. 16, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ 367 υποσημ. 20.

Τη λύση δεν ακολουθεί η εταιρική εκκαθάριση αλλά στη θέση της υπεισέρχεται η αναγκαστικού δικαίου διαδικασία του πτωχευτικού δικαίου¹⁵² και τη διοίκηση και διαχείριση της πτωχευτικής περιουσίας αναλαμβάνει ο σύνδικος (άρθρο 17 παρ. 1 ΠτΚ) και όχι οι εκκαθαριστές¹⁵³. Αντίθετα, δε συμβαίνει το ίδιο όσον αφορά την μεταπτωχευτική και εξωπτωχευτική περιουσία, οι οποίες δεν καταλαμβάνονται από την πτωχευτική απαλλοτρίωση (άρθρα 16παρ.2 & 16παρ.5 του ΠτΚ)¹⁵⁴, και η διοίκηση και διαχείρισή τους αναλαμβάνεται από το ΔΣ/ διαχειριστικό όργανο προς τους σκοπούς της περάτωσης του νομικού προσώπου της εταιρίας¹⁵⁵.

Η εταιρική εκκαθάριση, επακολουθεί μετά το τέλος της πτωχευτικής διαδικασίας εφόσον παραμένει αδιανέμητη περιουσία του νομικού προσώπου ή τυχόν αποκτήθηκε μεταγενέστερα και αποτελεί τη μεταπτωχευτική του περιουσία, άν βέβαια δεχθούμε την άποψη που δέχεται τη μεταπτωχευτική περιουσία και στα νομικά πρόσωπα και δεν την περιορίζει μόνο στα φυσικά.¹⁵⁶

157

4.2 Η διατήρηση των οργάνων του νομικού προσώπων – Κατανομή αρμοδιοτήτων

Το νομικό πρόσωπο διατηρεί τα όργανά του και συνεχίζει να εκπροσωπείται από αυτά¹⁵⁸, σύμφωνα με τη γενική διάταξη του 96 παρ.1 εδ. β ΠτΚ¹⁵⁹. Τούτο, συμβαίνει γιατί οφειλέτης στην κήρυξη της πτώχευσης καθίσταται το νομικό πρόσωπο και χωρίς αυτή τη διάταξη δε θα μπορούσε να ασκήσει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που του επιβάλλονται από το πτωχευτικό δίκαιο (λ.χ η συνεργασία και η σύμπραξη του άρθρου 20 του ΠτΚ)¹⁶⁰. Αυτονόητο είναι, επίσης, ότι χωρίς όργανα το νομικό πρόσωπο δε θα μπορούσε να διαπλάσει και να εξωτερικεύσει τη βούλησή του.¹⁶¹ Επομένως, οι συνελεύσεις και διαχειριστές των ΕΠΕ, ΙΚΕ, ΟΕ, ΕΕ και η γενική συνέλευση

¹⁵² Βλ. ΕφΑθ 5806/2004 ΔΕΕ 2005,178 «Κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 47α παρ.1 στοιχ.γ', 3 και 4 Ν 2190/1920, η ανώνυμη εταιρία λύεται διά της κηρύξεώς της σε κατάσταση πτωχέσεως, αλλά από τις συνέπειες της λύσεως εξαιρείται η είσοδός της στο στάδιο της εκκαθάρισεως του κοινού εταιρικού δικαίου, δεδομένου ότι η πτωχευτική περιουσία εκκαθαρίζεται με την αναγκαστικού δικαίου διαδικασία της πτωχέσεως.»

¹⁵³ Βλ. ΜπρΑθ 4395/2003 σε ΝοΒ 2003, 1915, Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 493.

¹⁵⁴ Αντίθετος ο Μαρίνος Μ-Θ, «Τα όργανα της ανώνυμης εταιρίας στην πτώχευση – συγχρόνως μερικές παρατηρήσεις στη σχέση εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), Η Ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 557, υποσημ. 109 που προτείνει τη συσταλτική ερμηνεία της διάταξης ώστε να καταλαμβάνει μόνο φυσικά πρόσωπα.

¹⁵⁵ Βενιέρης Ι., «Η Πτώχευση της ΑΕ», σε Περάκης Ε. (επιμ.), ΔικΑΕ, κατ'άρθρον ανάλυση, 2^{ος} τόμος, 3^η έκδοση, 2014, σελ. 1844, Καραμανάκου Ε. «Η πτώχευση της εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας 2^{ος} τόμος, 2020, σελ 2161, ΕφΑθ 5806/2004, ΔΕΕ 2005 178, Εφ Πειρ 294/2008, ΔΕΕ 2008, 959.

¹⁵⁶ Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 368.

¹⁵⁷ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 279. «Ενεργητικό από αύξηση κεφαλαίου της εταιρίας, στοιχεία κτηθέντα από κληρονομία ή κληροδοσία μετά την κήρυξη της πτώχευσης κλπ., εκφεύγουν de lege lata της πτωχευτικής περιουσίας και ανήκουν στη μεταπτωχευτική περιουσία του ν.π.»

¹⁵⁸ Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ.165επ., «Αυτονόητο είναι ότι στην περίπτωση της εταιρίας υπό εκκαθάριση δεν επέρχεται η λύση και το νομικό πρόσωπο εκπροσωπείται από τους εκκαθαριστές.»

¹⁵⁹ Βλ. ΑΠ 914/2010, ΔΕΕ 2010, 914, ΕφΠειρ 294/2008, ΔΕΕ 2008, 959, ΜπρΑθ 4395/2003, ΝοΒ 2003, 1915.

¹⁶⁰ Μαρίνος Μ., «Τα όργανα της ανώνυμης εταιρίας στην πτώχευση – συγχρόνως μερικές παρατηρήσεις στη σχέση εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), Η Ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 538.

¹⁶¹ «Χωρίς όργανο διοικήσεως και ανώτατο εταιρικό όργανο δεν μπορεί να διαπλασθεί και να εκδηλωθεί η βούληση του νομικού προσώπου.» Μαρίνος Μ., «Το σχέδιο αναδιοργάνωσης κατά τον ΠτωχΚ και η οργάνωση της ανώνυμης εταιρίας-Μερικές παρατηρήσεις για τη σχέση πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου», ΧρΙΔ 2010, σελ. 4, Μαρίνος Μ-Θ, ό.π., σελ. 539.

και διοικητικο συμβούλιο των ΑΕ διατηρούνται και οι αρμοδιότητές τους «αποθούνται» από τις ανατεθείσες ex lege αρμοδιότητες στο σύνδικο¹⁶².

Αναγκαίο είναι, να αναφερθεί ότι η πτώχευση δεν αποτελεί αιτία λήξης της θητείας των διαχειριστικών οργάνων αφού αυτά συνεχίζουν να υφίστανται, όπως ως άνω ορίστηκε. Αντίθετα, ο διορισμός και η αντικατάστασή τους θα γίνουν με τα μέσα του εταιρικού δικαίου¹⁶³. Στα όργανα, βέβαια, προσμετράται και η προσωρινή διοίκηση του άρθρου 69 ΑΚ που διορίζεται, εάν συντρέχει, βέβαια, περίπτωση ελλείψεως της και πραγματοποιηθεί ο διορισμός της από το δικαστήριο¹⁶⁴.

Στο σημείο αυτό, καθίσταται απαραίτητο να σχολιαστούν κάποια ζητήματα που αναφέρονται σχετικά με την κατανομή των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στο σύνδικο ως όργανο της πτώχευσης αφενός και στα διατηρούμενα όργανα του νομικού προσώπου αφετέρου.

Αρχικά, ο σύνδικος αποτελεί το κεντρικό όργανο της διαδικασίας της πτωχεύσεως, που αναλαμβάνει την εξουσία του σύμφωνα με το νόμο και συγκεκριμένα με το άρθρο 17 του ΠτΚ. Έτσι, δεν αποτελεί όργανο του νομικού προσώπου ούτε και εκπρόσωπός του, ώστε να αποφευχθούν οι τυχόν συγκρούσεις συμφερόντων ανάμεσα στους πτωχευτικούς στόχους και το εταιρικό συμφέρον.¹⁶⁵ Η ανατιθέμενη, λοιπόν, ex lege εξουσία του αφορά όχι το κομμάτι της εσωτερικής οργάνωσης του νομικού προσώπου αλλά το περιουσιακό μέρος του, ήτοι, τη διοίκηση, διαχείριση και διάθεση αυτού.¹⁶⁶

Όσον αφορά τα διατηρούμενα όργανα, οι αρμοδιότητές τους περιορίζονται, με βάση τον εταιρικό σκοπό, ο οποίος κατατείνει πλέον στην εξυπηρέτηση του πτωχευτικού σκοπού και την προστασία των πιστωτών (άρθρο 1 ΠτΚ)¹⁶⁷, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται αρμοδιότητα των εταιρικών οργάνων για θέματα που καλύπτονται από τις αρμοδιότητες του συνδίκου και πηγάζουν από την πτωχευτική απαλλοτρίωση ή μπορούν να θίξουν έμμεσα τους σκοπούς της πτώχευσης. Τους καταλείπονται, με άλλα λόγια, αρμοδιότητες «ενδοεταιρικού - οργανωτικού χαρακτήρα»¹⁶⁸.

¹⁶² Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό Δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 166.

¹⁶³ Καραμανάκου Ε., «Η πτώχευση της εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ., (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 2^{ος}, 2020, σελ. 2162, Μαστροκώστας Χ., Λύση και εκκαθάριση ανώνυμης εταιρίας, 2016, σελ. 22.

¹⁶⁴ «Στην περίπτωση της έλλειψης διοίκησης έννομο συμφέρον για το διορισμό έχει και ο σύνδικος» Καραμανάκου Ε., ό.π., σελ. 2162. Κατά την ίδια «Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί κατά την ίδια ότι η δυνατότητα του συνδίκου για σύγκληση έκτακτης γενικής συνέλευσης μπορεί να περιορίσει την ανάγκη προσφυγής στο άρθρο 69ΑΚ.» Βλ. επίσης ΑΠ 914/2010, ΔΕΕ 2010, σελ. 914, ΕφΠειρ 294/2008, ΔΕΕ 2008, 959.

¹⁶⁵ Βλ. ΟλΑπ 42/2005, ΔΕΕ 2006, 635.

¹⁶⁶ Μαρίνος, Μ-Θ, «Τα όργανα της ανώνυμης εταιρίας στην πτώχευση – συγχρόνως μερικές παρατηρήσεις στη σχέση εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), Η Ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ 540, 541 όπου τονίζει και την ουδετερότητα του πτωχευτικού έναντι του εταιρικού δικαίου.- Αντίθετος ο Πασσιάς σε Δίκαιο ανωνύμου εταιρίας Π 993 που ομιλεί περί αυτοδίκαιης υπεισέλευσης στις αρμοδιότητες του ΔΣ που αφορούν τη διοίκηση και διαχείριση της πτωχευτικής περιουσίας.

¹⁶⁷ Μαρίνος, Μ-Θ, ό.π., σελ. 544-545, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ.367, ΕφΠειρ 294/2008, ΧρΙΔ 2009, 905.

¹⁶⁸ Μαρίνος Μ- Θ., «Ζητήματα εφαρμογής του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης (business judgment rule) στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο», ΔΕΕ 2009, σελ. 660 «Τα όργανα του νομικού προσώπου εξακολουθούν λοιπόν να ρυθμίζουν όλα τα ζητήματα που αφορούν το οργανωτικό πλαίσιο της ΑΕ και δεν αφορούν στην περιουσία του, ειδικότερα στη διαχείριση και διάθεσή της ή μεμονωμένων περιουσιακών στοιχείων της και γενικότερα στο ενεργητικό και το παθητικό της ΑΕ. Στον τομέα δεν νοείται επέμβαση του συνδίκου.»

Για τα διαχειριστικά όργανα, παραδείγματος χάριν, συνεχίζουν να είναι δικαιούχοι προς σύγκληση της γενικής συνέλευσης της ανώνυμης εταιρίας^{169 170} και να μεριμνούν για την πιστοποίηση της καταβολής του κεφαλαίου της (άρθρο 20 παρ.6 Ν.4548/2018)¹⁷¹. Ταυτόχρονα, το διοικητικό συμβούλιο ανώνυμης εταιρίας, εξακολουθεί να έχει την αρμοδιότητα εκπροσώπησης της εταιρίας στην αγωγή ακύρωσης ή αναγνώρισης ακυρότητας των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης (άρθρα 137, 138 ν. 4548/2018) στο μέτρο που η προσβαλλόμενη απόφαση δεν αφορά άμεσα ή έμμεσα την πτωχευτική περιουσία και δεν επιφέρει τη μείωσή της¹⁷².

Παράλληλα, ασκεί τα δικαιώματα του οφειλέτη - νομικού προσώπου που προβλέπονται από τον ΠτΚ, ιδίως να προβάλλει αντιρρήσεις κατά τη διαδικασία της επαλήθευσης των απαιτήσεων (άρθρο 95 ΠτΚ) ασκώντας πρόσθετες παρεμβάσεις υπέρ του συνδίκου ή να παραιτηθεί απο το σχέδιο αναδιοργάνωσης (άρθρο 118, 119 ΠτΚ) και να εκπληρώνει τα πτωχευτικού δικαίου καθήκοντά του πχ. υποχρέωση ενημέρωσης και συνεργασίας του οφειλέτη με το σύνδικο σύμφωνα με το άρθρο 20 του ΠτΚ.¹⁷³

Όσον αφορά τη συνέλευση των εταίρων και τη γενική συνέλευση, αναλώνεται σε θέματα που αφορούν σε εσωτερικές δομικές μεταβολές. Επί παραδείγματι, δικαιούνται να αποφασίζουν για θέματα αύξησης ή μείωσης¹⁷⁴ του κεφαλαίου, διορισμού και ανάκλησης¹⁷⁵ των μελών του ΔΣ και έγκρισης του ισολογισμού του άρθρου 76παρ.2 του ΠτΚ^{176 177}.

Από την πλευρά των μετόχων και των εταίρων η πτώχευση δεν επηρεάζει τη θέση τους και δεν επεμβαίνει στα δικαιώματά τους.¹⁷⁸ Έτσι, για παράδειγμα, στην ανώνυμη εταιρία είναι δυνατή η άσκηση των δικαιωμάτων μειοψηφίας των άρθρων 141επ. του Ν. 4548/2018, η συμμετοχή των μετόχων στην αύξηση κεφαλαίου, η μεταβίβαση των μετοχών (άρθρο 41 Ν. 4548/2018) και οι εξαγορές μεταξύ των μετόχων¹⁷⁹. Υφίσταται, όμως, δυνατότητα ενδοπτωχευτικά για εκούσιες μεταβολές των δικαιωμάτων είτε των εταίρων είτε της εταιρικής διάρθρωσης περιλαμβάνοντάς τα στο σχέδιο αναδιοργάνωσης της εταιρίας (άρθρο 123 ΠτΚ).

¹⁶⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 369, Μαρίνος, Μ-Θ, «Τα όργανα της ανώνυμης εταιρίας στην πτώχευση – συγχρόνως μερικές παρατηρήσεις στη σχέση εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου», Η Ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, επιμέλεια ο ίδιος, 2011, σελ. 558, ο ίδιος σε ΔΕΕ 2009, 660.

¹⁷⁰ Την ίδια αρμοδιότητα έχει και ο σύνδικος βάσει του 121παρ.1 εδ.β του 4548/2018.

¹⁷¹ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 369.

¹⁷² Μαρίνος, Μ-Θ, ό.π., σελ.559.

¹⁷³ Μαστροκώστας Χ., Λύση και εκκαθάριση της ανώνυμης εταιρίας, 2016, σελ. 23.

¹⁷⁴ Βλ. παρατήρηση 36, Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017 σελ. 369 «Αν και η αποδέσμευση εταιρικής περιουσίας και η διανομή στους εταίρους δεν είναι δυνατή».

¹⁷⁵ «Εάν όμως η υποκείμενη σχέση αποτελεί σύμβαση παροχής ανεξαρτήτων υπηρεσιών που γεννά αξιώσεις αμοιβής υπόκειται στα άρθρα 29επ. του Πτκ και παρόλη τη διατήρησή της ο σύνδικος έχει δικαίωμα καταγγελίας. Αν πρόκειται για σύμβαση εργασίας σύμφωνα με το 34 Πτκ η υποκείμενη σχέση δε λύεται αλλά ο σύνδικος έχει δικαίωμα καταγγελίας.» Βλ. Μαρίνος, Μ-Θ, «Τα όργανα της ανώνυμης εταιρίας στην πτώχευση – συγχρόνως μερικές παρατηρήσεις στη σχέση εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), Η Ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 560.

¹⁷⁶ Μαστροκώστας Χ., Λύση και εκκαθάριση της ανώνυμης εταιρίας, 2016, σελ. 21.

¹⁷⁷ «Όχι όμως και απόφαση διανομής κερδών», Μαρίνος, Μ-Θ, ό.π., σελ 561.

¹⁷⁸ Μαρίνος Μ-Θ., «Το σχέδιο αναδιοργάνωσης κατά τον ΠτωχΚ και η οργάνωση της ανώνυμης εταιρίας - Μερικές παρατηρήσεις για τη σχέση πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου», ΧρΙΔ 2010, σελ. 3-4 «Στην πτωχευτική περιουσία ανήκει όλη η περιουσία της ΑΕ,όχι όμως η περιουσία των μετόχων του πτωχέυσαντος νομικού προσώπου, φυσική απόρροια του χωρισμού περιουσιών και σφαιρών ευθύνης μεταξύ του νομικού προσώπου και των μελών του. Κατά συνέπεια οι μέτοχοι είναι τρίτοι σε σχέση με τον πτωχέυσαντα οφειλέτη».

¹⁷⁹ Μαστροκώστας Χ., Λύση και εκκαθάριση της ανώνυμης εταιρίας, 2016, σελ. 19.

Τέλος, κατά την κρατούσα άποψη, διατηρούνται και οι ελεγκτές της εταιρίας, ως ειδικό ανεξάρτητο όργανο, με βάση τη διατύπωση του άρθρου 96 ΠτΚ.¹⁸⁰ Ειδικότερα, για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις πριν την κήρυξη της πτώχευσης αρμόδιοι είναι ελεγκτές που διορίστηκαν πριν την κήρυξη της πτώχευσης¹⁸¹. Για την εταιρία, που συνέχισε τις δραστηριότητές της, (άρθρο 78παρ.1) ή που διακόπηκε η συνέχισή της, προβλέπεται έλεγχος (άρθρο 78 παρ.3) από νόμιμο ελεγκτή ο οποίος δεν διορίζεται πιά από τη γενική συνέλευση, αλλά από το σύνδικο.¹⁸²

4.3 Περάτωση εταιρικής πτώχευσης – Περάτωση του νομικού προσώπου

Με τον όρο περάτωση της πτώχευσης, εννοούμε την εκπονή της όλης διαδικασίας της πτώχευσης και την παύση ισχύος των συνεπειών που είχε προκαλέσει η κήρυξή της. Η πτωχευτική διαδικασία και οι διεργασίες της τερματίζονται. Ωστόσο, ορισμένες εργασίες πρέπει να λάβουν χώρα ακριβώς λόγω της περάτωσης.¹⁸³ Στο βαθμό, που είναι αναγκαίο, για να ολοκληρωθούν οι παραπάνω διαδικασίες τα όργανα της πτώχευσης διατηρούνται.

Συγκεκριμένα, η πτώχευση τερματίζεται ολοκληρωτικά, έχοντας εκπληρώσει τους σκοπούς της στις ακόλουθες τρεις περιπτώσεις: α) Επί τελεσίδικης επικύρωσης του σχεδίου αναδιοργάνωσης (άρθρα 125 παρ. 2, 164 παρ. 1 ΠτΚ), β) Επί καθολικής εκποίησης των στοιχείων του ενεργητικού της πτώχευσης (άρθρο 164 ΠτΚ), γ) Επί καθολικής εξόφλησης των πτωχευτικών πιστωτών κατά κεφάλαιο και τόκους μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης (άρθρο 164 παρ. 1 ΠτΚ).

Αντίθετα, η πτώχευση σε δύο περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 164 παρ. 2 ΠτΚ απλώς δεν προχωρά: α) Επί κηρύξεως της παύσης των εργασιών της πτώχευσης λόγω έλλειψης ενεργητικού (άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ) και β) Επί παρόδου δεκαετίας από την έναρξη της ένωσης των πιστωτών και σε κάθε περίπτωση όχι αργότερα από δεκαπέντε έτη μετά την κήρυξη της πτώχευσης (άρθρο 166 παρ.3 ΠτΚ).

Η εκποίηση της πτωχευτικής περιουσίας της εταιρίας, στο μέτρο που δεν υφίσταται άλλη περιουσία πέραν αυτής, θα συνεπάγεται την περάτωση τόσο της πτώχευσης (άρθρο 164 ΠτΚ) όσο και του νομικού προσώπου της εταιρείας¹⁸⁴. Στην περίπτωση αυτή η εταιρία θα πρέπει διαγραφεί άμεσα από το ΓΕΜΗ.¹⁸⁵

Σε περίπτωση, αντίθετα, που μετά την περάτωση της πτώχευσης της εταιρίας, υφίσταται αδιανέμητο τμήμα περιουσίας¹⁸⁶, ή στο μεταξύ μετά την κήρυξη της πτώχευσης αποκτήθηκε περιουσία¹⁸⁷, εκείνη πλέον δε χωρίζεται σε πτωχευτική, μεταπτωχευτική και εξωπτωχευτική αλλά αποτελεί ενιαία ομάδα η οποία μετά το πέρας της πτώχευσης περιέρχεται στην εταιρία. Έτσι, ακολουθείται αυτοδικαίως η διεξαγωγή της εκκαθάρισης κατά το εταιρικό δίκαιο¹⁸⁸ (αφού η

¹⁸⁰ Μαρίνος, Μ-Θ, «Τα όργανα της ανώνυμης εταιρίας στην πτώχευση – συγχρόνως μερικές παρατηρήσεις στη σχέση εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ), Η Ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 565, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 369, Μαστροκόστας Χ., ό.π., σελ. 21.

¹⁸¹ Μαστροκόστας Χ., ό.π., σελ.21.

¹⁸² Μαστροκόστας Χ., ό.π., σελ.21, Μαρίνος, Μ-Θ, ό.π., σελ. 565.

¹⁸³ Για παράδειγμα, μετά την περάτωση της πτώχευσης λαμβάνει χώρα η λογοδοσία του συνδίκου (άρθρο 165 ΠτΚ).

¹⁸⁴ Μαστροκόστας Χ., ό.π., σελ.17, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 279.

¹⁸⁵ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 368.

¹⁸⁶ «Πράγμα σπάνιο» κατά την κα Καραμανάκου Ε., «Η πτώχευση της εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, 2^{ος} τόμος, 2020, σελ.2161.

¹⁸⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 368.

¹⁸⁸ «Έτσι θα πρέπει να συγκληθεί η ΓΣ και να εκλεγούν εκκαθαριστές.», Βενιέρης Ι., «Πτώχευση της ΑΕ», σε Περάκης Ε.(επιμ.), ΔικΑΕ, 2014, σελ. 1844.

εταιρία με την κήρυξή της σε πτώχευση έχει ήδη λυθεί και εισέλθει τυπικά στο στάδιο της εκκαθάρισης)¹⁸⁹ με το πέρας της οποίας θα επέλθει και η παύση του νομικού προσώπου φέροντας σε πέρας και τις περαιτέρω ενέργειες που απαιτεί το εταιρικό δίκαιο.¹⁹⁰

4.4 Η δυνατότητα αναβίωσης του νομικού προσώπου

Αμέσως μετά την περάτωση της πτώχευσης των νομικών προσώπων με τους οριζόμενους στο νόμο τρόπο γεννάται η δυνατότητα αναβίωσης σύμφωνα με το άρθρο 164 παρ. 2 ΠτΚ. Αναβίωση σημαίνει, επαναφορά από σκοπούς πτωχευτικούς σε παραγωγικά στάδια. Αυτό, δεν θα σημαίνει σύσταση νέας εταιρίας ούτε βέβαια αλλαγή νομικής φύσης, αλλά απλά αλλαγή σκοπού¹⁹¹, ως ειδική έκφανση της συμβατικής ελευθερίας (άρθρο 361 ΑΚ). Ειδικότερα, στην ως άνω διάταξη ορίζεται ότι « η τελεσίδικη επικύρωση του σχεδίου αναδιοργάνωσης και η περάτωση της πτώχευσης λόγω εξόφλησης όλων των πτωχευτικών πιστωτών συνιστούν λόγους αναβίωσης του νομικού προσώπου τηρουμένων των διατάξεων του εταιρικού δικαίου».¹⁹²

Έτσι, αν η πτώχευση περατώθηκε με την τελεσίδικη επικύρωση του σχεδίου αναδιοργάνωσης ή με την πλήρη εξόφληση όλων των πτωχευτικών πιστωτών κατά κεφάλαιο και τόκους έως την κήρυξη της πτώχευσης, δίνεται η δυνατότητα στο, λυθέν έως τότε, νομικό πρόσωπο να αναβιώσει. Ωστόσο, η επαναφορά της εταιρίας σε παραγωγική λειτουργία δε διενεργείται «αυτοδικαίως»¹⁹³ αλλά απαιτείται, σύμφωνα με το άρθρο 164παρ.2, η διέλευση από το εταιρικό δίκαιο και τις εκεί διατυπώσεις, υπακούοντας πάντα στα όσα ρυθμίζονται ειδικά από το νόμο που ρυθμίζει την εκάστοτε νομική μορφή της πτωχής εταιρίας.

Ιδιαίτερα, ειδικές ρυθμίσεις συναντώνται, στις ρυθμίσεις της Ανώνυμης Εταιρίας (ΑΕ), της Εταιρίας Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ), της Ιδιωτικής Κεφαλαιουχικής Εταιρίας (ΙΚΕ) καθώς και στις ρυθμίσεις περί «συνέχισης» της Ομόρρυθμης και Ετερόρρυθμης Εταιρίας (ΟΕ -ΕΕ).

Όσον αφορά την ανώνυμη εταιρία, ύστερα από την τελεσίδικη επικύρωση του σχεδίου αναδιοργάνωσης η πτώχευση της εταιρίας περατώνεται αυτομάτως «ex nunc» (άρθρο 125πρ.1 και 164 ΠτΚ). Ταυτόχρονα, επανέρχεται η διοίκηση και διαχείριση της πτωχευτικής περιουσίας στο ΔΣ της εταιρίας σύμφωνα με τους προβλεπόμενους στο σχέδιο αναδιοργάνωσης όρους και περιορισμούς¹⁹⁴, χωρίς να καθίσταται αναγκαία η ιδιαίτερη μνεία της επαναφοράς αυτής σαν πρόσθετος όρος μέσα σε αυτό.¹⁹⁵

¹⁸⁹ Μαστροκόστας Χ., Λύση και εκκαθάριση της ανώνυμης εταιρίας, 2016, σελ. 18, ΕφΑθ 660/2007, ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 407/2002, ΔΕΕ 2002, 408.

¹⁹⁰ Για παράδειγμα, θα πρέπει να γίνει η αίτηση διαγραφής της εταιρίας από το ΓΕΜΗ (άρθρο 97 στοιχείο ι ν. 4635/2019) που σύμφωνα με την ενδιάμεση κρατούσα άποψη του σχετικού συστατικού χαρακτήρα της διαγραφής «είναι μόνον απαραίτητη για την εξαφάνιση της εταιρίας αν όμως διαπιστωθεί σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο η ύπαρξη εταιρικής περιουσίας τότε το νομικό πρόσωπο λογίζεται ως υφιστάμενο και η εκκαθαριστική διαδικασία συνεχίζεται». Καραμανάκου Ε., «Η περάτωση της εκκαθάρισης και οι συνέπειές της», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 2^{ος}, 2020 σελ. 2239.

¹⁹¹ Βενιέρης Ι., «Αναβίωση της ΑΕ», σε Περάκης Ε. (επιμ.), ΔικΑΕ, 2^{ος} τόμος, 3^η έκδοση, 2014, σελ. 1851.

¹⁹² Βλ. ΑΠ 1624/2008, ΔΕΕ 2009,59.

¹⁹³ Καραμανάκου Ε., «Η αναβίωση της πτωχεύσασας εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 2^{ος}, 2020, σελ. 2250, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ.518.

¹⁹⁴ Βλ. Περάκης Ε., ό.π., σελ. 456.

¹⁹⁵ «Αρκεί να μην προβλέπεται κάτι διαφορετικό στο σχέδιο» όπως αναφέρει η Καραμανάκου Ε., ό.π., σελ 2251.

Για την αναβίωση, απαιτείται απόφαση της καταστατικής γενικής συνέλευσης λαμβανόμενης με αυξημένη απαρτία και πλειοψηφία^{196 197}. Οι έννομες συνέπειες της αναβίωσης επέρχονται με τη δημοσίευση στο ΓΕΜΗ¹⁹⁸, η καταχώριση της οποίας έχει συστατικό χαρακτήρα¹⁹⁹.

Δυνατότητα αναβίωσης υφίσταται και σε περίπτωση εξόφλησης, όλων των πτωχευτικών πιστωτών κατά κεφάλαιο και τόκους έως την κήρυξη της πτώχευσης (άρθρο 171 παρ.2 και 164 παρ.2)²⁰⁰. Συνέπεια αυτού, αποτελεί η «αυτόματη» περάτωση της πτώχευσης «ex nunc»²⁰¹. Για την αναβίωση απαιτείται, ομοίως, απόφαση της καταστατικής γενικής συνέλευσης και συστατική δημοσιότητα στο ΓΕΜΗ.

Σε αμφοτέρως τις περιπτώσεις, για να είναι δυνατή η αναβίωση, απαιτείται τα «ίδια κεφάλαια» (η καθαρή θέση της εταιρίας) να μην είναι κατώτερα από το προβλεπόμενο στο νόμο όριο (25.000 ευρώ σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ.2 του Ν.4548/2018). Έτσι, κατά τον κ. Ψυχομάνη Σ.²⁰², «ο νομοθέτης καθιστά πλέον άνευ αντικειμένου την διάταξη του άρθρου 47^α παρ.4 του προϊσχύσαντος ΚΝ 2190/1920, η οποία όριζε ότι η απόφαση για αναβίωση μπορούσε να ληφθεί αποκλειστικά και μόνο πριν την έναρξη διανομής του προϊόντος εκκαθάρισης στους μετόχους.». Συμπερασματικά, είναι δυνατή η αναβίωση σε οποιοδήποτε στάδιο, ακόμα και αυτό της διανομής, με την προϋπόθεση όμως ότι υπάρχει ικανό ενεργητικό για την επιστροφή της εταιρίας σε παραγωγικό στάδιο.

Στη συνέχεια, για την ομόρρυθμη εταιρία, το άρθρο 266 Ν.4072/2012 προβλέπει ότι είναι δυνατή η συνέχιση της ΟΕ μετά τη «δικαστική επικύρωση του σχεδίου αναδιοργάνωσης της ή μετά την πτωχευτική της αποκατάσταση»²⁰³. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχισή της είναι η λήψη ομόφωνης απόφασης από τους εταίρους. Επομένως, αυτόματη αναβίωση δε νοείται ούτε σε αυτόν τον τύπο εταιρίας²⁰⁴. Υποστηρίχθηκε²⁰⁵, ότι δεν απαιτείται ομόφωνη απόφαση, αν το ίδιο το σχέδιο εξαρτά την επίτευξη του σκοπού του από την επαναλειτουργία της εταιρίας. Η θέση αυτή,

¹⁹⁶ Βλ. ΑΠ 1624/2008, ΔΕΕ 2009, σελ. 59, ΕφΑθ 3222/1998, ΔΕΕ 1999, σελ. 2021, Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Γ' έκδοση, 2018, σελ. 475.

¹⁹⁷ «Σε περιπτώσεις εξαφάνισης της πτώχευσης κατόπιν ασκήσεως ενδίκων μέσων με αποτέλεσμα να θεωρείται ως μηδέποτε κηρυχθείσα αναδρομικά η ΑΕ επανέρχεται αυτοδίκαια σε παραγωγική λειτουργία διοικούμενη πάλι από το ΔΣ χωρίς να απαιτείται η διαδικασία του 171 παρ. 1», Καραμανάκου Ε., «Η αναβίωση της πτωχεύσασας εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 2^{ος}, 2020, σελ. 2252, Βενιέρης Ι., «Η αναβίωση της ΑΕ», σε Περάκης Ε. (επιμ.), ΔικΑΕ, 2014, σελ. 1853.

¹⁹⁸ Βλ. Άρθρο 93 παρ.1 στοιχ. δ ν. 4635/2019.

¹⁹⁹ Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 486.

²⁰⁰ «Πράγμα σπάνιο στην πράξη», Καραμανάκου Ε., «Η αναβίωση της πτωχεύσασας εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 2^{ος}, 2020 σελ. 2251.

²⁰¹ Περάκης, Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 510.

²⁰² Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Γ' Έκδοση, 2018, σελ 475.

²⁰³ «Συνέπεια της επιλογής να καταργηθεί ως πεπαλαιωμένος ο θεσμός της πτωχευτικής αποκατάστασης (άρθρα 168-170^α) είναι η συμπλήρωση των τρόπων περάτωσης της πτώχευσης με την ικανοποίηση όλων των πτωχευτικών πιστωτών κατά κεφάλαιο και τόκους η οποία ούτως ή άλλως επέφερε την περάτωση της πτώχευσης», Μιχαλόπουλος Γ., Η νέα πτωχευτική νομοθεσία, 4^η έκδοση, 2017, 227επ. με απόσπασμα αιτιολογικής έκθεσης.

²⁰⁴ Ψυχομάνης Σ., Πτωχευτικό δίκαιο και δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 8^η έκδοση, 2019, σελ.208.

²⁰⁵ Καραμανάκου Ε., «Συνέχιση της εταιρίας», σε Μαρίνος Μ-Θ, Γ. Τριανταφυλλάκης (επιμ.), Δίκαιο των προσωπικών εταιριών, τόμος 1^{ος}, 2017, 601επ., Μαρίνος, Μ-Θ, «Το σχέδιο αναδιοργάνωσης κατά τον ΠτωχΚ και η οργάνωση της ανώνυμης εταιρίας - Μερικές παρατηρήσεις για τη σχέση πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου», ΧρΙΔ 2010, 9.

μπορεί να γίνει δεκτή μόνο στις ΟΕ στις οποίες ισχύει η νόμιμη ατομική διαχείριση (άρθρο 254 παρ.1 ν. 4072/2012) και το σχέδιο αναδιοργάνωσης έχει συμφωνηθεί από όλους τους εταίρους.

Σχετικά με την ΕΠΕ, με το άρθρο 7 Ν. 4541/2018 εισήχθη νέα ρητή ρύθμιση ως νέο άρθρο 50α στο Ν.3190/1955 και ορίζει ότι «Αν η εταιρία λύθηκε λόγω παρόδου του χρόνου διάρκειάς της ή με απόφαση της συνέλευσης των εταίρων ή αν, μετά την κήρυξή της σε πτώχευση, επήλθε συμβιβασμός ή αποκατάσταση σύμφωνα με τις διατάξεις του Πτωχευτικού Κώδικα, μπορεί να αναβιώσει με ομόφωνη απόφαση της συνέλευσης των εταίρων, η οποία υποβάλλεται στις διατυπώσεις δημοσιότητας του άρθρου 8 μαζί με τη νέα εταιρική σύμβαση. Τέτοια απόφαση αποκλείεται αν έχει αρχίσει η διανομή της εταιρικής περιουσίας.»²⁰⁶.

Τέλος, αναφορικά με την ΙΚΕ, το άρθρο 105 παρ. 7 Ν.4072/2012 προβλέπει ότι «Ενόσω διαρκεί η εκκαθάριση ή μετά την περάτωση της πτώχευσης λόγω τελεσίδικης επικύρωσης του σχεδίου αναδιοργάνωσης ή για το λόγο του άρθρου 170 παράγραφος 3 του Πτωχευτικού Κώδικα (ν.3588/2007), η εταιρεία μπορεί να αναβιώσει με ομόφωνη απόφαση των εταίρων».

²⁰⁶ Στο άρθρο 50^α του Ν.3190/1955, μετά την αναθεώρησή του από το Ν.4541/2018 αναφέρεται ο συμβιβασμός, ο οποίος καταργήθηκε με την εισαγωγή του πτωχευτικού κώδικα και πλέον ισχύει το σχέδιο αναδιοργάνωσης μέχρι την κατάργησή του με το Ν. 4738/2020.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β. Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΔΙΟΙΚΗΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΑΡΕΛΚΥΣΗΣ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΥΣΗΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

1. Εισαγωγή - Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο

Υψίστης σημασίας αποτελεί το γεγονός ότι στις κεφαλαιουχικές εταιρίες υφίσταται ευθύνη μόνο της εταιρίας ως νομικού προσώπου (ως αυτοτελές υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων) για τα εταιρικά χρέη, σε αντίθεση με τις προσωπικές εταιρίες όπου θεσπίζεται (προσωπική) ευθύνη των εταίρων. Πρόκειται, δηλαδή, για την αρχή της περιορισμένης ευθύνης, στην οποία οι εταίροι δεν ευθύνονται με την προσωπική τους περιουσία για τα χρέη της εταιρίας και στον επιχειρηματικό κίνδυνο υπόκεινται μόνον οι εισφορές τους. Περαιτέρω, κάθε απώλεια που υφίστανται οι πιστωτές της εταιρίας στην πτώχευση της τελευταίας είναι οριστική, καθώς δεν υπάρχει κάποιο φυσικό πρόσωπο που θα αναπληρώσει την ανεπάρκεια της εταιρικής περιουσίας²⁰⁷. Έτσι, για τις υποχρεώσεις των κεφαλαιουχικών εταιριών υφίσταται ευθύνη τους με τη δική τους και μόνο περιουσία, η οποία είναι ανεξάρτητη από την περιουσία των μελών της²⁰⁸.

Έπειτα, και ειδικότερα στην περίπτωση της ανώνυμης εταιρίας, όπου κυριαρχεί η «μονιστική θεώρηση» του εταιρικού συμφέροντος, όπου εξυπνώνεται ως υπέρτερο το συμφέρον των μετόχων «υπερατομικά», και όχι σαν άθροισμα των κατ'είδαν συμφερόντων τους, αφού εκείνοι ως οικονομικοί ιδιοκτήτες της εταιρίας και της ασκούμενης από αυτήν επιχείρηση, καθορίζουν τον εταιρικό σκοπό, συγκροτούνται σε σώμα (τη Γενική Συνέλευση), όπου βούλονται και αποφασίζουν και στην οποία λογοδοτούν οι εταιρικοί διοικητές, στοχεύοντας με αυτόν τον τρόπο στη μακροχρόνια κερδοφορία και την ενίσχυση της μετοχικής τους αξίας.²⁰⁹ Όμως, κατά τη διάρκεια της «ζωής» της δύνανται να δημιουργηθούν «εντάσεις (agency costs)» και συγκρούσεις συμφερόντων, ιδίως όταν εμφολωθήσουν ίδια συμφέροντα στους διοικητές και καταχραστούν τη θέση ισχύος, που κατέχουν λόγω του πληροφοριακού τους προβαδίσματος, με σκοπό να ικανοποιήσουν τα προσωπικά τους «οφέλη»²¹⁰.

Ειδικότερα, υφίσταται τριχοτόμηση συγκρούσεων ανάμεσα στους μετόχους με τη διοίκηση, την πλειοψηφία με τη μειοψηφία και στην εταιρία με τους δανειστές. Την παρούσα διπλωματική, αφορά το τρίτο πεδίο ανάμεσα στους εταιρικούς διοικητές και τους πιστωτές που υφίστανται τον επιχειρηματικό κίνδυνο όταν έχουν χορηγήσει «επιστρεπτέα κεφάλαια» στην εταιρία χωρίς τη δυνατότητα να λαμβάνουν μέρος στη λήψη και τον έλεγχο των επιχειρηματικών αποφάσεών της. Η επικινδυνότητα αυτή, ανευρίσκεται είτε στον τρόπο που τα εν λόγω πρόσωπα έγιναν πιστωτές (πχ, με απατηλές δηλώσεις των διοικητών), ή στον χειρισμό των κεφαλαίων αυτών από τα διοικητικά όργανα (μέλη ΔΣ ή μέτοχοι), όπως για παράδειγμα σε περίπτωση υπεξαίρεσης ή διάθεσής τους σε ριψοκίνδυνα εγχειρήματα.²¹¹ Για το λόγο αυτό, καθίσταται επιβεβλημένη η προστασία τους, μέσω ενός «υποκατάστατου συστήματος» αφού βάσει των ως άνω καθίστανται

²⁰⁷ Βερβεσός Ν., «Μετοχικό κεφάλαιο: Η σημασία του και οι αρχές της πραγματικής καταβολής και διατήρησης του μετοχικού κεφαλαίου κατά το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2009, σελ. 11.

²⁰⁸ Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 182.

²⁰⁹ Περάκης Ε., «Το εταιρικό συμφέρον – Οι προτεινόμενες λύσεις», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, Τόμος 1^{ος}, 2020, σελ. 24.

²¹⁰ Ρόκας Ν., ό.π.,σελ. 187, 283.

²¹¹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 362,363.

«ευπαθής ομάδα» συμφερόντων²¹². Τούτο, αποτελεί και αναγκαιότητα καθώς, σε αντίθετη περίπτωση, θα καθίστατο δυσχερής η συγκέντρωση κεφαλαίων από το ευρύ επενδυτικό κοινό, πράγμα το οποίο συνιστά βασική στόχευση των κεφαλαιουχικών εταιριών, ιδίως δε στις ΑΕ.²¹³

Το ελληνικό σύστημα δικαίου φροντίζει ώστε η ομάδα των εταιρικών πιστωτών να απολαμβάνει της απαιτούμενης προστασίας τόσο κατά το στάδιο πριν την επέλευση της αφερεγγυότητας (όπου την πρωτοκαθεδρία κατέχει το εταιρικό δίκαιο) όσο και κατά το στάδιο μετά την επέλευση της αφερεγγυότητας (όπου τα ηνία βρίσκονται πλέον «στα χέρια» του πτωχευτικού δικαίου). Για αυτό, πρίν μελετηθεί η ειδικότερη ευθύνη του άρθρου 98 ΠτΚ, καθίσταται αναγκαίο, να γίνει μια γενική αναφορά στους μηχανισμούς προστασίας κατά τα στάδια φερεγγυότητας και αφερεγγυότητας.

Αρχικά, λοιπόν, στο στάδιο της φερεγγυότητας, εφαρμόζονται οι εκάστοτε εταιρικοί νόμοι πρὸς διαφύλαξη της εταιρικής περιουσίας και έγκαιρη διαπίστωση των προβλημάτων. Ωστόσο, μολονότι, η διοίκηση δεν ασκείται αρχικά προς το συμφέρον των πιστωτών, διότι, όπως ως άνω ορίστηκε, κυριαρχεί η «μονιστική θεωρία» του εταιρικού συμφέροντος, υφίστανται και διατάξεις για την προστασία τους.²¹⁴ Συνεπώς, οι ειδικοί κανόνες προστασίας του εταιρικού δικαίου λειτουργούν έχοντας κατά βάση προληπτικό χαρακτήρα στο σημείο αυτό.

Εκκινώντας, λόγω της έλλειψης, παράλληλης με την εταιρία, προσωπικής ευθύνης των εταίρων για τα εταιρικά χρέη, θεωρείται βασικός μηχανισμός προστασίας ο θεσμός του εταιρικού κεφαλαίου, ιδιαίτερα δε το μετοχικό κεφάλαιο στις ανώνυμες εταιρίες^{215 216}. Ο ως άνω θεσμός, συμπληρώνεται με ένα πλέγμα κανόνων κυρίως ενωσιακής προέλευσης, που εξασφαλίζουν το σχηματισμό κεφαλαίου, την πραγματική καταβολή και διατήρησή του²¹⁷, υπό την έννοια ότι απαγορεύεται κάθε είδους επιστροφή στους μετόχους²¹⁸, που έχει ως αποτέλεσμα το καθαρό ενεργητικό να υπολείπεται του μετοχικού κεφαλαίου και των λοιπών μη διανεμητέων κονδυλίων της καθαρής θέσης και της κατάστασης αποτελεσμάτων.

Περαιτέρω, σε κάθε περίπτωση που αποδεσμεύεται εταιρική περιουσία, είτε με την πραγματική μείωση του κεφαλαίου, είτε ύστερα από υφιστάμενη περιουσιακή μεταβολή, όπως στην περίπτωση της συγχώνευσης και της διάσπασης, λαμβάνεται ιδιαίτερη πρόνοια για τους πιστωτές.^{219 220}

²¹² Γιοβαννόπουλος Ρ., «Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο», σε 18^ο Πανελλήνιο συνέδριο εμπορικού δικαίου, Τάσεις και προοπτικές του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας, 2009, σελ. 200.

²¹³ Σωτηρόπουλος Γ., «Έννοια και λειτουργία του μετοχικού κεφαλαίου – Εισαγωγικές παρατηρήσεις», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 1^{ος}, 2020, σελ. 313.

²¹⁴ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 363.

²¹⁵ Βλ. Άρθρο 26 ν. 4308/2014 και υποδείγματα στο παράρτημα Β του ίδιου νόμου.. Βλ. και Σωτηρόπουλος Γ., ό.π., σελ. 314.

²¹⁶ Σημειώνεται, ότι δεν απαιτείται πλέον ελάχιστο όριο εταιρικού κεφαλαίου για την ίδρυση εταιρίας περιορισμένης ευθύνης (άρθρο 4 παρ. 1 Ν.3190/1955, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1 του Ν.4541/2018) και την ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρία (άρθρο 43 παρ.3 Ν.4072/2012).

²¹⁷ Για παράδειγμα, οι κανόνες αυτοί ρυθμίζουν το είδος των επιτρεπόμενων εισφορών, την αποτίμηση των μη χρηματικών εισφορών, τον τρόπο και την πιστοποίηση της πραγματοποίησης των εισφορών και την αντιμετώπιση τυχόν καταστρατηγήσεων.

²¹⁸ Είτε με τη μορφή απόδοσης εισφορών είτε με τη μορφή εμφανούς ή συγκεκαλυμμένης διανομής απραγματοποίητων κερδών.

²¹⁹ Βλ. άρθρο 30 Ν. 4548/2018, άρθρο 13 & 65 Ν. 4601/2019.

²²⁰ Γιοβαννόπουλος Ρ., «Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο - Συγκριτικές παρατηρήσεις», σε Τάσεις και προοπτικές του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας, 18^ο Πανελλήνιο συνέδριο εμπορικού δικαίου, 2009, σελ. 204.

Τις τελευταίες δεκαετίες, όμως, αποτελεί κοινός τόπος το αναποτελεσματικό της ως άνω προστασίας. Ειδικότερα, θεμελιώδες μειονέκτημα θεωρείται ότι παρά τη λογιστική δέσμευσή του στο ύψος του κεφαλαίου και των αποθεματικών, υπόκειται ολοκληρωτικά στον επιχειρηματικό κίνδυνο. Έτσι, η πιθανότητα εξανεμισμού της δεσμευμένης εταιρικής περιουσίας κατά τη διάρκεια λειτουργίας της εταιρίας, γεγονός το οποίο θα στραφεί σε βάρος των πιστωτών, δεν μπορεί να λησμονηθεί.²²¹ Για το λόγο αυτό, έχουν προταθεί εναλλακτικές μορφές προστασίας των πιστωτών, οι οποίες είτε λαμβάνουν άλλους μηχανισμούς πέρα από το κεφάλαιο ή το εγκαταλείπουν εντελώς (όπως πχ. τα αμερικανικής προέλευσης τεστ αφερεγγυότητας, προστασία μέσω covenants κτλ.)²²².

Πρός κάμψη της ως άνω αναποτελεσματικότητας, έχουν θεσπισθεί συμπληρωματικά για τα μέλη των οργάνων διοίκησης, νόμιμες και συμβατικές υποχρεώσεις προς επιμελή διαχείριση,²²³ οι οποίες πλαισιώνονται με τη σειρά τους από ένα σύστημα εσωτερικής ευθύνης των ως άνω προσώπων έναντι της εταιρίας, για την περίπτωση πλημμελούς ασκήσεως των καθηκόντων τους, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη ζημία της εταιρίας (πχ. άρθρο 102 Ν. 4548/2018, 26 Ν. 3190/1955, 67 παρ. 1 Ν. 4072/2012).

Ωστόσο, η ως άνω ευθύνη, παρέχει έμμεση μόνο προστασία με αντανακλαστική λειτουργία στους πιστωτές, μή δίδοντάς τους δικαίωμα άσκησης της αξίωσης από την ως άνω ευθύνη.²²⁴ Βέβαια, στην περίπτωση αυτή, μπορούν να κατάσχουν (άρθρα 982 επ. Κπολδ) ή να ασκήσουν πλαγιαστικά (άρθρο 72 Κπολδ) τις αξιώσεις της εταιρίας κατά των μελών του ΔΣ, καθώς επίσης και να αξιοποιήσουν τη δυνατότητα ίδιας εναγωγής των διαχειριστών της ΕΠΕ βάσει αναλογικής εφαρμογής του άρθρο 26 παρ.2 του Ν. 3190/1955²²⁵.

Περαιτέρω, από τη θεωρία και τη νομολογία έχουν διαμορφωθεί περιστατικά θεμελιωτικών εξωτερικής ευθύνης σε βάρος των εταίρων (που μπορεί να φέρουν και την ιδιότητα διαχειριστή – μέλους ΔΣ) έναντι των εταιρικών πιστωτών (π.χ. άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου της εταιρίας, ευθύνη εταίρου από πραγματική υποκεφαλαιοδότηση της εταιρείας)²²⁶. Επίσης, δεν πρέπει να λησμονούνται, οι διατάξεις για την κατάρτιση τον έλεγχο και την έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με την αρχή της σύνεσης (άρθρο 17 παρ. 1 γ του ν. 4308/2014 και νόμοι 4336/2015 και 4449/2017).

Τέλος, μπορούν να προστεθούν τα άρθρα 119 παρ. 4 του Ν. 4548/2018 της ΑΕ, όπου ορίζεται, «Σε περίπτωση που το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της εταιρείας γίνει κατώτερο από το μισό (1/2) του κεφαλαίου, το διοικητικό συμβούλιο υποχρεούται να συγκαλέσει τη γενική συνέλευση, μέσα σε προθεσμία έξι (6) μηνών από τη λήξη της χρήσης, με θέμα τη λύση της εταιρείας ή την

²²¹ Φράστανλης Στ., «Other people's money και προστασία των εταιρικών πιστωτών», ΔΕΕ 5/2011, σελ. 557, Γιοβαννόπουλος Ρ., Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο - Συγκριτικές παρατηρήσεις», σε Τάσεις και προοπτικές του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας, 18^ο Πανελλήνιο συνέδριο εμπορικού δικαίου, 2009 σελ. 204.

²²² Σωτηρόπουλος Γ., «Μετοχικό κεφάλαιο – Η αρχή της διατήρησης του μετοχικού κεφαλαίου», σε Σωτηρόπουλος Γ., (επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, τόμος 1^{ος}, 2020, σελ. 316 - 317. Βλ. και Βερβεσός Ν., «Μετοχικό κεφάλαιο: Η σημασία του και οι αρχές της πραγματικής καταβολής και διατήρησης του μετοχικού κεφαλαίου κατά το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας,» σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2009, σελ. 18.

²²³ Βλ. ενδεικτικά το άρθρο 96 παρ.1 ν.4548/2018 για τις ανώνυμες εταιρίες.

²²⁴ Γιοβαννόπουλος Ρ., ό.π., σελ. 205, Ρόκας Ν., Εμπορικές εταιρίες, 9^η έκδοση, 2019, σελ. 342.

²²⁵ Γιοβαννόπουλος Ρ., ό.π., σελ. 205.

²²⁶ Γιοβαννόπουλος Ρ., ό.π., , σελ. 205, 206.

υιοθέτηση άλλου μέτρου. Την ίδια υποχρέωση έχουν οι ελεγκτές της εταιρείας, αν το Διοικητικό Συμβούλιο δεν προβαίνει στη σύγκληση εντός της παραπάνω προθεσμίας», και 102 του ν. 4072/2012 για την ΙΚΕ, όπου ορίζεται, « Αν η εταιρεία βρίσκεται σε κατάσταση επαπειλούμενης αδυναμίας εκπλήρωσης των οφειλών της, κατά την έννοια των άρθρων 3 παράγραφος 2 και 99 παράγραφος 1 του Πτωχευτικού Κώδικα (ν. 3588/2007), ο διαχειριστής υποχρεούται χωρίς υπαίτια βραδύτητα να συγκαλέσει συνέλευση των εταίρων, που θα αποφασίσει τη λύση της εταιρείας, την υποβολή αίτησης πτώχευσης ή έναρξης διαδικασίας εξυγίανσης ή την υιοθέτηση άλλου μέτρου».

Αντίθετα, κατά το στάδιο που η εταιρία βρίσκεται κοντά ή έχει εισέλθει στο σταδιο της αφερεγγυότητας, γίνεται δεκτό ότι η κατεύθυνση της εταιρικής διοίκησης μεταβάλλεται και αποβλέπει κατά κύριο λόγο στην προστασία των συμφερόντων των πιστωτών, τα οποία κατέχουν και τη σημαντικότερη θέση ως κριτήριο διαχείρισης, διότι είναι οι ίδιοι οι πιστωτές πλέον που φέρουν κατά αποκλειστικότητα τους κινδύνους της εταιρίας.²²⁷

Συμπτώματα που μαρτυρούν, ότι η εταιρία πλησιάζει την «πόρτα» της πτώχευσης, άρα θα πρέπει και να κινητοποιήσουν την εταιρική διοίκηση, αποτελούν για παράδειγμα η «υπερχρέωση» της εταιρίας που προκύπτει από τις οικονομικές και λογιστικές καταστάσεις, η περιορισμένη ρευστότητα της εταιρίας, το γεγονός ότι οι εταιρικοί διοικητές δε μπορούν να συνεχίσουν τη λειτουργία της εταιρίας χωρίς δανεισμό, η καταγγελία συμβάσεων πιστώσεων από τις τράπεζες και η δυσμενής έκθεση των ελεγκτών επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων²²⁸.

Περαιτέρω, έχει παρατηρηθεί²²⁹ ότι όταν το αρχικό κεφάλαιο της εταιρίας δεν υφίσταται πιά ή έχει σε μεγάλο βαθμό εξασθενίσει και δεν υφίσταται πιά κάποια σοβαρή ένδειξη ότι αυτό μπορεί να επανέλθει, η αρχική επένδυση των μετόχων στην εταιρία θεωρείται «χαμένη» («sunk costs»)²³⁰. Από το ως άνω σημείο, η συμμετοχή σε ρισκογόνες ενέργειες ενέχει και το μικρότερο (μηδενικό) κίνδυνο, καθώς λόγω της αρχής της περιορισμένης ευθύνης, ο κίνδυνος απώλειάς τους περιορίζεται στη αξία της αρχικής εισφοράς τους. Το φαινόμενο αυτό είναι διεθνώς γνωστό ως «gambling for resurrection» για το οποίο γίνεται περισσότερη ανάλυση κατωτέρω (2.2 Τα αίτια της παρέλκυσης και οι προκαλούμενοι κίνδυνοι).

Για την καταπολέμηση των ως άνω ζητημάτων, δημιουργείται και εφαρμόζεται ένα εναλλακτικό σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης («bankruptcy governance system»), στο οποίο η εταιρική διοίκηση ευθύνεται όχι τόσο απέναντι στους μετόχους / εταίρους αλλά σε μεγάλο βαθμό απέναντι στους πιστωτές. Στο πλαίσιο αυτού, η εταιρική διοίκηση υποχρεούται προς παρακολούθηση της οικονομικής κατάστασης και ρευστότητας της εταιρίας, έγκαιρης ανίχνευσης της

²²⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ 364.

²²⁸ Περάκης Ε., «Έλεγχος της ανώνυμης εταιρίας και ανίχνευση της αφερεγγυότητας», ΕλλΔνη, 1994, σελ.9, Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ.160.

²²⁹ Φράνσταλης Σ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 308, 309.

²²⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 383, Μικρουλέα Α, Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 221, Φράστανλης Σ., ό.π. σελ.308, Φράστανλης Στ., «Other people's money και προστασία των εταιρικών πιστωτών», ΔΕΕ 2011, 556.

²³⁰ Φράστανλης Στ., ό.π., 556.

αφερεγγυότητας, ενδεχομένως δε και ενημέρωσης των πιστωτών.^{231 232} Κατ'αποτέλεσμα, η εταιρική διοίκηση, οφείλει στις ως άνω συνθήκες, είτε να αποτρέψει, στα πλαίσια που δύναται, την κήρυξη της πτώχευσης είτε να υποβάλλει αίτηση πτώχευσης το γρηγορότερο ή να προσπαθήσει να λάβει μέτρα εξυγίανσης²³³.

Με την κήρυξη της πτώχευσης, ενεργοποιούνται οι κανόνες του πτωχευτικού δικαίου, όπου σε αντίθεση με το εταιρικό δίκαιο, προτάσσουν την προστασία των πιστωτών. Πράγματι, στο άρθρο 1 ΠτΚ προβλέπεται ότι «Η πτώχευση αποσκοπεί στη συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών του οφειλέτη με τη ρευστοποίηση της περιουσίας του ή με άλλο τρόπο που προβλέπεται από σχέδιο αναδιοργάνωσης και ιδίως με τη διατήρηση της επιχείρησής του». Επομένως, η διαδικασία καταστρώνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να ικανοποιούνται κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερα οι πτωχευτικές απαιτήσεις διαμέσου της αρχής της ισότητας των πιστωτών.²³⁴

Αρχικά, ο σπουδαιότερος μηχανισμός προστασίας προβλέπεται στο άρθρο 17 του ΠτΚ, που καθιερώνει την πτωχευτική απαλλοτρίωση. Ο οφειλέτης, λοιπόν, (φυσικό ή νομικό πρόσωπο) από την κήρυξη της πτώχευσης στερείται αυτοδικαίως εκ του νόμου τη διοίκηση, ήτοι, το δικαίωμα διαχείρισης και διάθεσης της πτωχευτικής περιουσίας του, η οποία ασκείται πλέον μόνον από το σύνδικο. Με τον τρόπο αυτό, απόλλυται η οικονομική «κάρπωση» της περιουσίας από την εταιρία και ματαιούται η δυνατότητα αφαίρεσης στοιχείων ενεργητικού ή αύξησης στοιχείων παθητικού εις βάρος των δανειστών²³⁵.

Έπειτα, συνάμα βρίσκεται και ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης των άρθρων 41 επ. του ΠτΚ. Πρόκειται για μη φυσιολογικές διαθέσεις ή προτιμησιακές πληρωμές, στις οποίες προέβη ο οφειλέτης πριν από την πτώχευσή του. Η θεωρητική θεμελίωση της ανάκλησης ανάγεται στην υπεγγυότητα της περιουσίας και την εξασφάλισή της, όταν περιουσιακά στοιχεία απαλλοτριώνονται προς βλάβη των πιστωτών. Με τη βοήθεια αυτού αποκαθίσταται η πτωχευτική περιουσία με την ανάκτηση των περιουσιακών στοιχείων, τα οποία εξήλθαν από αυτή κατά το στάδιο της ύποπτης περιόδου.²³⁶

Επιπρόσθετα, από τον Έλληνα νομοθέτη προβλέφθηκε στο άρθρο 98 ΠτΚ, η αστική ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικής εταιρίας έναντι των εταιρικών πιστωτών, η οποία αποτελεί ένα σημαντικό μέσο προστασίας των πιστωτών και στην παρούσα διπλωματική γίνεται προσπάθεια διεξοδικής ανάλυσης.

²³¹ Σιγανίδης Γ., «Οι υποχρεώσεις της διοίκησης της α.ε. πριν και μετά την εμφάνιση ενδείξεων επερχόμενης αφερεγγυότητας», ΔΕΕ 2015, 608.

²³² Σιγανίδης Γ., ό.π., 608, όπου παρατηρεί ότι «Η υποχρέωση παρακολούθησης των οικονομικών αποτελεσμάτων με σκοπό τον εντοπισμό ενδείξεων επερχόμενης αφερεγγυότητας μπορεί να θεμελιωθεί καταρχήν, πέραν της υποχρέωσης επιμέλειας, και στο άρθρο 47 ΚΝ 2190/1920 (σημερινό 119 παρ. 4 ν.4548/2018), το οποίο προβλέπει ότι, σε περίπτωση που το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της εταιρίας, όπως προσδιορίζονται στο υπόδειγμα ισολογισμού που προβλέπεται από το άρθρο 42γ, γίνει κατώτερο από το μισό (1/2) του μετοχικού κεφαλαίου, το Διοικητικό Συμβούλιο υποχρεούται να συγκαλέσει τη Γενική Συνέλευση, μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από τη λήξη της χρήσης, που θα αποφασίσει τη λύση της εταιρίας ή την υιοθέτηση άλλου μέτρου.»

²³³ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 364, 365.

²³⁴ Γιοβαννόπουλος Ρ., «Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο» - Συγκριτικές παρατηρήσεις, σε 18^ο Πανελλήνιο συνέδριο εμπορικού δικαίου, Τάσεις και προοπτικές του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας, 2009, σελ. 208.

²³⁵ Γιοβαννόπουλος Ρ., ό.π., σελ. 208.

²³⁶ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 300.

Τέλος, ο πτωχευτικός κώδικας προβλέπει και ποινική ευθύνη των διαχειριστών, μελών της διοίκησης και διευθυντών των νομικών προσώπων (άρθρο 176 παρ. 1 ΠτΚ) οι οποίοι διέπραξαν τις πράξεις των άρθρων 171 και 172 ΠτΚ.

1.2 Γενικά περί των μορφών ευθύνης του άρθρου 98 ΠτΚ

«Κεφαλαιώδους σημασίας»²³⁷ εγχείρημα, αποτελεί η θέσπιση στο άρθρο 98 ΠτΚ, δύο πραγματικών ευθύνης σε βάρος των εταιρικών διοικητών και των ασκούντων σε αυτούς επιρροή με άμεσο ή και έμμεσο τρόπο. Η σημερινή μορφή, καταφθάνει ύστερα από τροποποίηση με το άρθρο 5 του Ν.4446/2016, με στόχο να γίνει ευχερέστερη η άσκηση των αξιώσεων, δεδομένης της έως τώρα μικρής πρακτικής εφαρμογής της διάταξης. Στόχος της ρύθμισης είναι η προστασία των πτωχευτικών πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών από την ανευθυνότητα της διοίκησης της εταιρίας, η οποία είχε ως απόρροια την ελάττωση της περιουσίας της. Επιπλέον, έμμεσα επιδιώκεται η υπενθύμιση στα πρόσωπα, που κατά το νόμο ή στην πραγματικότητα, καθορίζουν τις τύχες της εταιρίας ότι η διαχείριση δεν μπορεί να ασκείται εις βάρος των πιστωτών κατά το στάδιο που η ίδια ευρίσκεται υπό κατάρρευση²³⁸.

Πρόκειται για την παρέλκυση της πτώχευσης (παρ.1) και την πρόκληση της παύσης πληρωμών (παρ.2) των κεφαλαιουχικών εταιριών, άρα των Ανωνύμων εταιριών (ΑΕ), των Εταιριών περιορισμένης ευθύνης (ΕΠΕ) και της Ιδιωτικής κεφαλαιουχικής εταιρίας (ΙΚΕ). Δεν αποκλείεται, βέβαια, η εφαρμογή της διάταξης αυτής και σε περαιτέρω περιπτώσεις, στις οποίες ισχύει η αρχή του περιορισμού της ευθύνης.²³⁹ Στις προσωπικές εταιρίες δεν τίθεται τέτοιο ζήτημα ευθύνης (ακόμη και για την αστική εταιρία του άρθρου 784 ΑΚ), δεδομένου ότι υφίσταται προσωπική ευθύνη των εταίρων που είναι υπέγγυα στους εταιρικούς δανειστές.²⁴⁰

Στο πτωχευτικό δίκαιο επί Εμπορικού Νόμου (ΕμπΝ), προβλεπόταν ότι ο οφειλέτης είχε υποχρέωση να δηλώσει την παύση πληρωμών του «αυθημερόν» (άρθρο 526 παρ. 1 ΕμπΝ), υπέχοντας σε αντίθετη περίπτωση ποινική ευθύνη (άρθρο 679 αρ. 5 ΕμπΝ). Μεμονωμένα βέβαια, είχε υποστηριχθεί ότι ήταν δυνατή η στοιχειοθέτηση αστικής ευθύνης των εταιρικών οργάνων έναντι των πιστωτών (άρθρο 679 αρ. 5 ΕμπΝ σε συνδ. ΑΚ 914), όταν λόγω της μη έγκαιρης δήλωσης της πτώχευσης, επήλθε ζημία στους πιστωτές.

Εντούτοις, οι διατάξεις έμειναν «ανενεργές». Δεν υπήρξε κάποια απόφαση που να διατάσσει τις ως άνω ποινικές ή αστικές κυρώσεις όταν ο οφειλέτης – νομικό πρόσωπο παρέλειψε να υποβάλει αίτηση πτώχευσης ή την υπέβαλε καθυστερημένα. Ανενεργή παρέμεινε και η προβλεπόμενη στο άρθρο 528 παρ. 1 ΕμπΝ δυνατότητα αυτεπάγγελτης υποβολής αίτησης για κήρυξη της πτώχευσης, η οποία επίσης απέβλεπε στην αποφυγή παρέλκυσης της πτώχευσης σε περίπτωση που ο οφειλέτης και οι πιστωτές αδρανούσαν να υποβάλουν την αίτηση.²⁴¹

Έτσι, ο ισχύων πτωχευτικός κώδικας περιέλαβε στο κείμενό του (στο πέμπτο κεφάλαιο), τη διάταξη του άρθρου 98, που καθιερώνει άμεση, προσωπική και εξωτερική ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών καθώς και των προσώπων που ασκούν επιρροή στη διοίκηση έναντι

²³⁷ Σωτηρόπουλος Γ., «Ο νέος πτωχευτικός κώδικας: Από την «πτώχευση» στην «εξυγίανση» του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου», ΧρΙΔ 2008, 297.

²³⁸ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008,1.

²³⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 380, όπου δίδει για παράδειγμα τη ναυτική εταιρία και την Ευρωπαϊκή εταιρία.

²⁴⁰ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 380.

²⁴¹ Ρόκας Ν., ό.π., σελ.5.

των εταιρικών δανειστών.²⁴² Πρόκειται για ευθύνη εκ του νόμου (ex lege), χωρίς να απαιτείται η προσφυγή σε άλλες νομικές διατάξεις για τη θεμελίωσή της. Η ευθύνη αυτή, συμπληρώνει τα άρθρα 102 παρ.1 ν 4548/2018, 26 Ν. 3190/1955 και 67 Ν. 4072/2012, που ρυθμίζουν την εσωτερική ευθύνη της διοίκησης απέναντι στο νομικό πρόσωπο της εταιρίας και εφαρμόζεται επικουρικά σε σχέση με αυτές. Συντρέχουσα ρύθμιση θα δημιουργούσε προβλήματα σε δογματικό και πρακτικό επίπεδο καθώς επίσης και κίνδυνο καταβολής «διπλής αποζημίωσης».²⁴³

Επιπρόσθετα, κατά τον κ. Ρόκα Ν.²⁴⁴, η ως άνω ευθύνη του άρθρου 98 ΠτΚ «απορρέει από τη γενικότερη υποχρέωση πρόνοιας και προστασίας (duty of care) της εταιρίας - οφειλέτη έναντι των δανειστών της, ώστε να μην καθίσταται σε κίνδυνο και επισφαλής η ικανοποίηση των τελευταίων λόγω υπαίτιας συμπεριφοράς της εταιρίας.»

Τέλος, δημιουργείται θέμα για το κατά πόσο οι κανόνες του άρθρου 98 ΠτΚ προσήκουν στο εταιρικό ή το πτωχευτικό δίκαιο. Αρχικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι πρόκειται για κανόνες του εταιρικού δικαίου καθώς η ευθύνη βαρύνει καταρχήν τους διοικητές με την ιδιότητά τους ως εταιρικών οργάνων.²⁴⁵ Όμως, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το γεγονός της θέσπισης ευθείας ευθύνης έναντι των πιστωτών που εκκινεί σε περίπτωση πτώχευσης ή παύσης πληρωμών, ενισχύει την άποψη ότι η φύση των κανόνων ταιριάζει στο πτωχευτικό δίκαιο.

Ειδικότερα, ο κ. Σωτηρόπουλος Γ., υποστηρίζει ότι παρότι διαφαίνεται ότι οι σχετικές διατάξεις ανήκουν στο εταιρικό δίκαιο, θα πρέπει να χαιρετήσει κανείς την πρωτοβουλία του πτωχευτικού νομοθέτη, καθόσον οι εκάστοτε κλάδοι δικαίου έχουν σε μεγάλο βαθμό «αποστεγανοποιηθεί» λόγω της πολυπλοκότητας των σχετικών νομικών ζητημάτων.²⁴⁶

Από την άλλη κ. Ρόκας Ν.²⁴⁷, στηρίζει τη μικρή σημασία της διάταξης, αφού εκείνη θεσπίζει πρόδηλα ότι συνέπεια της παράβασης των θεσπιζόμενων από αυτήν υποχρεώσεων είναι η άμεση και προσωπική ευθύνη των διοικητών για αποζημίωση έναντι των εταιρικών δανειστών. Συνεπώς, αποτελεί μια ευθύνη προερχόμενη απευθείας από το πτωχευτικό δίκαιο, χωρίς να ελέγχεται αν συγχρόνως παραβιάστηκαν και οι υποχρεώσεις τους έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας.

Τέλος, ο κ. Περάκης Ε.²⁴⁸ στέκεται στη σημασία της διάταξης στα πλαίσια του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (lex societatis ή lex fori concursus) και στο ενωσιακό δίκαιο, καθώς στη νομολογία του ΔΕΕ, υποστηρίζεται ότι η υπαγωγή της αλλοδαπής εταιρίας στο πτωχευτικό δίκαιο του κράτους εγκατάστασής της (άρα στις διατάξεις για την ευθύνη της διοίκησης απέναντι στους πιστωτές) επιβάλλεται για την καλύτερη ενσωμάτωσή της στο κράτος αυτό. Σε αυτό συντείνει και η κίνηση του Γερμανού νομοθέτη, όπου από το 2008 μετέθεσε τη διάταξη περί ευθύνης για παρέλκυση της πτώχευσης από το εταιρικό (§92 AktG, §64 GmbHG) στο πτωχευτικό δίκαιο (§ 15a InsO). Χαρακτηριστική, τέλος, είναι η απόφαση του ΔΕΕ επί της υποθέσεως C-594/14 Kornhaas, όπου

²⁴² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ.380, Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 2, 6, Φράστανλης Σ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 313.

²⁴³ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 380.

²⁴⁴ Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 3.

²⁴⁵ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 381, Μαρίνος Μ., «Ζητήματα εφαρμογής του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης (business judgment rule) στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο», ΔΕΕ 2009,658.

²⁴⁶ Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών για την παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008, σελ.503.

²⁴⁷ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ, 2008, σελ. 2.

²⁴⁸ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 382.

περιήγαγε τη διάταξη της παρ. 64 GmbH (γερμανικός νόμος της ΕΠΕ) για την ευθύνη του διαχειριστή για την επέλευση της αφερεγγυότητας, στο πτωχευτικό δίκαιο και κατά συνέπεια θα κληθεί σε εφαρμογή και επί πτωχεύσεως στη Γερμανία εταιρίας άλλου κράτους μέλους²⁴⁹.

Πριν τη διεξοδική ανάλυση των ως άνω μορφών ευθύνης, χρήσιμο είναι, να προηγηθεί μία σύντομη δικαιοσυγκριτική επισκόπηση των μοντέλων ευθύνης στα αλλοδαπά κράτη.

1.2.1 Δικαιοσυγκριτική επισκόπηση

Στην έκθεση της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής αναφέρονται δικαιοσυγκριτικά ερεθίσματα - πρότυπα χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει πως η τελική επιλογή του Έλληνα νομοθέτη συνάδει απαραίτητα με αυτά.²⁵⁰ Επομένως, χρήσιμη είναι μιά σύντομη αναφορά, στο μοντέλο ευθύνης της Γαλλίας, της Αγγλίας, της Γερμανίας και στο στόχο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς επεξεργασία αντίστοιχης ευρωπαϊκής ρύθμισης με πρότυπο τις αγγλικές και γαλλικές ρυθμίσεις ύστερα από πρόταση του συμβουλίου της ευρωπαϊκής ένωσης, η οποία βέβαια μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί.²⁵¹

1.2.1.1 Γαλλικό δίκαιο

Στο γαλλικό δίκαιο, προβλεπόταν η δυνατότητα του δικαστή να αποδώσει την ευθύνη στους «ώμους» των διοικητών (νόμιμων ή de facto) για το σύνολο ή μέρος του παθητικού της εταιρίας, εφόσον συνέβαλαν σε αυτό με πταίσμα τους συντείνοντας έτσι στην αφερεγγυότητα («action en comblement du passif»)²⁵².

Η ρύθμιση της «action en comblement du passif», εισήχθη στο γαλλικό δίκαιο με το νόμο της 16ης Νοεμβρίου του 1940 για τις ανώνυμες εταιρίες και το διάταγμα της 9ης Αυγούστου 1953 για τις εταιρίες περιορισμένης ευθύνης. Μεταγενέστερα, η «action en comblement du passif social» περιλήφθηκε στο νόμο της 13.07.1967, και συγκεκριμένα στη διάταξη του άρθρου 99, όπου καθιερώθηκε η δυνατότητα έγερσης αγωγής (ακόμα και αυτεπαγγέλτως) από το δικαστήριο, έναντι των διευθυνόντων («dirigeants»), ώστε να επέλθει επαναφορά του παθητικού της εταιρίας στις περιπτώσεις που ο δικαστικός διακανονισμός ή η πτώχευση του νομικού προσώπου εμφάνιζε ανεπάρκεια ενεργητικού²⁵³.

Ο νόμος του 1967 προέβλεπε διπλό μαχητό τεκμήριο αφενός ευθύνης των διευθυνόντων, αφετέρου αιτιώδους συνάφειας μεταξύ υπαίτιας πράξης και ζημίας η οποία προκλήθηκε στην εταιρία. Αναφορικά με τα ευθυνόμενα πρόσωπα, υφίστατο ευθύνη σε βάρος οποιουδήποτε διευθύνοντα (νόμιμο ή εν τοις πράγμασι). Σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της επιβαλλόμενης από το δικαστήριο υποχρέωσης, ο διευθύνων μπορούσε να κηρυχθεί ο ίδιος σε πτώχευση²⁵⁴.

²⁴⁹ Βλ. ΔΕΕ C-594/14, απόφαση της 10.12.2015, Kornhaas, EU:C:2015: 806.

²⁵⁰ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 32.

²⁵¹ Βλ. ΕΝΕ, ΚΝοΒ 2007,1569 «Το ζήτημα αυτό έχει από αρκετά χρόνια ρυθμιστεί από τους νομοθέτες των κυριότερων ευρωπαϊκών κρατών. Σχετικές ρυθμίσεις υπάρχουν στο αγγλικό δίκαιο (wrongful trading), το γαλλικό και βελγικό δίκαιο (action en comblement du passif) αλλά και στο γερμανικό δίκαιο. Επίσης ένας από τους στόχους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι η επεξεργασία αντίστοιχης ευρωπαϊκής ρύθμισης με πρότυπο τις αγγλικές και τις γαλλικές αυτές ρυθμίσεις.»

²⁵² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 378.

²⁵³ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 34.

²⁵⁴ Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 34.

Η ως άνω ευθύνη, καταργήθηκε το 2005 (Loi du 16 juillet 2005), και αντικαταστάθηκε με την αγωγή επίρριψης των εταιρικών χρεών στους διοικητές («obligation aux dettes sociales»), η οποία καταργήθηκε επίσης το 2008.²⁵⁵ Στο ισχύον σύστημα, προβλέπεται η αγωγή για ανεπάρκεια του ενεργητικού («action en responsabilité pour insuffisance d'actif»), η οποία προβλέπεται στα άρθρα L.651-2 επ. του γαλλικού εμπορικού κώδικα (Code de commerce).²⁵⁶

Συγκεκριμένα, όπως ισχύει μετά τις τροποποιήσεις της 18.12.2008 και της 9.12.2010²⁵⁷, προβλέπεται ότι αν κατά τη δικαστική εκκαθάριση της οφειλέτιδας εταιρίας (liquidation judiciaire) προκύπτει ανεπάρκεια του ενεργητικού, το δικαστήριο δύναται, αν αποδειχθεί το διαχειριστικό πταίσμα, να αποδώσει το έλλειμμα στους «ώμους» των διοικητών που το προκάλεσαν. Η ευθύνη αφορά τους νόμιμους ή έν τοις πράγμασι εταιρικούς διοικητές.²⁵⁸

Η ευθύνη των διοικητών κατά το άρθρο L. 651-2 του «Code de commerce» προϋποθέτει διαχειριστικό πταίσμα («faute de gestion») για την ανεπάρκεια του ενεργητικού και αιτιώδη συνάφεια ανάμεσα στο διαχειριστικό πταίσμα και τη ζημία²⁵⁹. Η ευθύνη είναι εσωτερική, καθώς τα ποσά που πρέπει να δοθούν, καταβάλλονται πρώτα στην εταιρική περιουσία, ενώ στη συνέχεια μοιράζονται στους πιστωτές ανάλογα με το ύψος της απαίτησής τους.²⁶⁰ Τέλος, ο νόμος, n°2016-1691 της 9ης Δεκεμβρίου 2016 («Loi SAPIN II») προέβλεψε εξαίρεση από την ευθύνη σε περίπτωση ελαφράς αμέλειας.²⁶¹

1.2.1.2 Γερμανικό δίκαιο

Στη Γερμανία, μέχρι προσφάτως δεν προβλεπόταν ειδικός λόγος για την περίπτωση όπου οι εταιρικοί διοικητές ή κυρίαρχα πρόσωπα που ασκούν επιρροή σε αυτούς οδηγούν την εταιρία στην αφερεγγυότητα. Η γερμανική νομολογία, βασιζόμενη άλλοτε είτε σε διατάξεις του εταιρικού είτε του πτωχευτικού δικαίου συνάμα και με τη χρήση του κοινού δικαίου των αδικοπραξιών, είχε διαπλάσει νόμιμους λόγους ευθύνης, οι οποίοι ενισχύουν το ήδη σημαντικό καθεστώς προληπτικής προστασίας διαμέσου των ρυθμίσεων του εταιρικού δικαίου για τη διατήρηση του κεφαλαίου.²⁶²

²⁵⁵ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 378.

²⁵⁶ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 378.

²⁵⁷ Βλ. Article L651-2, Code de commerce, «*Lorsque la liquidation judiciaire d'une personne morale fait apparaître une insuffisance d'actif, le tribunal peut, en cas de faute de gestion ayant contribué à cette insuffisance d'actif, décider que le montant de cette insuffisance d'actif sera supporté, en tout ou en partie, par tous les dirigeants de droit ou de fait, ou par certains d'entre eux, ayant contribué à la faute de gestion. En cas de pluralité de dirigeants, le tribunal peut, par décision motivée, les déclarer solidairement responsables. Toutefois, en cas de simple négligence du dirigeant de droit ou de fait dans la gestion de la société, sa responsabilité au titre de l'insuffisance d'actif ne peut être engagée.*»

²⁵⁸ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 35, Καραγκουνίδης Α., «Η προστασία των πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών (ιδίως α.ε.) στο μεταίχμιο πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου- Στο παράδειγμα του άρθρου 98 §2 ΠτωχΚ», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 466.

²⁵⁹ Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 34, 35.

²⁶⁰ Καραγκουνίδης Α., ό.π., σελ. 466, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 378, Μικρουλέα, Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 206 επ., Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέκλυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 8.

²⁶¹ «*Toutefois, en cas de simple négligence du dirigeant de droit ou de fait dans la gestion de la société, sa responsabilité au titre de l'insuffisance d'actif ne peut être engagée.*»

²⁶² Καραγκουνίδης Α., «Η προστασία των πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών (ιδίως α.ε.) στο μεταίχμιο πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου- Στο παράδειγμα του άρθρου 98 §2 ΠτωχΚ», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ.466, 467, που δίνει παραδείγματα πχ. η παρέκλυση της πτώχευσης («Insolvenzverschleppungshaftung»), η προσωπική ευθύνη των εταίρων λόγω της

Αρχικά, οι διατάξεις του γερμανικού δικαίου για την ευθύνη λόγω παρέλκυσης πτώχευσης («Insolvenzverschleppungshaftung») ήταν συστηματικά ανήκουσες στο εταιρικό δίκαιο (§§ 92 II Akt, 64 I GmbHG, 130a I, 177a HGB) και όχι στο πτωχευτικό, όπως ακριβώς συνέβαινε εξαρχής στο ελληνικό δίκαιο. Εν συνεχεία, μετά τη «MomiG» το 2008 οι διατάξεις των άρθρων 92 AktG και 64 GmbHG μεταφέρθηκαν από το εταιρικό στο πτωχευτικό δίκαιο και ειδικότερα στο άρθρο 15α παρ. 1 εδ.1 της InsO. Πλέον, στο άρθρο 15α παρ. 1 εδ. 1 της InsO, θεσπίζεται ευθύνη της εταιρικής διοίκησης που καθυστερεί, πέραν των τριών εβδομάδων από την παύση πληρωμών ή την υπερχρέωση, να υποβάλει αίτηση πτώχευσης έναντι των εταιρικών πιστωτών. Ταυτόχρονα, ευθύνη για πρόκληση της παύσης πληρωμών δεν αποκλείεται.²⁶³

1.2.1.3 Αγγλικό δίκαιο

Το αγγλικό δίκαιο προβλέπει δύο μορφές ευθύνης των διοικούντων, το «fraudulent trading» (section 213 «Insolvency Act 1986») και το «wrongful trading» (section 214 «Insolvency Act 1986»).²⁶⁴

Αρχικά, στο fraudulent trading ορίζεται ότι αν μετά την κήρυξη της πτώχευσης διαπιστωθεί ότι κάποια εταιρική πράξη έγινε με σκοπό τη βλάβη των πιστωτών, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τα υπαίτια πρόσωπα να εισφέρουν στην εταιρία τα ποσά που θα προσδιορίσει το ίδιο.

Ειδικότερα, ο βρετανικός νόμος για την αφερεγγυότητα (Insolvency Act 1986), προβλέπει το «αστικό αδίκημα» του fraudulent trading (δόλιας / αθέμιτης διαχείρισης) στην section 213²⁶⁵, όπου θεσπίζεται ευθύνη κάθε προσώπου, ακόμα και αν δε διευθύνει το ίδιο την εταιρική δράση (πχ. τρίτοι χρηματοδότες), το οποίο με απάτη προκάλεσε την βλάβη στα συμφέροντα των εταιρικών πιστωτών ή των πιστωτών οποιουδήποτε τρίτου. Επομένως, μπορεί να αναζητηθεί η ευθύνη όχι μόνο των εταιρικών διοικητών ή των κυρίαρχων εταίρων αλλά και τρίτων προσώπων που συνέβαλαν στις ως άνω συναλλαγές.²⁶⁶

Το δικαστήριο, κρίνοντας τα ως άνω εκτεθέντα μπορεί να καταδικάσει τα πρόσωπα που εν γνώσει τους έλαβαν μέρος στη διεξαγωγή των συναλλαγών, στην καταβολή ποσών στην εταιρική περιουσία στο μέτρο που κρίνει ότι αρμόζει, θεσπίζοντας με αυτόν τον τρόπο εσωτερική ευθύνη έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας.²⁶⁷

Η διάταξη της παραγράφου 213 IA 1986 βρίσκει εφαρμογή στο στάδιο της πτωχευτικής εκκαθάρισης της εταιρίας, οπότε η σχετική αίτηση ασκείται από τον πτωχευτικό εκκαθαριστή.²⁶⁸

παραμέρισης της νομικής προσωπικότητας της εταιρίας στην περίπτωση της πραγματικής υποκεφαλαιοδότησης («materielle Unterkapitalisierung»).

²⁶³ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 377.

²⁶⁴ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 378.

²⁶⁵ (1) «If in the course of the winding up of a company it appears that any business of the company has been carried on with intent to defraud creditors of the company or creditors of any other person, or for any fraudulent purpose, the following has effect.»

(2) «The court, on the application of the liquidator may declare that any persons who were knowingly parties to the carrying on of the business in the manner above-mentioned are to be liable to make such contributions (if any) to the company's assets as the court thinks proper. »

²⁶⁶ Καραγκουνίδης Α., «Η προστασία των πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών (ιδίως α.ε.) στο μεταίχμιο πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου- Στο παράδειγμα του άρθρου 98 §2 ΠτωχΚ», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ.465.

²⁶⁷ Καραγκουνίδης Α., ό.π., σελ.465.

²⁶⁸ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 35

Τιμωρείται δε και ποινικά σύμφωνα με την s.993 Companies Act 2006, η οποία εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το αν η εταιρία βρίσκεται ή όχι σε εκκαθάριση.²⁶⁹

Στην περίπτωση του «wrongful trading», η ρύθμισή του θεσπίστηκε μεταγενέστερα στο αγγλικό δίκαιο (section 214 «Insolvency Act 1986») συμπληρώνοντας τη ρύθμιση του «fraudulent trading» (η στοιχειοθέτηση της οποίας ήταν δύσκολη).

Για τη γέννηση της ευθύνης, τίθεται ως προϋπόθεση η απόδειξη ότι υφίσταται εταιρία, στην οποία ο διοικητής της σε χρονικό σημείο πριν από την κήρυξη της πτώχευσης, γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι δεν υπάρχει βάσιμη προοπτική αποφυγής της αφερεγγυότητας της εταιρίας, αλλά παρόλα αυτά συνέχισε την εταιρική επιχείρησή της.²⁷⁰ Σε αυτήν την περίπτωση, το δικαστήριο μπορεί να τον υποχρεώσει σε καταβολή προς την εταιρία των ποσών που κρίνει αρμόζοντα (wrongful trading, s.214 Insolvency Act 1986)²⁷¹. Συνεπώς, δημιουργείται εσωτερική ευθύνη έναντι των εταιρικών πιστωτών.²⁷² Ο διοικων, όμως, μπορεί να τύχει απαλλαγής, αν αποδείξει ότι έλαβε κάθε μέτρο για να ελαχιστοποιήσει τη ζημία των εταιρικών δανειστών.²⁷³

Κατά τον κ. Ελευθεριάδη Ν.²⁷⁴, η ευθύνη του wrongful trading εμφανίζει λειτουργική συνάφεια με εκείνη του άρθρου 98 παρ. 1 ΠτΚ, ήτοι, την παρέκλυση της πτώχευσης, και όχι τόσο με την πρόκληση της πτώχευσης (στο σήμερα πρόκληση της παύσης πληρωμών). Αντίθετα, τονίζει, ότι λειτουργικά κοντινότερη με την πρόκληση της πτώχευσης (στο ισχύον σύστημα πρόκληση της παύσης πληρωμών) αποτελεί η ευθύνη που ως άνω συζητήθηκε στα πλαίσια του Βρετανικού δικαίου με την ονομασία «fraudulent trading» (section 213 «Insolvency Act 1986»).

Τέλος, παρατηρείται το σπάνιο της εφαρμογής των ως άνω διατάξεων στην πράξη.²⁷⁵ Πράγματι, υπήρξαν προσδοκίες οι οποίες εν τέλει δε βγήκαν αληθινές. Οι λόγοι που οδήγησαν στη διάψευσή τους, αποδίδονται ενδεικτικά στη δυσχερή πρόβλεψη της δικαστικής έκβασης, στο φόβο υπέρμετρου περιορισμού της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας και στη δυσκολία προσδιορισμού της χρονικής αφετηρίας του wrongful trading κ.α. Ωστόσο, δε θα πρέπει να παραβλέπεται η γενικοπροληπτική σημασία της ρύθμισης.²⁷⁶

1.2.1.4 Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της δράσης της για το εταιρικό δίκαιο εξέδωσε, το 2003 ανακοίνωση για ένα πρόγραμμα δράσης προς τον εκσυγχρονισμό του εταιρικού δικαίου και την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση²⁷⁷, αποδεχόμενη την υπόδειξη

²⁶⁹ (1) «If any business of a company is carried on with intent to defraud creditors of the company or creditors of any other person, or for any fraudulent purpose, every person who is knowingly a party to the carrying on of the business in that manner commits an offence. (2) This applies whether or not the company has been, or is in the course of being, wound up» (Company Act 2006, s. 993).

²⁷⁰ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταιρών, 2012, σελ.35, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017., σελ. 378.

²⁷¹ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 378.

²⁷² Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ.35.

²⁷³ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 378.

²⁷⁴ Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ.35.

²⁷⁵ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 378.

²⁷⁶ Τριανταφυλλάκης Γ., «Ευθύνη για πρόκληση αφερεγγυότητας-Εταιρικό και Πτωχευτικό Δίκαιο», ΕΕμπΔ 2010,819.

²⁷⁷ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «Εκσυγχρονισμός του εταιρικού δικαίου και ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση - ένα πρόγραμμα για την επίτευξη προόδου», Βρυξέλλες, 21.5.2003, COM (2003) 284 τελικό. Βλ επίσης και σελ. 19, «Η Επιτροπή υποστηρίζει αυτές τις

της ομάδας εμπειρογνομόνων για τη θέσπιση του κανόνα «wrongful trading» για το οποίο οι διοικητές θεωρούνται προσωπικά ευθυνόμενοι για τις συνέπειες της αδυναμίας της εταιρίας να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της, εφόσον μπορούσαν να διαβλέψουν την αδυναμία συνέχισης εξόφλησης χρεών και εν τέλει παρέλειψαν να λάβουν οποιαδήποτε απόφαση είτε για να αποκαταστήσουν τη βιωσιμότητα και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των χρεών της είτε για να την θέσουν υπό εκκαθάριση. Ωστόσο, μέχρι σήμερα, ο ενωσιακός νομοθέτης δεν έχει προχωρήσει στην εναρμόνιση των κανόνων για την ευθύνη των διοικητών της εταιρίας σε περίπτωση αφερεγγυότητάς της.²⁷⁸

1.3 Ευθυνόμενα πρόσωπα

Η ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης και πρόκληση της παύσης πληρωμών βαρύνει τους διοικητές των κεφαλαιουχικών εταιριών, ήτοι, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου ανωνύμων εταιριών και τους διαχειριστές ΕΠΕ, ΙΚΕ²⁷⁹. Πέραν τούτου, με το άρθρο 98 (παρ.1 εδ.β και παρ.2 εδ.β) διευρύνεται ο κύκλος των ευθυνομένων, ώστε μαζί με τα ως άνω πρόσωπα να ευθύνονται και οι ασκήσαντες επιρροή (καλούμενοι ως «ηθικοί αυτουργοί»)²⁸⁰ στη διοίκηση, είτε να μην υποβάλλουν έγκαιρα αίτηση κήρυξης σε πτώχευση είτε να επιχειρούν πράξεις ή παραλείψεις που είχαν ως αποτέλεσμα την παύση πληρωμών²⁸¹.

Πρόκειται συνεπώς για τους «de facto διοικητές» («shadow directors»/σκιάδεις διοικητές, «dirigeants de fait»). Κρίσιμο γεγονός εδώ, δεν αποτελεί η απλή ιδιότητα μέλους της διοίκησης αλλά η αποφασιστική επιρροή στα εταιρικά ζητήματα²⁸². Σύμφωνα με μία άποψη, στην έννοια του de facto διοικητή υπάγεται και ο shadow director, πλην όμως, κατά την Κα Μικρουλέα²⁸³, «κάτι τέτοιο δε μπορεί να γίνει αποδεκτό από συστηματικής απόψεως». Έτσι, κρίνεται εύλογο να γίνει μια αναφορά στις έννοιες των ως άνω.

υποδείξεις, οι οποίες απαιτούν πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση πριν από την εφαρμογή τους. Προτίθεται κατά συνέπεια να παρουσιάσει πρόταση οδηγίας στο συγκεκριμένο τομέα μεσοπρόθεσμα.»

²⁷⁸ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 379.

²⁷⁹ Αμφισβήτηση έχει διατυπωθεί για την ευθύνη ή μή των μη εκτελεστικών μελών του ΔΣ. Υπέρ της ευθύνης και των μη εκτελεστικών μελών η κα Μικρουλέα Α., Όρια Δράσης και Ευθύνη των Εταιρικών Διοικητών, 2013, σελ.223 «Η υποχρέωση υποβολής αίτησης πτώχευσης βαρύνει κάθε μέλος του ΔΣ, ανεξάρτητα από την κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσά τους. Πρόκειται για ευθύνη του ΔΣ ως συλλογικού οργάνου διοίκησης. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι αν ευθύνονται μαζί με τα εκτελεστικά και τα μη εκτελεστικά μέλη του ΔΣ. Στο πλαίσιο του άρθρου 98 ΠτΚ, πρόκειται για εκ του νόμου εξωτερική ευθύνη των εταιρικών διοικητών, όταν παραλείπουν να λάβουν απόφαση υποβολής αίτησης πτώχευσης, η οποία αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων των εταιρικών πιστωτών. Συνεπώς πρέπει να ευθύνονται όλα τα μέλη του ΔΣ, ως συλλογικού οργάνου για την εποπτεία επί της εταιρικής δράσης ανεξάρτητα από τις επιμέρους αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί. Οι αποφάσεις του ΔΣ λαμβάνονται συλλογικά ανεξάρτητα από την ιδιότητα των μελών ως εκτελεστικών, μη εκτελεστικών ή ανεξάρτητων. Κατ'αποτέλεσμα, εφόσον δεν υπέβαλαν αίτηση πτώχευσης, ενώ όφειλαν, υπέχουν ευθύνη, διότι όφειλαν να παρακολουθούν την οικονομική πορεία της επιχείρησης. Υποστηρίχθηκε ότι δεν θα πρέπει να ευθύνονται τα μη εκτελεστικά μέλη, πλην όμως αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό λόγω του ότι η ευθύνη του ΔΣ είναι συλλογική. Σε κάθε δε περίπτωση, η ευθύνη των μη εκτελεστικών μελών καταφάσκει λόγω άσκησης ελλιπούς εποπτείας.»

²⁸⁰ Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιρειών για παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008, σελ. 505.

²⁸¹ Βλ. αιτιολογική έκθεση του Ν. 4446/2016, σελ. 7, «Μετά την τροποποίηση του εδ. β' με το άρθρο 5 Ν. 4446/2016 αφενός, διευρύνεται ο κύκλος των ενεχόμενων προσώπων, στα οποία περιλαμβάνονται πλέον όχι μόνο όσα προέτρεψαν ευθέως τους διοικούντες στη μη υποβολή της αίτησης πτώχευσης, αλλά και όσα άσκησαν επιρροή προς την κατεύθυνση αυτή («ηθικοί αυτουργοί» της παρέλκυσης της πτώχευσης) και αφετέρου, εναρμονίζεται το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου 1 με αυτό της παραγράφου 2.»

²⁸² Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ.221.

²⁸³ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ. 224.

Αρχικά, *de facto* είναι το πρόσωπο, που ενεργεί ως διοικητής, χωρίς να είναι διορισμένος νομίμως ως μέλος του διαχειριστικού οργάνου. Συνεπώς είναι το πρόσωπο που ασκεί διοικητικά καθήκοντα χωρίς τα τυπικά προσόντα, ανεξάρτητα από την τυχόν προηγηθείσα εσφαλμένη διαδικασία ή εκείνος που ποτέ δεν διορίστηκε ως διοικητής.²⁸⁴ Σε σημαντικές δικαστικές αποφάσεις της αλλοδαπής νομολογίας έγινε προσπάθεια εξειδίκευσης της ανωτέρω έννοιας.²⁸⁵ Σημαντικά εν συντομία κριτήρια ορίστηκαν, επί παραδείγματι, το «φαινόμενο» που δημιουργήθηκε από την εταιρία ότι το πρόσωπο αυτό είναι στην πραγματικότητα διοικητής, ότι το ίδιο το πρόσωπο αυτοπαρουσιάστηκε ως διοικητής και το γεγονός της πρόσβασής του σε σημαντικά δεδομένα της εταιρίας (πχ. λογιστικές καταστάσεις). Συνεπώς ο *de facto* διοικητής ανήκει στην πυραμίδα της εταιρικής διακυβέρνησης.²⁸⁶

Από την άλλη, ο *shadow* διοικητής, δεν είναι επιφορτισμένος ο ίδιος με καθήκοντα διοίκησης αλλά αντίθετα την ασκεί κατά τρόπο έμμεσο, μέσω δηλαδή, του διοικητή ο οποίος έχει αναλάβει καθήκοντα κατά τον αρμόζοντα στο νόμο τρόπο.²⁸⁷ Παραδείγματα αποτελούν συνήθως, η μητρική εταιρία σε ομιλικό επίπεδο και οι μεγαλομέτοχοι²⁸⁸, οι κατέχοντες, δηλαδή, ισχυρό πλειοψηφικό πακέτο, χωρίς βέβαια αυτό να είναι από μόνο του ικανό. Αντίθετα, περισσότερο αποφασιστική θεωρείται, η άσκηση πραγματικής επιρροής στην εταιρία²⁸⁹. Συνεπώς, θα αφορά κυρίως εταίρους, που λόγω της ουσιώδους συμμετοχής τους στην εταιρία και της προκαλούμενης από αυτούς εξάρτησης των διοικητών, είναι σε θέση να επιβάλουν τη θέλησή τους σε θέματα διοίκησης. Βέβαια, ουσιώδη επιρροή μπορεί να ασκεί και ένας μέτοχος μειοψηφίας στην ΑΕ που διαθέτει ειδικά δικαιώματα στην εταιρία (πχ. δικαιώματα αρνησικυρίας) ή έχουν επιτύχει την οικονομική εξάρτηση της εταιρίας (όταν για παράδειγμα ο μέτοχος είναι βασικός προμηθευτής της).²⁹⁰ Όμως, δεν αρκεί η γενικότερη επίδραση στα εταιρικά καθέκαστα αλλά θα χρειάζεται να προέτρεψαν ειδικά στην καθυστέρηση υποβολής αίτησης πτώχευσης ή να προκάλεσαν την παύση πληρωμών.²⁹¹

Ο κ. Ρόκας Ν., θεωρεί αιτιολογημένη την επέκταση της ευθύνης και στα ως άνω πρόσωπα, διότι το ζήτημα της υποβολής ή μη της αίτησης πτώχευσης δεν αποφασίζεται αποκλειστικά και αυτονόμως από το όργανο διοίκησης αλλά κατά κανόνα στην πράξη συγκαλείται η συνέλευση, προς έκφραση γνώμης και σε περίπτωση αποφαιτικής πρότασης δεν υποβάλλεται η αίτηση πτώχευσης. Με τη νέα διάταξη μεταβάλλονται τα ως άνω και κατά τρόπο έμμεσο οι βασικοί εταίροι υποχρεούνται να συνηγορούν υπέρ της υποβολής αίτησης πτώχευσης²⁹². Συνεπώς, ακόμα και αν το διαχειριστικό όργανο βασίστηκε σε απόφαση της συνέλευσης για τη μη υποβολή ή μη έγκαιρη υποβολή αίτησης πτώχευσης η ευθύνη τους δεν αίρεται.

Υποστηρίζεται επίσης, ότι οι ως άνω διατάξεις δύνανται να εφαρμοστούν και σε τρίτα πρόσωπα - μή μετόχους / εταίρους, που έχουν επιτύχει ισχυρή επιρροή στην εταιρική διοίκηση, όπως για

²⁸⁴ Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 224.

²⁸⁵ Βλ. *Re Kaytech Internationalplc*, 1999 2, BCLC 351, 420, *Secretary of State for Trade and Industry v Tjolle and Others*, 1998 1, BCLC, 333, 343.

²⁸⁶ Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνης των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 224.

²⁸⁷ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ 225.

²⁸⁸ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 381.

²⁸⁹ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ. 225.

²⁹⁰ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ. 226.

²⁹¹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 381.

²⁹² Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, 15.

παράδειγμα οι τράπεζες²⁹³. Βασικός λόγος απεύθυνσης κατά της τράπεζας συνίσταται στο ότι με την πιστοδότησή της προς την εταιρία ή με άλλους τρόπους δημιούργησε «φαινόμενο φερεγγυότητας» της εταιρίας, το οποίο επηρέασε τους πιστωτές στο να συνεχίσουν ή να ξεκινήσουν συναλλακτικές σχέσεις μαζί της, γεγονός το οποίο είχε ως συνέπεια τη ζημία των πιστωτών²⁹⁴.

Κατά τα ως άνω, η ρύθμιση του άρθρου 98 ΠτΚ θέτει ως βάση ότι και τρίτα πρόσωπα, μολονότι δεν έχουν άμεση συναλλακτική σχέση με τους εταιρικούς πιστωτές, οφείλουν να μεριμνούν για την προάσπιση των συμφερόντων τους, και να μην αδιαφορούν για τη ζημία που μπορεί να επέλθει, λόγω της μη έγκαιρης υποβολής της αίτησης για κήρυξη της πτώχευσης ή από την πρόκληση της παύσης πληρωμών.^{295 296}

Ωστόσο, έχει διατυπωθεί και η αντίθετη αρνητική γνώμη. Η άποψη αυτή εκκινεί από το γεγονός ότι θεωρείται δύσκολη η υποστήριξη του γεγονότος ότι παρέχοντας το πιστωτικό ίδρυμα επιπλέον χρηματοδότηση ή μη καταγγέλλοντας τις υπάρχουσες πιστώσεις του, προτρέπει τη διοίκηση μιας εταιρίας να μην υποβάλει αίτηση πτώχευσης. Την ίδια δυσχέρεια παρουσιάζει και η στοιχειοθέτηση της πρόκλησης της παύσης πληρωμών έκ μόνου του γεγονότος ότι το πιστωτικό ίδρυμα δεν επιθυμεί να επενδύσει καινούρια κεφάλαια σε εταιρίες στο στάδιο της αφερεγγυότητας και να θεωρηθεί υπόλογο για το λόγο αυτό.²⁹⁷

Τέλος, η ευθύνη των μελών του οργάνου της διοίκησης και των τρίτων προσώπων που ασκούν επιρροή σε αυτήν αποτελεί ενοχή εις ολόκληρον (άρθρο 926 ΑΚ).

2. Η Παρέλκυση της πτώχευσης

2.1 Η έννοια της παρέλκυσης

Στο άρθρο 98 παρ. 1 του ΠτΚ, ορίζεται ότι «Αν δεν υποβληθεί εγκαίρως η αίτηση για πτώχευση της ανώνυμης εταιρίας (άρθρο 5 παράγραφος 2), τα υπαίτια για την καθυστέρηση μέλη του διοικητικού της συμβουλίου ευθύνονται για την αποκατάσταση της ζημίας των εταιρικών πιστωτών, σε σχέση με τα χρέη που δημιουργήθηκαν από την ημέρα που σύμφωνα με την ως άνω διάταξη έπρεπε να έχει υποβληθεί η αίτηση, μέχρι την κήρυξη της εταιρίας σε πτώχευση. Την ίδια ευθύνη υπέχει και αυτός που προέτρεψε το μέλος ή τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου να μην υποβάλουν εγκαίρως την αίτηση.».

Ο όρος «παρέλκυση της πτώχευσης» υποδηλώνει την υπαίτια καθυστέρηση υποβολής της αίτησης πτώχευσης εκ μέρους του οφειλέτη. Ενεργοποιείται, έτσι, όταν η αίτηση δεν υποβάλλεται εγκαίρως από το αρμόδιο όργανο.(κατά το άρθρο 5 παρ. 2 ΠτΚ, 96 παρ.2 ΠτΚ). Ειδικότερα,

²⁹³ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 381., Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ. 136.

²⁹⁴ Γεωργιάδης Α, «Η ευθύνη της τράπεζας έναντι τρίτων από την πιστοδότηση επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση», σε Τιμητικός τόμος Αλεξανδρίδου, 2016, σελ. 25.

²⁹⁵ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για την παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ 15, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 381, Κοτσίρης Λ., Πτωχευτικό δίκαιο, 10^η έκδοση, 2017, σελ.136, Φράνσταλης Σ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση της πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, σελ.316.

²⁹⁶ Ρόκας Ν, ό.π., σελ. 15, «Αυτονόητο είναι ότι η ευθύνη των ως άνω τρίτων προσώπων προϋποθέτει ότι ήταν εν γνώσει ότι η εταιρεία βρίσκεται σε κατάσταση παύσης πληρωμών.».

²⁹⁷ Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χ./ Μικρούλεα Α./Λιβαδά Χ., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 3^η έκδοση, 2016, σελ.491, Γεωργιάδης Α., «Η ευθύνη της τράπεζας έναντι τρίτων από την πιστοδότηση επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση», τιμητικός τόμος Αλεξανδρίδου, 2016, σελ.33-34, Μικρούλεα Α, Όρια δράσης και ευθύνες των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 227 κατά την οποία «ορθότερο είναι να μην εφαρμοστεί η διάταξη και να μη θεωρηθούν σκιώδεις διοικητές όταν λαμβάνουν μέτρα για την προστασία των δικών τους συμφερόντων».

σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 ΠτΚ, ο οφειλέτης έχει την υποχρέωση να την υποβάλει, χωρίς υπαίτια βραδύτητα, και πάντως το αργότερο εντός τριακονθαήμερου από την συντέλεση της παύσης πληρωμών στο πτωχευτικό δικαστήριο. Η αίτηση, σύμφωνα με το άρθρο 96 παρ. 2 ΠτΚ, υποβάλλεται από το όργανο διοίκησης, δηλαδή το Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ) της Ανώνυμης Εταιρίας (ΑΕ) ή τους διαχειριστές της Εταιρίας Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ) ή της Ιδιωτικής Κεφαλαιουχικής Εταιρείας (ΙΚΕ). Συνεπώς, επί παραβάσεως της ανωτέρω υποχρέωσης (μη υποβολή ή καθυστερημένη υποβολή της αίτησης πτώχευσης) εκ μέρους του διοικητικού οργάνου της κεφαλαιουχικής εταιρίας, στοιχειοθετείται ευθύνη των διοικούντων, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προβλεπόμενες στο άρθρο 98 παρ. 1 ΠτΚ προϋποθέσεις.

2.2 Τα αίτια και οι κίνδυνοι της παρέλκυσης της πτώχευσης

Στη θεωρία, έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις για τις αιτίες που οδηγούν τη διοίκηση στην παρέλκυση της πτώχευσης.

Αρχικά, κύρια αιτία²⁹⁸ πρέπει να αναζητηθεί στην αρχή της «περιορισμένης ευθύνης» των εταίρων κεφαλαιουχικών εταιριών. Πράγματι, παρατηρείται σε περιόδους κρίσης της εταιρίας ότι οι μέτοχοι έχουν την ροπή προς ανάπτυξη «αντίστροφων κινήτρων» («perverse incentives»), δηλαδή τη συμμετοχή τους σε εγχειρήματα με υψηλό κίνδυνο. Μάλιστα, όσο πιο πολύ έχει προχωρήσει η κρίση, τόσο μεγαλύτερο είναι το ρίσκο που είναι διατεθειμένοι να λάβουν. Τούτο συμβαίνει διότι, από τη στιγμή που το κεφάλαιο της εταιρίας έχει σε μεγάλο βαθμό συρρικνωθεί ή απωλεσθεί (πράγμα σύνηθες στην παύση πληρωμών), παρέρχεται και η προσδοκία των μετόχων για την τυχόν λήψη προϊόντος εκκαθάρισης, άρα δεν υφίσταται πλέον κάποια σοβαρή ένδειξη, ότι η αρχική εισφορά μπορεί τελικώς να επανέλθει, με αποτέλεσμα να θεωρείται οριστικά «χαμένη» («sunk costs»)^{299 300}.

Σκοπός τους, πλέον, είναι να κρατήσουν την εταιρία στη «ζωή» με κάθε μέσο, γιατί μόνον τότε μπορεί να επανακτήσουν τα χρήματά τους³⁰¹, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην παρέλκυση της πτώχευσης αφού είναι η μοναδική τους δίοδος να λάβουν πίσω την αρχική εισφορά τους. Αν όμως τα ρίσκα δεν επιτύχουν, τότε η θέση τους δεν θα χειροτερέψει αλλά τη ζημία θα την υποστούν οι δανειστές οι οποίοι θα χάσουν την όποια πίστη ακόμη και μερικής ικανοποίησης³⁰². Αντίθετα, σε περίπτωση που αποφασίσουν την πτώχευσή της δεν θα έχουν κανένα απολύτως όφελος, αφού λόγω της προτεραιότητας των εταιρικών πιστωτών ως προς την ικανοποίηση των απαιτήσεών τους, δεν θα έχουν καμία ελπίδα επιστροφής των χρημάτων τους.

Το φαινόμενο αυτό είναι διεθνώς γνωστό υπό τον όρο «gambling for resurrection», συναντάται κυρίως σε κεφαλαιουχικές εταιρίες, στις οποίες οι διοικητές τους είναι ταυτόχρονα και μέτοχοι και έχει τις ρίζες του στην οικονομική θεωρία της ασύμμετρης κατανομής κέρδους - απώλειας σε μια κεφαλαιουχική εταιρία υπό την απειλή πτώχευσης³⁰³.

²⁹⁸ Φράνσταλης Στ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 308, 309.

²⁹⁹ Φράστανλης Στ., «Other people's money και προστασία των εταιρικών πιστωτών», ΔΕΕ 2011, σελ. 556.

³⁰⁰ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 383.

³⁰¹ Μικρούλεα Α, Όρια δράσης και ευθύνης των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 221.

³⁰² Περάκης Ε, ό.π., σελ. 383.

³⁰³ Φράστανλης Στ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, σελ.308.

Περαιτέρω λόγος, αποτελεί το «φαινόμενο της υπεραισιοδοξίας»³⁰⁴. Τούτο, οράται στη συμπεριφορά του ανθρώπου που εκ φύσεως φέρεται και αντιδρά με υπέρμετρη αισιοδοξία και αυτοπεποίθηση ως προς την ικανότητά του να λαμβάνει ορθές αποφάσεις. Δηλαδή, για τους διοικούντες κεφαλαιουχικές εταιρίες, παρατηρείται η ροπή του σε ρίσκα χωρίς σοβαρούς ενδοιασμούς, έχοντας την αίσθηση, ότι λαμβάνοντας τις ως άνω ορθές αποφάσεις θα κατορθώσουν να σώσουν την εταιρία και να αποφύγουν εν τέλει την πτώχευση³⁰⁵.

Τέλος, καθαρά ψυχολογικοί παράγοντες επιδρούν στη δράση των διοικητών με αποτέλεσμα την παρέλκυση της πτώχευσης. Ένας από αυτούς είναι το ψυχολογικό φαινόμενο, γνωστό ως «final period bias», το οποίο εμφανίζεται όταν η εταιρία είναι αφερέγγυα και η απειλή της πτώχευσης πρόδηλη. Κατά τούτο, οι διοικητές φοβούμενοι την απώλεια της οργανικής θέσης και της εργασίας τους, προσπαθούν να περιορίσουν με κάθε τρόπο το προσωπικό τους κόστος προχωρώντας σε ενέργειες που στερούνται της απαραίτητης λογικής και σύνεσης ώστε να αποφύγουν το δυσμενές γεγονός της πτώχευσης.³⁰⁶

Δεδομένων των ως άνω, δημιουργείται ζημία στην εταιρία, τους πιστωτές του οφειλέτη, αλλά και την αγορά εν γένει, διότι παρεμποδίζει την ενεργοποίηση της αναγκαστικού δικαίου διαδικασίας της πτώχευσης και επιτρέπει τη διατήρηση επιχειρήσεων που δεν είναι σε θέση να πληρώνουν τους πιστωτές τους, ενώ τα χρέη της μεγενθύνονται³⁰⁷.

3. Αντικειμενικές προϋποθέσεις

3.1 Η παύση πληρωμών και η καθυστερημένη ή μη υποβολή αίτησης κήρυξης σε πτώχευση

Κατά το άρθρο 98 παρ.1 του ΠτΚ, για να θεμελιωθεί ευθύνη προς αποζημίωση των διοικητών κεφαλαιουχικής εταιρίας για την παρέλκυση της πτώχευσης προϋποτίθεται, αφενός, εταιρία που έπαυσε τις πληρωμές της και κηρύχθηκε μετέπειτα σε πτώχευση, αφετέρου η μη υποβολή ή η καθυστερημένη υποβολή της αίτησης πτώχευσης εκ μέρους του οργάνου διοίκησής της κατά παράβαση της προβλεπόμενης στο άρθρο 5 παρ. 2 ΠτΚ υποχρέωσης³⁰⁸.

Κρίσιμο είναι να γίνει αναφορά στο γεγονός, ότι μόνη η καθυστερημένη υποβολή της αίτησης πτώχευσης δεν αποτελεί παράνομη πράξη, όπως ίσχυε στο προϊσχύσαν καθεστώς. Πράγματι, στο άρθρο 679 αρ. 5 του εμπορικού νόμου (ΕμπΝ), προβλεπόταν ποινικές κυρώσεις, ανεξάρτητα από την πρόκληση ζημίας. Αντίθετα, στο ισχύον δίκαιο θεσπίζονται αστικής φύσεως αξιώσεις και μόνο για την περίπτωση που προκλήθηκε ζημία στους εταιρικούς δανειστές.

Για το ζήτημα της κήρυξης σε πτώχευση, μολονότι δεν αναφέρεται ρητά στο νόμο ως προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης γίνεται δεκτό ότι δεν υπάρχει αμφιβολία για την ύπαρξή της³⁰⁹. Στην κατεύθυνση αυτή, συμβάλλει και το τελευταίο εδάφιο της παρ.1 του άρθρου 98 ΠτΚ που ομιλεί για άσκηση των απαιτήσεων των εταιρικών πιστωτών από το σύνδικο που διορίζεται ως όργανο

³⁰⁴ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017 σελ. 383.

³⁰⁵ Φράστανλης Στ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 310.

³⁰⁶ Φράστανλης Σ., ό.π., σελ. 310.

³⁰⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 383.

³⁰⁸ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008,10.

³⁰⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 388, Κοκκίνης Λ., «Ο νόμιμος λόγος ευθύνης στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 ε. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 2009, 39, « Προκύπτουσα από το γράμμα του νόμου ... μέχρι την κήρυξη της εταιρίας σε πτώχευση.», Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνης των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ.229.

«κηρυγμένης πτώχευσης» αλλά και από το μέτρο της ζημίας που συνίσταται στη μείωση του πτωχευτικού μερίσματος³¹⁰.

Επομένως, σε περίπτωση «ακήρυχτης πτώχευσης» δεν υπάρχει ευθύνη κατά τη διάταξη του άρθρου 98 παρ. 1 ΠτΚ, παρά μόνο ενδεχομένως κατά τις διατάξεις του εταιρικού δικαίου και την εσωτερική ευθύνη των διοικητών της κεφαλαιουχικής εταιρίας³¹¹. Ζήτημα τίθεται, ωστόσο, στην «ακήρυχτη πτώχευση» λόγω ανεπάρκειας ενεργητικού για τα έξοδα της πτωχευτικής διαδικασίας και τη δυνατότητα ή μη εφαρμογής του άρθρου 98 ΠτΚ. Οι περιπτώσεις απόρριψης της αίτησης ελλείψει ενεργητικού απαντώνται συχνά στην Ελλάδα και το εξωτερικό και συνδέονται πολλές φορές με φαινόμενα σοβαρών διαχειριστικών παραβάσεων των διοικούντων που χρήζουν αντιμετώπισης³¹². Υποστηρίζεται εύλογα, ότι η διάταξη του άρθρου 98 παρ. 1 ΠτΚ μπορεί να εφαρμοστεί και στην ως άνω περίπτωση, δεδομένου ότι και η συγκεκριμένη απόφαση δημοσιεύεται, με το δικαστήριο να διατάσσει την καταχώριση της επωνυμίας του οφειλέτη στο ΓΕΜΗ και στα μητρώα πτωχεύσεων, και η δημιουργία νέων χρεών μπορεί να εμποδιστεί (βλ. άρθρα 8 παρ. 3, 3 παρ. 4 ΠτΚ).^{313 314}.

3.2 Η ζημία

Ζήτημα άξιο ενασχόλησης, αποτελεί και η αποκαταστατέα ζημία στο πραγματικό του άρθρου 98 παρ.1 ΠτΚ. Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι «Αν δεν υποβληθεί εγκαίρως η αίτηση για πτώχευση της ανώνυμης εταιρίας (άρθρο 5 παρ. 2 ΠτΚ), τα υπαίτια για την καθυστέρηση μέλη του διοικητικού της συμβουλίου ευθύνονται για την αποκατάσταση της ζημίας των εταιρικών πιστωτών, σε σχέση με τα χρέη που δημιουργήθηκαν από την ημέρα που σύμφωνα με την ως άνω διάταξη έπρεπε να έχει υποβληθεί η αίτηση, μέχρι την κήρυξη της εταιρίας σε πτώχευση.».

Άρα, κατανοείται ότι αποκαταστατέα είναι η ζημία της απομείωσης του πτωχευτικού μερίσματος, που επέρχεται από τη μη έγκαιρη υποβολή αίτησης πτώχευσης, εντός 30 ημερών από την ημέρα της παύσης των πληρωμών, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.2 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 παρ.1 του ΠτΚ. Πράγματι, από το ως άνω χρονικό σημείο υποχρέωσης υποβολής αίτησης πτώχευσης, μέχρι το σημείο που πράγματι τελικώς υποβάλλεται, είναι δυνατή η επαύξηση του παθητικού λόγω σύναψης νέων χρεών, ή η μείωση του ενεργητικού λόγω περιουσιακών διαθέσεων από επαχθή, χαριστική ή εξασφαλιστική αιτία ή και με συνδυασμό αυτών³¹⁵. Έτσι, όταν υφίσταται καθυστέρηση ή μη υποβολή της αίτησης, η ζημία επέρχεται όταν το πτωχευτικό μέρισμα που θα λάβουν οι πιστωτές είναι μικρότερο από εκείνο, που θα εισέπρατταν αν η αίτηση είχε υποβληθεί εγκαίρως.³¹⁶

Ειδικότερα, στο μέτρο που τα ως άνω πραγματικά περιστατικά, απομειώνουν την προς διανομή πτωχευτική περιουσία άρα, αναλογικά – λόγω της αρχής της σύμμετρης ικανοποίησης του

³¹⁰ Περράκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 388, Κοκκίνης Λ., «Ο νόμιμος λόγος ευθύνης στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 ε. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 2009, 39.

³¹¹ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, 10, Περράκης Ε., ό.π., σελ. 388.

³¹² Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνης των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ.229.

³¹³ Κοκκίνης Λ., «Ο νόμιμος λόγος ευθύνης στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 ε. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 2009,39

³¹⁴ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ.31 όπου υποστηρίζει ότι, «άν δε δεχθούμε αναλογία σε αυτές τις περιπτώσεις, η έννομη τάξη θα τιμωρεί αυτόν που άφησε περιουσία για την ικανοποίηση των πιστωτών και θα αφήνει ατιμώρητο αυτόν που σπατάλησε την εταιρική περιουσία στο ακέραιο».

³¹⁵ Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 21.

³¹⁶ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008., σελ. 11.

πτωχευτικού δικαίου- και το πτωχευτικό μέρισμα εκάστου πιστωτή, συνιστούν «συλλογική ζημία»³¹⁷, λόγω του γεγονότος ότι η ζημία εκάστου πιστωτή δεν τίθεται σε συνάρτηση των προσωπικών του περιστάσεων, αλλά μόνως της συνάρτησης της απομείωσης της πτωχευτικής περιουσίας.³¹⁸

Εξαιτίας αυτού, η αποκατάσταση της ζημίας θα επέλθει με την αποκατάσταση της πτωχευτικής περιουσίας στο ύψος που θα είχε εάν δεν είχε μεσολαβήσει η ζημιογόνα συμπεριφορά. Για παράδειγμα, ζημία υπάρχει όταν οι διοικητές προέβησαν σε εκποίηση εμπορευμάτων με τιμή κάτω του κόστους ή ανέλαβαν νέες πιστώσεις, με αποτέλεσμα το εισπραχθέν τίμημα ή η νέα πίστωση να μην αποτρέψει την πτώχευση αλλά, αντίθετα να μειώσει ή να επιβαρύνει την πτωχευτική περιουσία³¹⁹. Αντίθετα, αν η εταιρία δεν συνεχίστηκε μετά την παύση πληρωμών ή συνεχίστηκε μεν, χωρίς όμως αρνητικές συνέπειες, δεν στοιχειοθετείται ζημία, επομένως ούτε και ευθύνη, έστω και αν δεν αποτράπηκε τελικά η πτώχευση.³²⁰

Ορθά υποστηρίζεται από τον κ. Ρόκα Ν.³²¹ «ότι η ζημία μπορεί να μην αφορά όλους τους πιστωτές εξίσου». Για παράδειγμα³²², αν η εταιρία έλαβε νέο δάνειο με το οποίο εξόφλησε κάποιους πιστωτές της, θα ζημιώνονται όλοι οι πιστωτές εκτός από εκείνους, των οποίων οι απαιτήσεις ικανοποιήθηκαν κατά παράβαση της αρχής της ισότητας των πιστωτών.

Τέλος, απαραίτητη προϋπόθεση για τη θεμελίωση ευθύνης προς αποζημίωση είναι η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της καθυστέρησης για την υποβολή της αίτησης πτώχευσης και της ζημίας των πιστωτών.

3.3 Υπαιτιότητα

Η ύπαρξη ευθύνης κατά το άρθρο 98 παρ. 1 ΠτΚ προϋποθέτει την υπαίτια καθυστέρηση υποβολής αίτησης πτώχευσης. Συνεπώς υφίσταται υποκειμενική ευθύνη η οποία κρίνεται *ad hoc*³²³. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, αρκεί κάθε μορφής πταίσμα από την πλευρά των διοικητών, άρα και η ελαφρά αμέλεια³²⁴. Άρα, θεσπίζεται έναντι των πιστωτών το ίδιο μέτρο ευθύνης (για κάθε πταίσμα), το οποίο προβλέπεται στο άρθρα 102 παρ. 1 Ν. 4548/2018, 67 παρ. 1 του Ν. 4072/2012 και 26 Ν. 3190/1955 αναφορικά με την εσωτερική ευθύνη των διοικητών έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας. Θετική γνώση για την κατάσταση πληρωμών δεν είναι αναγκαία.

³¹⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 384, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 21. Μικρούλεα Α, Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ 230.

³¹⁸ Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 21.

³¹⁹ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, 11 «*Θα πρέπει, επιπλέον, η ελαττωθείσα εταιρική περιουσία να μην επανήλθε στην προτέρα κατάσταση ύστερα από άσκηση αίτησης ανάκλησης από το σύνδικο. Πάντως, η αξίωση αποζημίωσης των εταιρικών πιστωτών ασκείται ανεξάρτητα από αίτηση ανάκλησης, η δε τελευταία δεν αποτελεί λόγο μη άσκησης της πρώτης.*»

³²⁰ Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 11.

³²¹ Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 11, 12.

³²² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 384.

³²³ Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιρειών για παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008, 505 επ.

³²⁴ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 384, Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, 11, Σωτηρόπουλος Γ., ό.π., σελ. 505, Φράνσταλης Σ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 314.

Αντίθετα, αρκεί η αντικειμενική δυνατότητα γνώσης της παύσης πληρωμών και ότι ο διοικητής να όφειλε να τη γνωρίζει³²⁵.

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη η ανάλυση της θεωρίας για το τι ακριβώς καλύπτει η υπαιτιότητα αυτή.

Αρχικά, κατά τον κ. Σωτηρόπουλο Γ., η υπαιτιότητα αφορά στη γνώση της αφερεγγυότητας της εταιρίας, ένεκα και της παραπομπής της διάταξης του άρθρου 98 παρ. 1 στο άρθρο 5 παρ. 2 ΠτΚ. Περαιτέρω, κατά τον ίδιο, δε μπορεί να υπάρξει ανυπαίτια άγνοια της αφερεγγυότητας μετά την πάροδο των τριάντα ημερών για υποβολή αίτησης πτώχευσης, άρα η ευθύνη των διοικητών ως προς τη γνώση της αφερεγγυότητας, μετά την ως άνω προθεσμία, θα λογίζεται ως δεδομένη. Βέβαια, υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη, που δεν αποκλείει την ανυπαίτια άγνοια.³²⁶ Η υπαιτιότητα, συνεπώς, αναφέρεται μόνο στην εξάντληση από κάθε μέλος της διοίκησης όλων των δυνατοτήτων για τη λήψη και την υλοποίηση της απόφασης για υποβολή αίτησης πτώχευσης³²⁷.

Κατά τον κ. Ρόκα Ν., η ευθύνη των διοικητών προϋποθέτει υπαιτιότητα ως προς δύο σημεία. Ειδικότερα, απαιτείται αφενός γνώση ή υπαίτια άγνοια ως προς την παράλειψη έγκαιρης υποβολής της αίτησης για κήρυξη της πτώχευσης, και αφετέρου ως προς το ότι η συνέχιση της δραστηριότητας της εταιρίας μετά την είσοδό της σε κατάσταση αφερεγγυότητας οδήγησε στην πρόκληση νέων ζημιών. Άρα, ούτε μόνο το γεγονός της μη έγκαιρης υποβολής αίτησης πτώχευσης ούτε το γεγονός της συνέχισης της λειτουργίας της επιχείρησης επαρκεί για τη θεμελίωση ευθύνης σε βάρος των διοικητών³²⁸.

Κατά τον κ. Κοκκίνη Λ.³²⁹, θεωρείται επαρκές, εν προκειμένω, η υπαιτιότητα να καλύπτει μόνο την παράλειψη έγκαιρης υποβολής της σχετικής αίτησης. Αυτό αφενός προκύπτει από το γράμμα του νόμου («...υπαίτια για την καθυστέρηση μέλη...»), αφετέρου υποστηρίζεται και από το σκοπό του. Τούτο, διότι είναι δυνατόν οι διοικητές να εξακολούθησαν τη λειτουργία της αφερέγγυας εταιρίας, λόγω αντικειμενικά βάσιμων πιθανοτήτων για την εξυγίανσή της, και υπ' αυτές τις συνθήκες να ανέλαβαν νέες πιστώσεις. Έτσι, ενδέχεται να απαλλάσσονται από την ευθύνη, ακριβώς λόγω έλλειψης υπαιτιότητας. Περαιτέρω, τονίζει ότι ο νομοθέτης επιτάσσει από τους διοικητές να θέσουν εκτός συναλλαγών, εντός των χρονικών ορίων του άρθρου 5 παρ. 2 ΠτΚ, τις εταιρίες που αδυνατούν να εκπληρώσουν τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους, ούτως ώστε να προστατευθούν τόσο οι υπάρχοντες, όσο και οι υποψήφιοι εταιρικοί δανειστές από τις ζημίες.

³²⁵ Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνης των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ.229.

³²⁶ Κοκκίνης Λ., «Ο νόμιμος λόγος ευθύνης στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 ε. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 2009, σελ. 40 που θεωρεί ότι νοείται ανυπαίτια άγνοια μετά το πέρας του 30ημέρου (στη μελέτη κάνει λόγο για 15 μέρες που ίσχυε ως χρόνος υποβολής στο προηγούμενο καθεστώς. «Το ότι μάλιστα η αντίθετη ερμηνεία μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιεική αποτελέσματα προκύπτει από το παράδειγμα διοικούντος μεγάλης εταιρίας με πολλές συναλλαγές και εκτεταμένη κατάκτηση αρμοδιοτήτων, στον οποίον έχει ανατεθεί η επιμέλεια τεχνικής φύσεως θεμάτων, ενώ τα οικονομικά της εταιρίας - ζένα προς τις γνώσεις και εμπειρίες του - έχουν ανατεθεί σε managers, η ροή πληροφοριών από τους οποίους προς εκείνον δεν είναι η καλύτερη δυνατή, ενδεχομένως αποκρύπτονται στοιχεία ή και παρουσιάζονται ψευδή στοιχεία ή επιπροσθέτως συντρέχουν κατά τον χρόνο της παύσης των πληρωμών περιστατικά, όπως π.χ προβλήματα υγείας. Είναι προφανές ότι στο παράδειγμα αυτό ανυπαίτια άγνοια της αφερεγγυότητας μετά την πάροδο του δεκαπενθημέρου και συναφώς ανεύθυνο του διοικούντος δεν πρέπει να αποκλείεται.»

³²⁷ Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιρειών για παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008, 505. Βλ. επίσης Φράνσταλης Στ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 315.

³²⁸ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, 10.

³²⁹ ³²⁹ Κοκκίνης Λ., «Ο νόμιμος λόγος ευθύνης στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 ε. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 2009, σελ. 40

Συνεπώς, κατά τον ίδιο, η παύση των πληρωμών και η υπαιτιότητα ως προς αυτήν είναι εκείνο που απαιτείται.

Τέλος, κατά τον κ. Περάκη Ε.³³⁰, ως πταίσμα πρέπει να νοηθεί αφενός η γνώση ή η υπαίτια άγνοια της παύσης πληρωμών που ενεργοποιεί την υποχρέωση του άρθρου 5 παρ.2 ΠτΚ, και αφετέρου η μή άμεση (έντός 30 ημερών) υποβολή αίτησης πτώχευσης. Κατά τον ίδιο, το πταίσμα δεν αίρεται αν η καθυστέρηση οφείλεται σε προσπάθεια εφαρμογής κάποιου προγράμματος διάσωσης (εκτός αν τούτο επιτύχει και η ζημία εκλείπει). Σε κάθε περίπτωση, όμως, θα πρέπει σε αυτήν την περίπτωση να συνεκτιμηθούν οι τυχόν αντικειμενικές προσδοκίες των μελών της διοίκησης για την αποτροπή της πτώχευσης, διότι σε μια τέτοια περίπτωση η σπουδή της εταιρίας σε αίτηση πτώχευσης θα έθετε εν αχρησία κάθε σοβαρή προσπάθεια εξυγίανσής της³³¹.

Υποστηρίζεται ότι εξαίρεση και αντίστοιχη απαλλαγή από την ευθύνη μπορεί να αναγνωρίζεται, όταν αντικειμενικοί λόγοι, όπως π.χ. αρρώστια ή μακρά και δικαιολογημένη απουσία εμποδίζουν το διοικητή να λάβει γνώση της παύσης των πληρωμών, και μάλιστα, εάν ο ίδιος έλαβε όλα τα απαραίτητα μέτρα επιμέλειας για τη σύννομη και έγκαιρη εκπλήρωση των καθηκόντων του.³³²

Ζήτημα γεννάται αν στην περίπτωση της παρέλκυσης της πτώχευσης εφαρμόζεται ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης σύμφωνα με το άρθρο 102 παρ. 4 του ν. 4548/2018 και 67 παρ. 1 εδ. β' του Ν. 4072/2012. Αν και συστηματικά η επίκληση του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης ανήκει στο πλέγμα των διατάξεων περί εσωτερικής ευθύνης των διοικητών, διερωτάται στη θεωρία αν τυγχάνει εφαρμογής και στην εξωτερική ευθύνη των εταιρικών διοικητών και εν προκειμένω στην παρέλκυση της πτώχευσης του 98 παρ.1 ΠτΚ.

Η κρατούσα άποψη, λόγω της ανωτέρω συστηματικής θέσης του κανόνα, αρνείται την επέκτασή του στο άρθρο 98 παρ.1.³³³ Κατωτέρω, θα γίνει προσπάθεια συγκέντρωσης των κυριότερων θέσεων της ως άνω άποψης.

Αρχικά, ο κανόνας αυτός αναφέρεται στην εσωτερική ευθύνη των διοικητών, δηλαδή έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας, ενώ η κατά το άρθρο 98 παρ. 1 ΠτΚ ευθύνη είναι εξωτερική, δηλαδή έναντι των πτωχευτικών πιστωτών. Γι' αυτό δεν αποτελεί πρόσφορη και ικανή λύση³³⁴.

Περαιτέρω, υπέρ της κρατούσας άποψης συνηγορεί και το γεγονός ότι ακόμα και όταν οι διοικητές συμμορφώνονται με την υποχρέωση νομιμότητας, τους καταλείπεται ένα πεδίο διακριτικής ευχέρειας στη δράση τους χωρίς να είναι αναγκαία η προσφυγή στον κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης³³⁵. Πράγματι, στην υποβολή αίτησης πτώχευσης όταν η διοίκηση πρέπει να εξετάσει

³³⁰ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 384.

³³¹ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 384, 385, Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 229.

³³² Φράνσταλης Στ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 315.

³³³ Βερβεσός Ν., «Καθήκοντα Διοικητικού συμβουλίου, συγκρούσεις συμφερόντων και ευθύνη – Ειδικά ζητήματα του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, 2^{ος} τόμος 2020, σελ. 1450, Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 14, Μαρίνος Μ-Θ, «Ζητήματα εφαρμογής του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσεως (business judgement rule) στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο», ΔΕΕ 2009, σελ 658. Βλ. επίσης Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 385 που θεωρεί ότι «ο κανόνας δεν εφαρμόζεται εδώ πλήρως, χωρίς ωστόσο να αποκλείει την εφαρμογή του αν υπήρχαν καλόπιστες και βάσιμες προσδοκίες εξυγίανσης της επιχείρησης».

³³⁴ Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 14, Μαρίνος Μ-Θ, ό.π., 658. Ο ίδιος όμως, προσθέτει πώς «αν και θα υπήρχε έδαφος για να αναπτυχθεί ιδίως μέσα από την έννοια του «εγκαίρου» ή της καθυστέρησης να υποβληθεί αίτηση πτωχεύσεως αλλά και της κρίσεως αν συντρέχει κατάσταση παύσεως πληρωμών κατά την έννοια του άρθρου 3 παρ. 1 ΠτΚ.»

³³⁵ Βερβεσός Ν., ό.π., σελ. 1450.

ενδεχόμενα εξυγιαντικά μέτρα αποτροπής της πτώχευσης, διαπερνά από αυτό το πλαίσιο ελευθερίας. Εάν λοιπόν, σε μια τέτοια περίπτωση περιέλθουν στην αντίληψή τους αντικειμενικές καταστάσεις³³⁶ από τις οποίες επιτρέπεται η άντληση συμπεράσματος ότι είναι δυνατή η εξυγίανση της επιχείρησης, τότε το μέλος πράττει επιμελώς και δεν ευθύνεται, όχι λόγω έλλειψης υπαιτιότητας αλλά επειδή δεν έχει παραβιάσει κανένα καθήκον όπως ορίζει η παρ.1 του 102 του ν. 4548/2018 ή και του άρθρου 67 παρ. 1 εδ. α του Ν. 4072/2012.³³⁷

Δεύτερον, ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης έχει τεθεί για την αξιολόγηση επιχειρηματικών αποφάσεων, που λαμβάνονται κατά το διάστημα κανονικής λειτουργίας της εταιρίας (και όχι όταν βρίσκεται σε κρίση), και μολονότι από την εκτέλεσή τους ζημιώθηκε η εταιρία, υπήρχαν κατά τον χρόνο που λήφθηκαν βάσιμες προοπτικές ότι τα αποφασισθέντα μέτρα, παρά το ρίσκο, θα μπορούσαν να αποφέρουν σημαντικά κέρδη. Εν προκειμένω, όμως, οι διοικητές θα πρέπει να αποφασίσουν, αν υπάρχουν σημαντικές πιθανότητες εξυγίανσης εταιρίας, η οποία έχει ήδη παύσει τις πληρωμές της³³⁸.

Ωστόσο, έχει διατυπωθεί και η άποψη³³⁹, σύμφωνα με την οποία, ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης μπορεί να τύχει εφαρμογής στο άρθρο 98 παρ. 1 ΠτΚ, πλην όμως κατά τρόπο περιορισμένο. Σύμφωνα με αυτή, οι εταιρικοί διοικητές εφόσον βασίμως έχουν την πεποίθηση ότι μπορεί η εταιρία να ανακάμψει, ορθώς προβαίνουν σε όποιες επιχειρηματικές αποφάσεις αυτοί κρίνουν αποτελεσματικές για τη διάσωση της εταιρίας. Οι τυχόν καλόπιστες προσδοκίες για εξυγίανση της εταιρίας, εφόσον στηρίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια, αποκλείουν το πραγματικό τη γνώσης ή υπαίτιας άγνοιας της παύσης πληρωμών που ενεργοποιεί την υποχρέωση υποβολής αίτησης πτώχευσης.

3.4 Οι δικαιούχοι αποζημίωσης στην παρέλκυση της πτώχευσης- Η διάκριση σε παλιούς και νέους πιστωτές

Στο άρθρο 98 παρ.1 δε γίνεται διάκριση ανάμεσα σε παλιούς και νέους πιστωτές. Για το λόγο αυτό, έχουν δημιουργηθεί αμφισβητήσεις κατά πόσο πρέπει να γίνει διάκριση στα δύο αυτά είδη πιστωτών και αν χρήζουν διαφορετικής νομικής αντιμετώπισης.

Αρχικά, ως παλιοί πιστωτές που βλάπτονται από την παρέλκυση της πτώχευσης, καλούνται εκείνοι οι οποίοι είχαν απαιτήσεις κατά της πτωχής εταιρίας κατά το χρόνο παύσης πληρωμών, ήτοι, κατά το χρόνο, που σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 παρ.1 του ΠτΚ, γεννάται η υποχρέωση υποβολής αίτησης πτώχευσης³⁴⁰. Αντίθετα, οι νέοι πιστωτές είναι εκείνοι, που απέκτησαν απαιτήσεις κατά της εταιρίας μετά την παύση πληρωμών και μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης³⁴¹.

³³⁶ Παραδείγματος χάριν η γνωμοδότηση ενός ειδικού.

³³⁷ Βερβεσός Ν., ό.π., σελ. 1451.

³³⁸ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008,14.

³³⁹ Μικρουλέα Α., Όρια Δράσης και Ευθύνη των Εταιρικών Διοικητών, 2013, σελ. 236. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζει και ο Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταιρών, 2012, σελ. 43 κατά τον οποίο «η κατ'άρχην αναλογική εφαρμογή του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης ως λόγος αποκλεισμού του πραγματικού του άρθρου 98 ΠτΚ δεν πρέπει να αποκλειστεί».

³⁴⁰ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ. 230, Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 16, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 385, Κοκκίνης Λ., «Η αποκαταστατέα ζημία στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 εδ. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 2009 σελ. 299 επ.

³⁴¹ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 386, Μικρουλέα Α., ο.π., σελ. 230, Ψαρουδάκης Γ., «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτωχΚ», Τιμητικός τόμος Νικολάου Κ. Ρόκα, 2012, σελ. 1342 «Οι νέοι πιστωτές είναι αυτοί που μετά από αυτόν τον

Ειδικότερα, οι παλιοί πιστωτές ζημιώνονται λόγω της επιβάρυνσης της οφειλέτριας εταιρίας, με νέα χρέη ή της γενικότερης επιδείνωσης της περιουσιακής της κατάστασης, ως απόρροια της συνέχισης της λειτουργίας της ύστερα από την παύση των πληρωμών³⁴². Επομένως, υφίστανται ζημία επειδή η εταιρία δεν αιτήθηκε, όπως όφειλε, την κήρυξη της σε πτώχευση, με αποτέλεσμα να συνεχίζει να λειτουργεί και να αυξάνει το παθητικό της ή να μειώνει το ενεργητικό της. Αυτό σημαίνει, ότι με τις ανωτέρω ενέργειες μειώνεται και το ποσοστό ικανοποίησης των αξιώσεων από την πτωχευτική περιουσία, με αποτέλεσμα να μειώνεται και το ύψος του μερίσματος που θα λάμβαναν οι πιστωτές³⁴³.

Η ζημία είναι «συλλογική», αφορά δηλαδή από κοινού όλους τους παλιούς πιστωτές.³⁴⁴ ³⁴⁵ Ο υπολογισμός της γίνεται αναλογικά (ή ποσοστιαία) διότι γίνεται στη βάση της διαφοράς ενός πλασματικού υποθετικού πτωχευτικού μερίσματος, που θα λάμβαναν οι πιστωτές με βάση την περιουσιακή κατάσταση της εταιρίας, αν η αίτηση κήρυξης πτώχευσης είχε υποβληθεί έγκαιρα, και του πραγματικά λαμβανομένου μερίσματος³⁴⁶. Επί παραδείγματι³⁴⁷, «ás υποτεθεί ότι υπάρχουν δύο δανειστές και ο καθένας έχει αξίωση 100 ευρώ. Κατά το χρόνο παύσης πληρωμών στο ταμείο της εταιρίας υπήρχαν 100 ευρώ. Μετά το χρόνο της οφειλόμενης υποβολής αίτησης πτώχευσης έως την κήρυξη της μειώθηκαν τα χρήματα στο εταιρικό ταμείο από 100 σε 50 ευρώ. Αν παρέμεναν 100 ευρώ στο ταμείο, θα λάμβανε ο κάθε δανειστής από 50 ευρώ. Τώρα, που έμειναν 50 ευρώ στο ταμείο, ο καθένας θα λάβει από 25 ευρώ. Συνεπώς η ζημία που κατέγραψε ο κάθε δανειστής μεταξύ των δύο χρονικών σημείων είναι στα 25 ευρώ και άρα η ζημία των παλαιών πιστωτών είναι ανάλογη του ποσού της ζημίας της ενεργητικής εταιρικής περιουσίας (1/2).».

Όσον αφορά τους νέους πιστωτές, η εδώ προβληματική είναι διαφορετική, καθώς εκείνοι δεν υφίσταται ζημία λόγω της μείωσης του πτωχευτικού τους μερίσματος.³⁴⁸ Αντίθετα, η ζημία στηρίζεται στο ότι συναλλάχθηκαν, χωρίς να ενημερωθούν από τους διοικητές, με εταιρία που δεν ήταν σε θέση να εκπληρώσει τις αναληφθείσες απέναντί τους υποχρεώσεις και που αν το γεγονός αυτό ήταν γνωστό, δε θα συνήπταν τη συναλλαγή³⁴⁹. Την ίδια θέση κατέχουν και οι πιστωτές που έχουν ήδη συμβληθεί με την εταιρία με διαρκή σχέση και δεν καταγγέλλουν έγκαιρα τη σύμβαση, ώστε να απεμπλακούν από έναν αφερέγγυο αντισυμβαλλόμενο.³⁵⁰

χρόνο και βέβαια μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης κατέβαλαν συμβατική παροχή στην εταιρία προφανώς χωρίς να λάβουν την αντιπαροχή καθώς διαφορετικά θα είχαν ικανοποιηθεί και δε θα ήταν καθόλου πτωχευτικοί πιστωτές».

³⁴² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 385.

³⁴³ Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 230.

³⁴⁴ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 384.

³⁴⁵ Ορθά υποστηρίζεται από τον Ρόκα Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 3, «η ζημία μπορεί να μην αφορά όλους τους πιστωτές εξίσου αν, παραδείγματος χάριν, η εταιρεία έλαβε νέο δάνειο με το οποίο εξόφλησε κάποιους από τους πιστωτές της. Σε αυτή την περίπτωση ζημιώνονται όλοι οι πιστωτές εκτός από αυτούς των οποίων οι απαιτήσεις ικανοποιήθηκαν κατά παράβαση της αρχής της ισότητας των πιστωτών.».

³⁴⁶ Περάκης Ε. ό.π., σελ. 385, Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 16, Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών για παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008,504, Κοκκίνης Λ., «Η αποκαταστατέα ζημία στην παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2009, 303, Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 230.

³⁴⁷ Κοκκίνης Λ., ό.π., 299.

³⁴⁸ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ 230, 231, Ψαρουδάκης Γ., «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτωχΚ», σε Τιμητικός Τόμος Νικολάου Κ. Ρόκα, 2012, σελ 1344.

³⁴⁹ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 17, Μικρουλέα Α., ό.π., σελ. 230, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 386.

³⁵⁰ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 386.

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η ζημία τους συνίσταται στις συναλλαγές που πραγματοποίησαν με την εταιρία, στις οποίες δε θα εισχωρούσαν, αν γνώριζαν την επικρατούσα κατάσταση. Έτσι, θα αποτελείται από τις παροχές που κατέβαλαν³⁵¹ - αφαιρουμένου του πτωχευτικού μερίσματος-, λόγω των συναλλαγών τους με την εταιρία, με την πεποίθηση ότι εκείνη δεν βρίσκεται σε κατάσταση παύσης πληρωμών, μαζί με τα τυχόν διαφυγόντα κέρδη.³⁵² Αποκαταστατέο, συνεπώς, είναι το αρνητικό διαφέρον εμπιστοσύνης τους³⁵³, ήτοι, της πλήρους αξίας της ζημίας τους η οποία θα συνίσταται σε όσα ανωτέρω αναφέρθηκαν.³⁵⁴

Η ουσιώδης διαφορά μεταξύ της ζημίας παλαιών και νέων πιστωτών έγκειται στο ότι, ενώ η ζημία των πρώτων αποτελεί αντανάκλαση της ζημίας, που πρωταρχικά υπέστη η εταιρική περιουσία, η ζημία των δεύτερων όχι μόνο δεν επιφέρει ζημία στην ίδια και τους παλαιούς πιστωτές, αλλά, αντίθετα, αποβαίνει σε όφελός τους³⁵⁵.

Ζήτημα τίθεται σχετικά με το αν καλύπτεται από το άρθρο 98 παρ.1 και η ζημία των νέων πιστωτών ή αν αυτή αφορά αποκλειστικά και μόνο εκείνη των παλαιών πιστωτών.

Κατά τον κ. Περάκη Ε.³⁵⁶, το άρθρο 98 παρ. 1 ΠτΚ καλύπτει μόνο τους παλαιούς πιστωτές παρά το γεγονός ότι από την αιτιολογική έκθεση του Ν.3588/2007 (ΠτΚ) προκύπτει το αντίθετο («...τόσο για τους ήδη υπάρχοντες πιστωτές όσο και για τους νέους...»). Κατά τούτο, υποστηρίζεται ότι στην περίπτωση των νέων πιστωτών δεν πρόκειται για συλλογική αλλά ατομική ζημία και η αποκατάστασή της δεν αφορά το θετικό αλλά το αρνητικό διαφέρον (ή διαφέρον εμπιστοσύνης), όπως ως άνω τονίστηκε, διότι κάθε πιστωτής υφίσταται τη δική του ατομική ζημία ανάλογα με την εμπιστοσύνη που επέδειξε και τη συναλλαγή που συνήψε και στην οποία επήλθε η ζημία.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η βάση της ευθύνης της εταιρικής διοίκησης απέναντι στους νέους πιστωτές να μην είναι το άρθρο 98 ΠτΚ, αλλά ο συνδυασμός των διατάξεων των άρθρων 5 παρ. 2 ΠτΚ και 914 ΑΚ.³⁵⁷

Από την αντίθετη μεριά, υποστηρίχθηκε από τον κ. Ρόκα Ν.³⁵⁸ ότι η απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα πρέπει να είναι καταφατική και οι νέοι πιστωτές να αποζημιωθούν όπως γίνεται δεκτό και από την αιτιολογική έκθεση του Ν. 3588/2007. Πράγματι, κατά τον ίδιο, αν λάβει κανείς υπόψιν ότι η διάταξη του άρθρου 98 του ΠτΚ θέτει ως βάση ότι οι διοικητές έχουν ως υποχρέωση την πρόνοια και την προστασία των εταιρικών δανειστών, θα πρέπει να δεχθεί ότι η υποχρέωση αυτή δεν εξαντλείται μόνο επί των ήδη υπάρχοντων πιστωτών, αλλά ότι για την ταυτότητα του λόγου επεκτείνεται και στους μελλοντικούς. Έτσι, οι διοικητές έχουν την υποχρέωση να

³⁵¹ Η στη ζημία λόγω μη καταγγελίας.

³⁵² Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 17, Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ 231, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ.386.

³⁵³ Μικρούλεα Α., ό.π., σελ 231.

³⁵⁴ Φράνσταλης Σ., «Ευθύνη διοικητών από παρέλκυση πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2012, σελ. 324.

³⁵⁵ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 17.

³⁵⁶ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 386,387.

³⁵⁷ Περάκης Ε., ό.π., σελ 386, 387, Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ 230, 231, Ψαρουδάκης Γ., «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτΚ», σε Τιμητικός τόμος Νικολάου Κ. Ρόκα, 2012, σελ. 1349, Τριανταφυλλάκης, «Ζητήματα από την παρέλκυση της πτώχευσης», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρεία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 495, Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών για παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008, σελ. 505, Κοκκίνης Λ., «Η αποκαταστατέα ζημία στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 εδ.1)», ΔΕΕ 2009, σελ. 304.

³⁵⁸ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 17,18.

ενημερώνουν τους υποψήφιους συναλλασσόμενους με την εταιρία για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, ιδίως δε, όταν οι λογαριασμοί της δεν αποδίδουν την πραγματικότητα.

Αναφύεται το ερώτημα αν οι νέοι πιστωτές μπορούν να έχουν αξίωση αποζημίωσης για συλλογική ζημία σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 98 παρ. 1 ΠτΚ. Υποστηρίζεται ότι η απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα πρέπει να είναι καταφατική.³⁵⁹ Πράγματι, συλλογική ζημία μπορεί να υποστούν και οι νέοι πιστωτές που ναι μεν συνήψαν σύμβαση με την εταιρία η οποία βρισκόταν ήδη σε κατάσταση πάυσης πληρωμών, πλην όμως η περαιτέρω καθυστέρηση υποβολής της αίτησης πτώχευσης επιδείνωσε τη θέση της, με αποτέλεσμα τη μείωση του ενεργητικού ή την επαύξηση του παθητικού και κατ' επέκταση οδήγησε και εκείνους σε ποσοστιαία (ή αναλογική) ζημία.

Θέμα γεννάται και για τους μή συμβατικούς πιστωτές, όσους δηλαδή έχουν αξίωση εκ του νόμου ή από αδικοπραξία και αν αυτοί υπάγονται στην έννοια των πιστωτών που καλύπτονται από τον προστατευτικό ιστό του άρθρου 98 παρ.1 του ΠτΚ. Στην ως άνω κατηγορία η επίκληση του επιχειρήματος της απόσυρσης της αφερέγγυας εταιρίας από τη συναλλακτική ζωή είναι δύσκολο να ευοδώσει ως πραγματικό ευθύνης του άρθρου 98 παρ.1 ΠτΚ, καθώς και μετά την πτώχευση δεν αποκλείεται η διάπραξη αδικοπραξιών εκ μέρους της.³⁶⁰ Όμως, είναι δυνατόν να υφίστανται ζημία από επιπρόσθετη ελάττωση της πτωχευτικής περιουσίας με την πρόσθεση νέων πτωχευτικών πιστωμάτων, αφού μπορεί λόγω της συνέχισης της λειτουργίας της εταιρίας μετά τη γέννηση της αξίωσής τους και έως την κήρυξη της πτώχευσης, να υποστούν κι εκείνοι ποσοστιαία ζημία άρα και αντίστοιχη αξίωση προς αποζημίωση. Σύμφωνα με αυτό, θα μπορούσε κατά τον κ. Σωτηρόπουλο Γ. να προταθεί κατ' αναλογία προς τους παλαιούς πιστωτές η θεμελίωση αδικοπρακτικής ευθύνης (άρθρο 914 ΑΚ σε συνδυασμό προς τα άρθρα 5 παρ. 2 και 96 παρ. 2 εδ. α' ΠτΚ ή ενδεχομένως αναλογική εφαρμογή του άρθρου 98 παρ. 1 ΠτΚ) των μελών της διοίκησης της εταιρίας για την αποκατάσταση της ποσοστιαίας ζημιάς των πιστωτών από αδικοπραξία, λόγω της περαιτέρω καθυστέρησης υποβολής της αίτησης πτώχευσης³⁶¹. Έτσι, υφίστανται αρχικά αξίωση αποζημίωσης ανεξάρτητη από την πτώχευση, που ικανοποιείται όμως ως πτωχευτικό πίστωμα, και επιπλέον δευτερογενής ζημία εξαιτίας της παρέλκυσης της πτώχευσης και της μείωσης του βαθμού ικανοποίησής τους.³⁶² Τέλος, δεν μπορούν να υπεισέλθουν στην έννοια των «νέων πιστωτών», διότι δεν συναλλάχθηκαν με την εταιρία εμπιστευόμενοι τη φαινόμενη

³⁵⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 387, 388, Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 232, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 26. Βλ. Επίσης και Ψαρουδάκης Γ., «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτωχΚ», Τιμητικός τόμος Νικόλαου Κ. Ρόκα, 2012, σελ. 1348 που υποστηρίζει ότι «...άν και τα δύο μπορούν να θεμελιωθούν μεμονωμένα δε μπορούν να ζητηθούν σωρευτικά και αρνητικό και θετικό διαφέρον γιατί αυτά προϋποθέτουν διαφορετικούς, και αντιφατικούς μεταξύ τους, νόμιμους λόγους ευθύνης». «Όμως, είναι νοητό, διότι τότε δεν συντρέχει καμία αντίφαση, ο νέος πιστωτής να μὴ ζητήσει καθόλου αρνητικό διαφέρον, παρά μόνο την αποκατάσταση του θετικού διαφέροντος (μερισματική ζημία), πράγμα που θα επιλέξει αν το θετικό διαφέρον συμβεί να υπερβαίνει το αρνητικό. Αυτό, θα προκύπτει, όταν η προεκπλήρωση του πιστωτή προς την κατόπιν πτωχή εταιρία είναι περιορισμένη ή/ και η σύναψη ακόμη νεότερων συμβάσεων από την εταιρία πολυ εκτεταμένη.»

³⁶⁰ Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών για παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008, σελ. 507. Ο ίδιος τονίζει: «Βέβαια, σε ακραία παραδείγματα, η έγκαιρη κήρυξη της πτώχευσης θα μπορούσε να είχε προστατεύσει κάποιον από το να ζημιωθεί αδικοπρακτικά, όπως στο παράδειγμα του τραυματισμού κάποιου, που εισήλθε στο κατάστημα μιας αφερέγγυας εταιρίας, από πτώση πλημμελώς τοποθετημένων εμπορευμάτων, καθώς, εάν η εταιρία είχε πτωχεύσει, δεν θα είχε λάβει χώρα η εν λόγω επίσκεψη.»

³⁶¹ Σωτηρόπουλος Γ., ό.π., σελ. 507.

³⁶² Ψαρουδάκης Γ., «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτωχΚ», Τιμητικός Τόμος Νικόλαου Κ. Ρόκα, 2012, σελ. 1349.

φερεγγυότητά της αλλά απέκτησαν αξιώσεις κατά της πτωχής χωρίς δική τους βούληση. Συνεπώς, δεν υφίσταται και αρνητικό διαφέρον.³⁶³

3.5 Η ενάσκηση των αξιώσεων

Σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της παρ.1 του άρθρου 98 του ΠτΚ, η ενάσκηση των αξιώσεων έναντι των εταιρικών διοικητών και των ασκούντων σε αυτούς επιρροή, ασκείται από το σύνδικο. Το προϊόν της ικανοποίησης αυτών των αξιώσεων θα διανεμηθεί στους παλαιούς πιστωτές μέσω της οργανωμένης διαδικασίας της πτώχευσης που βασίζεται στην αρχή της σύμμετρης ικανοποίησης των πιστωτών³⁶⁴.

Αν δεν υπήρχε η διάταξη αυτή, θα ήταν αμφίβολο, αν ο σύνδικος θα μπορούσε να στραφεί κατά των διοικητών, ενόψει του ότι οι κατ'αυτών απαιτήσεις των πιστωτών δεν στρέφονται κατά της πτωχευτικής περιουσίας. Ο σύνδικος δρα ως μη δικαιούχος - μη υπόχρεος διάδικος και οι εταιρικοί πιστωτές μπορούν να ασκήσουν παρέμβαση.³⁶⁵ Σκοπός της ρύθμισης είναι αφενός, η διατήρηση της αρχής της ισότητας των πιστωτών ως προς την ενάσκηση των αξιώσεών τους έναντι των ευθυνόμενων προσώπων και αφετέρου η απλούστευση της όλης διαδικασίας.³⁶⁶

Ζήτημα γεννάται για το αν οι αξιώσεις των νέων πιστωτών ασκούνται επίσης από το σύνδικο, ή στην περίπτωση τους, ασκούνται από τους ίδιους ατομικά. Κατά την ορθότερη άποψη, την αγωγή αποζημίωσης ασκούν ατομικά οι νέοι πιστωτές για την εξατομικευμένη τους ζημία, με χωριστό, για τον καθένα τους υπολογισμό της.³⁶⁷

Συνεπώς, το εδ.γ της παραγράφου 1 αφορά μόνο τους παλαιούς πιστωτές και όχι τους νέους, πράγμα που είναι συνεπές και με το Σύνταγμα και το άρθρο 20, αφού η ανάθεση της αξίωσης στην πρωτοβουλία του συνδίκου θα παρακώλυε την άσκησή της. Ταυτόχρονα, σύμμετρη ικανοποίηση δε νοείται καθόσον αφενός στρέφονται κατά μή πτωχών τρίτων και αφετέρου το προϊόν ικανοποίησης δεν σχετίζεται με την πτωχευτική περιουσία.³⁶⁸

Αντίθετα, κατά την άποψη του κ. Ρόκα Ν.³⁶⁹, ο σύνδικος πρέπει να μπορεί να ασκεί τις αξιώσεις και των νέων πιστωτών για τους ίδιους λόγους που ασκεί τις αξιώσεις των παλαιών πιστωτών, ήτοι, για τη διαφύλαξη της ισότητας των πιστωτών και απλούστευση της διαδικασίας. Ειδικότερα, δεδομένου του γεγονότος ότι και οι δύο κατηγορίες θα ικανοποιηθούν από τα ίδια πρόσωπα, η περιουσία τους κατά κανόνα δεν θα είναι αρκετή για την ικανοποίηση όλων. Αν, λοιπόν, οι νέοι πιστωτές μπορούσαν οι ίδιοι να ασκήσουν τις κατά των διοικητών αξιώσεις τους, πιθανόν να προλάβαιναν το σύνδικο, ο οποίος θα ασκούσε τις αξιώσεις των παλαιών μόνο πιστωτών, με αποτέλεσμα να ικανοποιηθούν μόνο εκείνοι ως πρώτοι ασκήσαντες. Το ίδιο θα ισχύει και στην περίπτωση που πρώτος ο σύνδικος ασκήσει τις αξιώσεις των παλαιών πιστωτών.³⁷⁰ Τέλος, κατά

³⁶³ Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ 232, Ψαρουδάκης Γ., «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτΚ», Τιμητικός τόμος Νικολάου Κ. Ρόκα, 2012, σελ 1348.

³⁶⁴ Μικρουλέα Α., ό.π. σελ 231.

³⁶⁵ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008, σελ. 18.

³⁶⁶ Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 19.

³⁶⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 387, Μικρουλέα Α., ό.π., σελ. 231, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 29, Σωτηρόπουλος Γ., Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιρειών για παρέλκυση της πτώχευσης, ΔΕΕ 2008,505, Ψαρουδάκης Γ., ό.π., σελ 1350.

³⁶⁸ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ. 231, Ψαρουδάκης Γ., ό.π, σελ. 1352.

³⁶⁹ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ, 2008 σελ.20.

³⁷⁰ Ρόκας Ν., ό.π., σελ. 20. Εξαιρεση αναγνωρίζεται στην περίπτωση που η αίτηση πτώχευσης απορρίπτεται λόγω έλλειψης ενεργητικού. «Σε περίπτωση που το δικαστήριο απορρίψει την αίτηση πτώχευσης λόγω έλλειψης ενεργητικού,

τον ίδιο, ο σύνδικος θα χρειαστεί τη βοήθεια των νέων πιστωτών για τον προσδιορισμό των εξατομικευμένων απαιτήσεων τους και όταν θα εισπράξει τις αποζημιώσεις, θα καταθέσει τα εισπραχθέντα ποσά που αφορούν κάθε κατηγορία πιστωτών σε ξεχωριστούς λογαριασμούς.³⁷¹

Έπειτα, όσον αφορά την άποψη περί ύπαρξης συλλογικής ζημίας των νέων πιστωτών, γίνεται δεκτό³⁷² ότι εξαιτίας της διαφοροποίησης στον υπολογισμό του χρόνου και της έκτασης της ζημίας για τον καθένα από τους πιστωτές της κατηγορίας αυτής, δεν μπορεί να λειτουργήσει το σύστημα της συλλογικής άσκησης της αξίωσης από το σύνδικο κατά το πρότυπο του άρθρου άρθρο 98 παρ.1 εδ.γ ΠτΚ, οπότε κάθε πιστωτής θα πρέπει να στραφεί ο ίδιος κατά των μελών του ΔΣ για την αποκατάσταση της ποσοστιαίας του ζημιάς.

Τέλος, όσον αφορά την προοπτική της ποσοστιαίας ικανοποίησης των μη συμβατικών πιστωτών, λόγω του μη ενιαίου και του διακεκριμένου χρόνου και ύψους της ζημίας, δεν μπορεί ούτε εδώ να τεθεί σε λειτουργία ο μηχανισμός της συλλογικής ικανοποίησης της αξίωσης από το σύνδικο κατά το πρότυπο του εδ.γ της παρ.1 του άρθρου 98 ΠτΚ, άρα ο κάθε πιστωτής θα πρέπει να στραφεί ως μονάδα ενάντια στα μέλη της διοίκησης με ατομικό υπολογισμό της ζημίας του.³⁷³

4. Η Πρόκληση της παύσης πληρωμών

4.1 Εισαγωγή

Το δεύτερο πραγματικό ευθύνης που καθιερώνεται στο άρθρο 98 ΠτΚ είναι εκείνο της πρόκλησης της παύσης πληρωμών και προβλέπεται στην παράγραφο 2.

Υπό το προισχύσαν καθεστώς στο άρθρο 98 παρ. 2 ΠτΚ προβλεπόταν ευθύνη των μελών της εταιρικής διοίκησης έναντι των πιστωτών για πρόκληση της πτώχευσης³⁷⁴ της επιχείρησης προκαλούμενη από δόλο ή βαριά αμέλεια.³⁷⁵ Η ευθύνη αυτή, θεωρήθηκε ότι «συνιστά εικονοπλαστική καινοτομία και συνιστά ρήγμα στο σύστημα προστασίας της εταιρικής περιουσίας του εταιρικού μας δικαίου, το οποίο χαρακτηρίζεται από την εσωτερική καταρχήν (έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας) ευθύνη των υπαίτιων διοικητών της εταιρίας».³⁷⁶

Ειδικότερα, προϋπόθεση για τη γένεση της ευθύνης αποτελούσε η κήρυξη της πτώχευσης της κεφαλαιουχικής εταιρίας. Συνεπώς, σε περίπτωση που η εταιρία βρισκόταν σε κακή οικονομική κατάσταση, αλλά η πτώχευση της δεν είχε κηρυχθεί, η ευθύνη των διοικούντων θα έπρεπε να κριθεί κατά τις γενικές διατάξεις (ΑΚ 281 και 914,919 σε συνδυασμό και με ΕμπΝ 680,685 αρ. 5)³⁷⁷. Στον εμπορικό νόμο, δεν υπήρχε διάταξη για την πρόκληση αφερεγγυότητας, αλλά, γινόταν

θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι εταιρικοί δανειστές μπορούν να στραφούν ατομικά κατά των κατά το άρθρο 98 ΠτΚ υπευθύνων. Σημαντικό μειονέκτημα είναι ότι στην περίπτωση αυτή δεν θα μπορεί να τηρηθεί η αρχή της ισότητας των πιστωτών και ότι οι ενάγοντες θα πρέπει να καταβάλουν τα δικαστικά έξοδα.»

³⁷¹ Ρόκας Ν., ό.π., σελ.20.

³⁷² Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών για παρέλκυση της πτώχευσης», ΔΕΕ 2008, 507.

³⁷³ Σωτηρόπουλος Γ., ό.π., 507, Ψαρουδάκης Γ., «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτΚ», Τιμητικός τόμος Νικολάου Κ. Ρόκα, 2012, σελ. 1352.

³⁷⁴ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 390.

³⁷⁵ Βλ. ΕΝΕ, ΚνοΒ, 2007,1569.

³⁷⁶ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ.32.

³⁷⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 390, Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ.233. Αντίθετος ο Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 39 είχε υποστηρίξει την αναλογική εφαρμογή της στις περιπτώσεις μη κήρυξης της πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας του ενεργητικού για την κάλυψη των εξόδων της πτωχευτικής διαδικασίας (άρθρο 6 παρ.2 ΠτΚ).

δεκτό στην επιστήμη ότι μπορούσε να βρεί έρεισμα κατά μία άποψη στις διατάξεις ΑΚ 914 και 919 σε συνδυασμό με την 281 ΑΚ και κατά άλλη άποψη στην ΑΚ 914 σε συνδυασμό με τις ποινικές διατάξεις για απλή και δόλια χρεοκοπία (680 και 685 περ. 5 ΕμπΝ).³⁷⁸

Στο ισχύον καθεστώς, στο άρθρο 98 παρ. 2 ΠτΚ προβλέπει, μετά την τροποποίησή του με το Ν.4446/2016, ότι «Αν η παύση πληρωμών της ανώνυμης εταιρείας προκλήθηκε από δόλο ή βαρεία αμέλεια των μελών του διοικητικού της συμβουλίου, τα υπαίτια μέλη ευθύνονται εις ολόκληρον σε αποζημίωση έναντι των εταιρικών πιστωτών για τη ζημία που τους προκλήθηκε. Την ίδια ευθύνη υπέχει και αυτός που άσκησε την επιρροή του στο μέλος ή τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, ώστε να προβούν σε πράξεις ή παραλείψεις, που είχαν ως αποτέλεσμα την περιέλευση της εταιρείας σε παύση πληρωμών. Οι σχετικές αξιώσεις υπόκεινται σε τριετή παραγραφή από τότε που γεννήθηκε η αξίωση και είναι δυνατή η δικαστική της επιδίωξη, εφόσον δε πρόκειται περί ζημίας εκ δόλου, σε δεκαετή.». Γίνεται, λοιπόν, ορατή μία διεύρυνση της ευθύνης η οποία θα υφίσταται με τους όρους που ορίζονται στο νόμο είτε υπάρχει είτε δεν υπάρχει η πτωχευτική διαδικασία.³⁷⁹

Πραγματικά, ήταν παράδοξο τα μέλη ενός οργάνου που με την κακή τους διαχείριση έφεραν σε δεινή θέση την εταιρία, να μην ευθύνονται σύμφωνα με το άρθρο 98 παρ. 2 ΠτΚ, διότι δεν έχει κηρυχθεί (πχ. για τεχνικούς λόγους) η πτώχευσή της. Κατωτέρω λοιπόν θα αναλυθούν οι προϋποθέσεις του αστικού αυτού αδικήματος κατά τον ίδιο τρόπο που έγινε ενασχόληση και στην παρέλκυση.

4.2 Αντικειμενικές προϋποθέσεις

4.2.1 Η συμπεριφορά που θεμελιώνει την ευθύνη

Η θεμελιωτική της αξίωσης αποζημίωσης συμπεριφορά των διοικούντων ή των ασκούντων σε αυτούς επιρροή, συνίσταται σε κάθε πρόσφορη πράξη ή παράλειψη, που μπορεί να φανερωθεί σε κάθε πτυχή της ζωής της εταιρικής διοίκησης και τελεί σε αιτιώδη συνάφεια με την επέλευση της παύσης πληρωμών κατά τρόπο γενικό και μόνιμο, η οποία συνιστά την αντικειμενική προϋπόθεση της κήρυξης της πτώχευσης κατά το άρθρο 5 παρ.1 του ΠτΚ.

Οι ανωτέρω πράξεις ή παραλείψεις μπορεί να συνιστανται είτε σε πράξεις διαχείρισης, είτε σε διαδικαστικές πράξεις ή ακόμα και σε υλικές ενέργειες.³⁸⁰ Πρόκειται στην ουσία, για πράξεις κακοδιαχείρισης, επιπόλαιης ανάληψης κινδύνων, εσφαλμένες επιχειρηματικές αποφάσεις ή και διενέργεια ανταγωνιστικών πράξεων σε βάρος της εταιρίας.³⁸¹

³⁷⁸ Καραγκουνίδης Α., «Η προστασία των πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών (ιδίως α.ε.) στο μεταίχμιο πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου, στο παράδειγμα του 98 παρ.2 ΠτΚ», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 472.

³⁷⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017 σελ. 390.

³⁸⁰ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταιριών, 2012, σελ.39, Καραγκουνίδης Α., «Η προστασία των πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών (ιδίως α.ε.) στο μεταίχμιο πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου, στο παράδειγμα του 98 παρ.2 ΠτΚ», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ. 472 όπου τονίζει ότι για τη στοιχειοθέτηση του αστικού αυτού αδικήματος «δεν αρκεί οποιαδήποτε πράξη, αλλά απαιτείται πράξη ή σειρά πράξεων, των οποίων η τέλεση επάγεται την αδυναμία της εταιρίας να εκπληρώσει τις ληξιπρόθεσμες χρηματικές υποχρεώσεις κατά τρόπο γενικό και μόνιμο».

³⁸¹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017 σελ. 391.

Στο σημείο αυτό σκόπιμο είναι να δοθούν κάποια παραδείγματα³⁸², ώστε να κατανοηθεί η εικόνα της ζημιογόνας συμπεριφοράς που μπορεί να προκαλέσει την παύση πληρωμών της εταιρίας. Έτσι λοιπόν, ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν τα εξής: α) η κατάρτιση επιζήμιων δικαιοπραξιών για την εταιρία όπως πχ. η μίσθωση ακινήτου με υπέρογκο μίσθωμα, η πώληση περιουσιακών στοιχείων με υπερβολικά χαμηλό τίμημα και η άφεση χρέους πελατών, β) η λήψη ριψοκίνδυνων επιχειρηματικών αποφάσεων, όπως η χορήγηση πιστώσεων χωρίς λήψη προσωπικών ή εμπράγματων ασφαλειών, γ) η εκποίηση του βασικού ή πλέον προσοδοφόρου και εξελίξιμου κλάδου της εταιρικής επιχείρησης ως συνόλου, δ) η μεταβίβαση συμβατικής σχέσης, η οποία συνιστά- κατά το χρόνο της μεταβίβασης-το μοναδικό αντικείμενο της εταιρικής επιχείρησης πχ. σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας ή δικαιοχρησίας, ε) προδήλως εσφαλμένες στρατηγικές επιχειρηματικές επιλογές πχ. δραστηριότητα σε θνησιγενή κλάδο της οικονομίας στ) πράξεις ανταγωνισμού εις βάρος της εταιρίας ζ) η ολιγωρία για χρέη πελατών.

Περαιτέρω, έχει υποστηριχθεί από μερίδα της επιστήμης ότι στο πραγματικό της ευθύνης του άρθρο 98 παρ. 2 του ΠτΚ, ταιριάζει και η ουσιαστική υποκεφαλαιοδότηση της εταιρίας,³⁸³ ήτοι η ανεπάρκεια των ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με τον εταιρικό σκοπό.³⁸⁴ Όμως, σε σχέση με την υποκεφαλαιοδότηση της εταιρίας, ως λόγος πρόκλησης της παύσης πληρωμών του 98 παρ. 2 ΠτΚ εκφράζονται δικαιολογημένες επιφυλάξεις καθώς η παροχή κεφαλαίων (και μάλιστα με μορφή αύξησης κεφαλαίου) δεν ανήκει στις αρμοδιότητες του διοικητικού συμβουλίου³⁸⁵, παρά μόνο με καταστατική εξουσιοδότηση ή με εξουσιοδότηση της γενικής συνέλευσης κατά το πρότυπο της έκτακτης αύξησης κεφαλαίου με βάση το άρθρο 24 Ν.4548/2018 των ανωνύμων εταιριών.

Τέλος, έχει υποστηριχθεί³⁸⁶ ότι ακόμη και αν η παύση πληρωμών έχει ήδη επέλθει, κατά το χρόνο που διενεργείται η ζημιογόνα πράξη ή παράλειψη, άρα επιτάσσεται η ήδη δημιουργηθείσα κατάσταση, ιδρύεται ευθύνη του διοικούντος προς αποζημίωση των δανειστών. Κατά τον κ. Περάκη Ε.³⁸⁷, όμως, δεν τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 98 παρ. 2 ΠτΚ, αλλά θα ισχύσει το κοινό εταιρικό δίκαιο της εσωτερικής διαχειριστικής ευθύνης.

4.2.2 Η παύση πληρωμών

Η συμπεριφορά των διοικούντων πρέπει να προκάλεσε την παύση πληρωμών της εταιρίας κατά την έννοια του άρθρου 3 παρ. 1 ΠτΚ³⁸⁸. Περαιτέρω, απαιτείται η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου

³⁸² Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ.39, Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 232.

³⁸³ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ 232.

³⁸⁴ Μικρουλέα Α., ό.π., σελ 232.

³⁸⁵ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 392, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012,σελ. 41.

³⁸⁶ Μικρουλέα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013 σελ. 232, Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 39.

³⁸⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ.394.

³⁸⁸ Για την έννοια της παύσης πληρωμών βλ. ενδεικτικά ΑΠ 550/2019, ΝΟΜΟΣ. «Ως παύση πληρωμών νοείται ο κλονισμός της εμπορικής πίστης του εμπόρου, που επήλθε από τη μη πληρωμή των ληξιπρόθεσμων εμπορικών του χρεών. Δηλαδή των εκκαθαρισμένων και άμεσα απαιτητών εμπορικών του χρεών, η οποία, (μη πληρωμή), προδίδει μόνιμη πραγματική αδυναμία για τη συνέχιση της εμπορίας του και μπορεί να συναχθεί, κατά τις περιστάσεις, και από τη μη πληρωμή ενός μόνου, εμπορικού χρέους, εφόσον, λόγω της σημασίας του ή του χαρακτήρα του, εμφανίζει στοιχεία της μονιμότητας και της γενικότητας. Η παύση των πληρωμών πρέπει να υφίσταται κατά το χρόνο που κηρύσσεται η πτώχευση. Ως τέτοιος χρόνος πρέπει να θεωρείται αυτός της συζήτησης στο ακροατήριο του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, σε κάθε δε περίπτωση ο χρόνος της δημοσίευσης της πρωτόδικης απόφασης. Η κατ' αρέσκεια του οφειλέτη εμπόρου, πληρωμή μερικών μόνο χρεών του, δεν εμποδίζει την πτώχευσή του, διότι τούτο αντίκειται σε έναν από τους σκοπούς της πτώχευσης, που είναι η σύμμετρη και ίση ικανοποίηση των δανειστών του. Το γεγονός της παύσης των πληρωμών απόκειται στην κρίση του δικαστηρίου, το οποίο θα στηριχθεί επί πραγματικών γεγονότων, που μαρτυρούν την ιδιαίτερη

ανάμεσα στη διαχειριστική πράξη ή παράλειψη και την πρόκληση της παύσης πληρωμών. Βλέπουμε δηλαδή, όπως ανωτέρω ορίστηκε, ότι πλέον η ευθύνη διευρύνεται και θα υφίσταται με τους όρους που ορίζονται στο 98 παρ.2 ΠτΚ είτε υπάρχει είτε δεν υπάρχει η πτωχευτική διαδικασία.

4.2.3 Η ζημία - Ύπαρξη εσωτερικής ή εξωτερικής ζημίας;

Αναφορικά με το ζήτημα της ζημίας των εταιρικών πιστωτών, θα πρέπει να εκκινήσουμε από το γεγονός, ότι οι πράξεις ή παραλείψεις των εταιρικών διοικητών βλάπτουν καταρχήν την ίδια την εταιρία. Επομένως, οι πιστωτές που βλάπτονται εμμέσως, τοιουτοτρόπως θα γίνει και η αποκατάστασή τους με τα μέσα του εταιρικού δικαίου και την εσωτερική ευθύνη έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας³⁸⁹ (άρθρο 102 ν. 4548/2018 για τις ΑΕ, 26 Ν.3190/1955 για τις ΕΠΕ, 67 Ν. 4072/2012 για τις ΙΚΕ).

Όμως, με βάση το άρθρο 98 παρ. 2,³⁹⁰ και τη γενικώς παραδεχόμενη άποψη ότι η ζημία καλύπτει μόνο την άμεση ζημία των πιστωτών, συμπεραίνεται ότι μόνο τότε θα έχει εφαρμογή, όταν δηλαδή θα έχουμε συμπεριφορές που τελούν σε αιτιώδη σύνδεσμο με τη ζημία των πιστωτών, χωρίς να στοιχειοθετείται ταυτόχρονα άμεση ζημία της εταιρίας.³⁹¹

Συνεπώς, η ευθύνη των διοικητών είναι άμεση και εξωτερική μόνο για δόλο και βαριά αμέλεια έναντι των εταιρικών πιστωτών³⁹², και σε κάθε περίπτωση επικουρική σε σχέση με την εσωτερική ευθύνη που υφίσταται μόνο έναντι της εταιρίας και εμμέσως έναντι τρίτων.³⁹³ Άμεση ζημία υπάρχει, επί παραδείγματι, όταν λόγω της παύσης πληρωμών ο πιστωτής δεν μπόρεσε να συνεχίσει τη σύμβαση με την εταιρία, ώστε να μειωθεί η απαίτησή του ή συναλλάχθηκε μαζί της, χάνοντας την ευκαιρία κατάρτισης άλλης επικερδούς σύμβασης με τρίτο (πχ. εμπορική αντιπροσωπεία ή σύμβασης αποκλειστικής διανομής), ή όταν η μη καταβολή της παροχής στον πιστωτή λόγω της παύσης πληρωμών τον περιήγαγε σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών ή τον οδήγησε στην πτώχευση.³⁹⁴ Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που η εταιρία δε μπορεί πλέον να ασκήσει τις δικές της αξιώσεις, πχ. λόγω παραίτησης ή παραγραφής.³⁹⁵

Αντίθετα, έχει υποστηριχθεί από τον κ. Καραγκουνίδη Α.³⁹⁶ ότι η ευθύνη των υπαιτίων προσώπων που θεμελιώνεται στο άρθρο 98 παρ. 2 είναι εσωτερική και καλύπτει την έμμεση -

εκείνη θέση του οφειλέτη, συνεπεία της οποίας αυτός δεν αντιμετωπίζει τις αναληφθείσες υποχρεώσεις του, ενώ η απόδειξη της αδυναμίας προς πληρωμή μπορεί να γίνει με κάθε επιτρεπόμενο αποδεικτικό μέσο (ΑΠ 829/2003).»

³⁸⁹ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 391.

³⁹⁰ «.. τα υπαίτια μέλη ευθύνονται εις ολόκληρον σε αποζημίωση έναντι των εταιρικών πιστωτών για τη ζημία που τους προκλήθηκε.»

³⁹¹ Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 51.

³⁹² Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 391, Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 234, Μαρίνος Μ-Θ, «Ζητήματα εφαρμογής του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσεως (business judgement rule) στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο», ΔΕΕ 2009, σελ. 658, Γιοββανόπουλος Ρ., «Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και πτωχευτικό δίκαιο», σε 18^ο Πανελλήνιο συνέδριο Εμπορικού δικαίου (ΕμπΔ), Τάσεις και προοπτικές του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας,, σελ. 221, Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 52.

³⁹³ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 391.

³⁹⁴ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 391, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 51.

³⁹⁵ Περάκης Ε., ό.π., 392.

³⁹⁶ Καραγκουνίδης Α., «Η προστασία των πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών (ιδίως α.ε.) στο μεταίχιμο πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου, στο παράδειγμα του 98 παρ.2 ΠτΚ», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς, 2011, σελ.473 – 479.

αντανακλαστική ζημία των εταιρικών πιστωτών εκκινώντας από την άποψη ότι η ζημία αποτελεί πρωτίστως και ευθέως ζημία της εταιρίας. Έτσι, μέσα από την αποκάτασταση της πτωχευτικής περιουσίας θα ικανοποιηθούν εμμέσως και οι πιστωτές.

Το βασικό επιχείρημα, της ως άνω θέσης, έγκειται στις αξιολογικές αντινομίες που προκύπτουν από την αποδοχή εξωτερικής ευθύνης. Οράται, αρχικά, ως αντίθετη με τους ισχύοντες κανόνες ευθύνης, που ορίζουν ως σύστημα της εκκαθάρισης της περιουσιακής εταιρικής ζημίας την εσωτερική ευθύνη και δεύτερον, στέκεται στο γεγονός ότι στο δίκαιο της αποζημίωσης δεν αποκαθίσταται η οικονομική ζημία του εμμέσως ζημιωθέντος.

4.2.4 Υπαιτιότητα

Για τη θεμελίωση ευθύνης από την πρόκληση της παύσης πληρωμών απαιτείται η τέλεσή της με δόλο ή βαριά αμέλεια. Αντίθετα, για την ευθύνη από παρέλκυση της πτώχευσης αρκεί κάθε πταίσμα, συνεπώς και ελαφρά αμέλεια.³⁹⁷ Η διαφορά αυτή έγκειται στη φύση των αδικημάτων³⁹⁸.

Ειδικότερα, στην περίπτωση της παρέλκυσης της πτώχευσης ελέγχεται η συμπεριφορά των διοικητών ως προς την υποχρέωση υποβολής αίτησης πτώχευσης (άρθρο 5 παρ. 2 ΠτΚ), όταν η εταιρία έχει ήδη εισέλθει σε καθεστώς αφερεγγυότητας και συνεπώς ο έλεγχος πρέπει να είναι αυστηρότερος³⁹⁹. Συνεπώς, η εταιρία που έχει παύσει τις πληρωμές της δεν έχει προοπτική, άρα η συμπεριφορά των εταιρικών διοικητών είναι πλέον στραμμένη όχι στη λήψη ομορτοπιστικών μέτρων, που δεν έχουν στόχο την εξυγίανση, αλλά πρωτίστως στην προάσπιση των συμφερόντων των πιστωτών⁴⁰⁰.

Αντίθετα, στην πρόκληση της παύσης πληρωμών, οι διοικητές ελέγχονται για την καταστροφική συμπεριφορά τους, πριν την είσοδο της εταιρίας σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών, η οποία είχε ως απόρροια την περιέλευσή της σε παύση πληρωμών. Με τον τρόπο αυτόν αναγνωρίζεται μεγαλύτερο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στους διοικητές στο στάδιο πρό της αφερεγγυότητας σεβόμενοι και την επιχειρηματική κρίση.

4.3 Ειδικά θέματα

4.3.1 Η εφαρμογή του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης στο πλαίσιο του άρθρου 98 παρ. 2 ΠτΚ

Στο άρθρο 102 παρ. 4 του Ν. 4548/2018⁴⁰¹ προβλέπεται ότι «Η ευθύνη κατά το παρόν άρθρο δεν υφίσταται προκειμένου για πράξεις ή παραλείψεις που στηρίζονται σε σύννομη απόφαση της γενικής συνέλευσης ή που αφορούν εύλογη επιχειρηματική απόφαση, η οποία ελήφθη (α) με καλή πίστη, (β) με βάση επαρκή, για τις συγκεκριμένες συνθήκες, πληροφόρηση και (γ) με αποκλειστικό κριτήριο την εξυπηρέτηση του εταιρικού συμφέροντος». Αποδίδεται με αυτόν τον τρόπο ο διεθνής κανόνας της επιχειρηματικής κρίσεως (business judgment rule) ο οποίος εισήχθη

³⁹⁷ Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008,4.

³⁹⁸ Μικρούλεα Α., Όρια Δράσης και Ευθύνη των Εταιρικών Διοικητών, 2013, σελ. 233, Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 391, υποσημείωση 160.

³⁹⁹ Μικρούλεα Α., ό.π., σελ. 233, Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008,4.

⁴⁰⁰ Ρόκας Ν., ό.π., 4.

⁴⁰¹ Με τον ν. 4072/2012 και το άρθρο 67 παρ. 1 ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης προβλέπεται και στην ΙΚΕ, «Η ευθύνη αυτή δεν υφίσταται προκειμένου για πράξεις ή παραλείψεις που στηρίζονται σε σύννομη απόφαση των εταίρων ή που αφορούν εύλογη επιχειρηματική απόφαση, η οποία ελήφθη με καλή πίστη, με βάση επαρκείς πληροφορίες και αποκλειστικά προς εξυπηρέτηση του εταιρικού συμφέροντος».

στο ελληνικό δίκαιο με το Ν. 3604/2007 και προστέθηκε στο άρθρο 22α παρ. 2 εδ. γ', 2η υποπερίπτωση στον προϊσχύσαντα Κ.Ν. 2190/1920.

Με τη διάταξη αυτή εισάγεται μια δικλείδα ασφαλείας που αποδίδει σαφήνεια και προβλεψιμότητα στη δράση των εταιρικών διοικητών. Έτσι θεσπίζεται, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, ένας κανόνας ουσιαστικού δικαίου, που ορίζει ότι αν κατά το χρόνο λήψης της επιχειρηματικής απόφασης πληρούνται οι όροι που θέτει το ανωτέρω άρθρο, τότε δε συντρέχει η παραβίαση της επιμελούς διαχείρισης^{402 403}. Το γεγονός ότι ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσεως έχει θεσπισθεί νομοθετικά μόνον στην ανώνυμη εταιρία και την ΙΚΕ δε σημαίνει ότι δεν ισχύει στις λοιπές κεφαλαιουχικές εταιρίες και στις εταιρίες με περιορισμένη ευθύνη (πχ στην ΕΠΕ ή στο συνεταιρισμό). Αντίθετα, από τη φύση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων της εταιρικής διοικήσεως και της ανάληψης κινδύνων, καθώς και ότι κανένας εταιρικός διοικητής οιασδήποτε μορφής δεν φέρει εκ του νόμου ευθύνη εκ του αποτελέσματος, θα πρέπει να γίνει δεκτή η αναλογική εφαρμογή του σε κάθε εταιρική μορφή, όχι μόνον κεφαλαιουχική αλλά και στο σωματείο του ΑΚ⁴⁰⁴.

Ζήτημα γεννάται αν αυτός ο κανόνας μπορεί να εφαρμοστεί και στην πρόκληση της παύσης πληρωμών του άρθρου 98 παρ.2 ΠτΚ.

Αρχικά, κατά μία άποψη⁴⁰⁵, δε νοείται εφαρμογή του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης (άρθρο 102 παρ. 4 ν. 4548/2018 για τις ΑΕ άρθρο 67 παρ.1 του Ν.4072/2012 για τις ΙΚΕ) στο άρθρο 98 παρ.2 ΠτΚ κατά τον ίδιο λόγο που προβλέπεται στην παρέλκυση της πτώχευσης. Ειδικότερα, ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσεως θα πρέπει να αποκλεισθεί διότι αυτός αφορά αποκλειστικά και μόνον στην «εσωτερική» ευθύνη του εταιρικού διοικητή έναντι του νομικού προσώπου, τα συμφέροντα του οποίου εξυπηρετεί. Εν προκειμένω, όμως, βάσει του άρθρου 98 ΠτΚ η ευθύνη είναι «εξωτερική» έναντι των πτωχευτικών πιστωτών και όχι έναντι του νομικού προσώπου της εταιρίας.

Από την άλλη, ο κ. Περάκης Ε.⁴⁰⁶, προκρίνει τη θέση ότι μολονότι υποστηρικτέα είναι η ως άνω άποψη περί αποκλεισμού του κανόνα, λόγω της ύπαρξης εξωτερικής ευθύνης, θα πρέπει να γίνει διαχωρισμός ανάμεσα στο χρονικό στάδιο πριν από την επέλευση της παύσης πληρωμών και στο χρονικό στάδιο μετά τη διάγνωση ότι η εταιρία οδεύει προς την αφερεγγυότητα. Έτσι, πριν από την επέλευση της παύσης των πληρωμών, ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης μπορεί να εφαρμοστεί, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου ώστε να καταστούν θεμιτές οι πράξεις των διοικητών, έστω και αν οι πράξεις ή παραλείψεις αυτές εκ του αποτελέσματος

⁴⁰² Βερβεσός Ν., «Καθήκοντα Διοικητικού συμβουλίου, συγκρούσεις συμφερόντων και ευθύνη – Κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας, 2^{ος} τόμος 2020, σελ. 1445, ΑΠ 1698/2013, ΧρΙΔ 2015, σελ. 39.

⁴⁰³ Βερβεσός Ν., ό.π., σελ. 1445, Μαρίνος Μ-Θ, «Ζητήματα εφαρμογής του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσεως (business judgement rule) στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο», ΔΕΕ 2009, 653 επ., όπου υποστηρίζει ότι «Από δογματική άποψη πρόκειται για λόγους αποκλεισμού του πραγματικού μιας διατάξεως που θεμελιώνει ευθύνη. Κατά άλλη άποψη πρόκειται όμως για ένα τεκμήριο και μάλιστα αμάχητο, το οποίο έχει την έννοια ότι εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως, η συμπεριφορά, απόφαση, ενέργεια του εταιρικού διοικητή τεκμαίρεται αμαχητός ως νόμιμη, κείμενη εκείθεν νομικού ελέγχου. Θωρακίζεται έτσι η διοίκηση από την επέμβαση των μετόχων, έστω με τη κατασταλτική έκφανση της αγωγής αποζημιώσεως. Ορθότερη είναι, όπως θα δειχθεί στη συνέχεια, η πρώτη άποψη».

⁴⁰⁴ Μαρίνος Μ-Θ., ό.π., σελ. 658.

⁴⁰⁵ Ρόκας Ν., «Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας στο δρόμο προς τον 21^ο αιώνα», ΕΕμπΔ 2009, 45, Μαρίνος Μ-Θ., ό.π., σελ. 658.

⁴⁰⁶ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 393.

κατέστησαν ζημιογόνες. Περαιτέρω, η ανάληψη κινδύνων και μάλιστα η διενέργεια συναλλαγών που έχουν ρίσκο, ανήκει στη φύση της εμπορίας και του εμπορικού επαγγέλματος.

Από τη στιγμή, όμως, που η εταιρία οδεύει προς την παύση πληρωμών, άρα η διοίκηση οφείλει να μεριμνά κατά κύριο λόγο για τα συμφέροντα των πιστωτών, ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης μπορεί μεν να τύχει εφαρμογής, δεν θα μπορεί όμως να «δικαιολογεί» πράξεις που ενέχουν κινδύνους βλάβης των πιστωτών και μείωσης της εταιρικής περιουσίας. Αντίθετα, μάλιστα, θα οφείλει να λαμβάνει μέτρα διατήρησης της περιουσίας, σχηματισμού προβλέψεων, διακοπής ζημιογόνων συμβάσεων και εμπόδισης της πτώχευσης. Άρα, η εφαρμογή του θα γίνεται από τη σκοπιά του συμφέροντος των πιστωτών προκειμένου να καταστεί σαφές αν η διοίκηση έλαβε με καλή πίστη τα μέτρα προστασίας⁴⁰⁷.

Κοντά με την ως άνω άποψη, έχει επίσης τονιστεί⁴⁰⁸ η ανάγκη διαφορετικής μεταχείρισης της διαχειριστικής δράσης ανάλογα με το αν βρίσκεται σε παραγωγική λειτουργία ή σε κρίση. Κατά το στάδιο της παραγωγικής λειτουργίας, κυρίαρχος στόχος κατ'απόλυτη προτεραιότητα είναι η επιδίωξη του εταιρικού σκοπού, ενώ στη διάρκεια της κρίσης, η οποία χαρακτηρίζεται για παράδειγμα από δυσχέρεια χρηματοδότησης, υπερχρέωση και έλλειψη ρευστότητας, είναι αναγκαία η προστασία των πιστωτών, μέσω της διαφύλαξης της εταιρικής περιουσίας και υπόστασης. Έτσι, η εφαρμογή του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης στη διάρκεια της κρίσης της εταιρίας, σημαίνει ότι είναι πιθανόν μία απόφαση η οποία κρίνεται εύλογη κατά την παραγωγική λειτουργία, να νοηθεί ως διαχειριστικό πταίσμα κατά τη διάρκεια της κρίσης.

4.3.2 Ζημία ατομική ή συλλογική;

Ερώτημα γεννάται, εάν οι ως άνω αξιώσεις είναι ατομικές με αποτέλεσμα να ασκούνται από τους ίδιους τους ζημιωθέντες, ή αντίθετα η ζημία καθίσταται συλλογική όπως κρίθηκε ανωτέρω (βλ.3.4 Οι δικαιούχοι αποζημίωσης στην παρέλκυση της πτώχευσης- Η διάκριση σε παλιούς και νέους πιστωτές) για τους παλαιούς πιστωτές επί παρέλκυσης της πτώχευσης, με αποτέλεσμα να ασκούνται από το σύνδικο. Σύμφωνα με την ΕΝΕ⁴⁰⁹, οι αξιώσεις των πτωχευτικών πιστωτών κατά των ως άνω προσώπων είναι ατομικές, δεν είναι δηλαδή πτωχευτικά πιστώματα.

Ακριβές, λοιπόν, είναι το γεγονός ότι πρόκειται για ατομικές αξιώσεις⁴¹⁰, διότι δεν έχουν κοινή ιστορική βάση, προερχόμενη από αναλογική (ποσοστιαία) απομείωση του πτωχευτικού μερίσματος λόγω βλάβης που υπέστη η πτωχευτική περιουσία. Αντίθετα, αφορά άμεση ζημία του πιστωτή, η οποία μπορεί να κριθεί μόνο με βάση το δικό της ατομικό ιστορικό.

Ενδεικτικά του ατομικού και διαφορετικού - για τον κάθε πιστωτή- ιστορικού μπορούν να αναφερθούν τα εξής παραδείγματα⁴¹¹ : α) πιστωτή που οδηγήθηκε στην παύση πληρωμών ο ίδιος επειδή δεν μπόρεσε να εισπράξει την απαίτησή του, β) πιστωτή που απώλεσε τη δυνατότητα

⁴⁰⁷ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 393.

⁴⁰⁸ Μικρούλεα Α., Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 237, 238, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 43, 47, Γιοββανόπουλος Ρ., «Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και πτωχευτικό δίκαιο», σε 18ο Πανελλήνιο συνέδριο Εμπορικού δικαίου (ΕμπΔ), Τάσεις και προοπτικές του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας, , 2009, σελ. 222.

⁴⁰⁹ Κατά τον κ. Περάκη Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 393, υποσημείωση 170, «..η ΕΝΕ δεν ακριβολογεί : Πράγματι τα πιστώματα δεν είναι πτωχευτικά, όχι όμως διότι οι σχετικές αξιώσεις είναι ατομικές, αλλά διότι δεν στρέφονται κατά του οφειλέτη.».

⁴¹⁰ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 393, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, 2012, σελ. 62, Μικρούλεα, Όρια δράσης και ευθύνη των εταιρικών διοικητών, 2013, σελ. 233.

⁴¹¹ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 393, Ελευθεριάδης Ν., ό.π., σελ. 62.

σύναψης επωφελούς σύμβασης με τρίτον, γ) πιστωτή που συμβλήθηκε με την εταιρία εν γνώσει των διαχειριστικών πράξεων που προκάλεσαν την παύση πληρωμών και βαρύνεται, ως έκ τούτου, με συντρέχον πταίσμα (ΑΚ 300), δ) πιστωτή που συνήψε σύμβαση από την οποία προκλήθηκε η παύση πληρωμών, ό ίδιος όμως αποκόμισε όφελος.

Συνεπώς, λόγω του ως άνω ατομικού χαρακτήρα των αξιώσεων, σε καμία περίπτωση δεν θα ασκηθούν αυτές από το σύνδικο ως μή δικαιούχο διάδικο.⁴¹² Πράγματι, άν δεχόμασταν την ενάσκηση των αξιώσεων από το σύνδικο, το θέμα θα κατέληγε σε «class action» και σε εκπροσώπηση από το σύνδικο ενός αορίστου αριθμού πιστωτών με διαφορετικό για τον καθένα ιστορικό.⁴¹³ Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνει και η αιτιολογική έκθεση του Ν. 4446/2016⁴¹⁴, που ορίζει ότι «επισημαίνεται ότι η έν λόγω αξίωση ασκείται ευθέως από τους θιγόμενους πιστωτές και όχι από το σύνδικο, ούτως ώστε να ενισχύεται η δραστικότητα αλλά και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας της διάταξης». Τέλος, θα ετίθετο και ζήτημα αντισυνταγματικότητας (άρθρο 20 Σ) από την ανάθεση ατομικών και «εξωπτωχευτικών» (μη συλλογικών) αξιώσεων στο σύνδικο⁴¹⁵.

4.3.3 Παραγραφή

Για την περίπτωση της παρ. 1 του άρθρου 98 ΠτΚ και την ευθύνη από παρέλκυση της πτώχευσης, η παραγραφή των αξιώσεων θα κρίνεται από τη γενική διάταξη του άρθρου 937 ΑΚ.

Αντίθετα για την παρ.2 και την πρόκληση της παύσης πληρωμών, όπου πριν το Ν.4446/2016 δεν προβλεπόταν ειδική ρύθμιση για την παραγραφή, εφαρμοζόταν αναλογικά η εικοσαετία του ΑΚ 249. Η λύση όμως αυτή κατέστη ανεπιχεική διότι εξέθετε τους διοικούντες στον κίνδυνο έγερσης αξιώσεων μετά από εξαιρετικά μεγάλο διάστημα. Ο Ν. 4446/2016 προσδιόρισε συγκεκριμένο χρόνο παραγραφής της αξίωσης των πιστωτών. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 98 παρ.2 εδ.γ΄ ΠτΚ, σε περίπτωση πρόκλησης βλάβης από βαριά αμέλεια, οι αξιώσεις των πιστωτών παραγράφονται σε τρία χρόνια από τότε που γεννήθηκε η αξίωση και είναι δυνατή η δικαστική της επιδίωξη, ενώ στην περίπτωση εκ δόλου ζημίας οι αξιώσεις υπόκεινται σε δεκαετή παραγραφή.

⁴¹² Όπως χαρακτηριστικά υποστήριξε ο κ. Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέλκυση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ, 2008, σελ. 18.

⁴¹³ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 394, Ελευθεριάδης Ν., Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταιρών, 2012, σελ. 62 όπου υποστηρίζει επίσης ότι «*Καταρχήν γεννάται το ερώτημα άν μπορεί να προσδοκάται βάσιμα από το σύνδικο η διεκπεραίωση ενός τιτάνιου έργου συνιστάμενου στην άσκηση και υποστήριξη ενός πιθανώς υψηλού αριθμού αγωγών. Περαιτέρω δε στοιχειοθετείται κάποια έννομη σχέση του συνδίκου με τους επιμέρους πιστωτές βάσει της οποίας θα προσδιορίζονταν οι υποχρεώσεις του έναντι αυτών*».

⁴¹⁴ Μιχαλόπουλος Γ., Απόσπασμα αιτιολογικής έκθεσης Ν.4446/2016 (υπό 98 Πτκ), Η νέα πτωχευτική νομοθεσία, 4^η έκδοση, 2017, σελ. 154.

⁴¹⁵ Περάκης Ε., ό.π., σελ. 394.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. Η ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4738/2020 «ΡΥΘΜΙΣΗ ΟΦΕΙΛΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ»

1.1 Εισαγωγικό σημείωμα

Νόμος του κράτους, μετά και τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως,⁴¹⁶ αποτελεί ο Ν. 4738/2020 «Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας και άλλες διατάξεις». Κατά την ψήφιση του νόμου, υπήρξαν σημαντικές αντιρρήσεις και αντιδράσεις από κόμματα της αντιπολίτευσης αλλά και φορέων της πολιτείας (όπως πχ. του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών).

Σύμφωνα με την αιτιολογική του έκθεση, αναμορφώνεται εκ βάθρων το σύστημα αντιμετώπισης της οικονομικής αδυναμίας, της συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών και της απαλλαγής από τα χρέη κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου, που αναλαμβάνουν οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν η δραστηριότητα αυτή είναι επιχειρηματική ή όχι.⁴¹⁷

Οι διαδικασίες που εισάγονται, συνταιριάζουν με τις διατάξεις της Οδηγίας 1023/2019 «περί πλαισίου για την προληπτική αναδιάρθρωση, την απαλλαγή από τα χρέη και τις ανικανότητες ή την έκπτωση οφειλετών, καθώς και περί μέτρων βελτίωσης των διαδικασιών αυτών, και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 (Οδηγία για την αναδιάρθρωση και την αφερεγγυότητα)», εφόσον διασφαλίζεται ότι βιώσιμες επιχειρήσεις και οι επιχειρηματίες που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες θα έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά εθνικά πλαίσια προληπτικής αναδιάρθρωσης τα οποία θα τους επιτρέψουν να συνεχίσουν τη λειτουργία τους.⁴¹⁸ Περαιτέρω, το νέο πλαίσιο επιδιώκει στόχους που είναι κρίσιμοι για την εθνική οικονομία αλλά και για την καλύτερη λειτουργία της εντός της ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς και αποβλέπει στην ταχύτερη δυνατή επιστροφή σε παραγωγικές χρήσεις.⁴¹⁹

Ο νόμος είναι διαρθρωμένος σε πέντε Βιβλία: Α) Βιβλίο Πρώτο: Πρόληψη της Αφερεγγυότητας, με το οποίο εισάγεται μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης οφειλετών για να αποτρέπει συνθήκες αφερεγγυότητας των οφειλετών. Επίσης, εισάγεται ο εξωδικαστικός μηχανισμός αντιμετώπισης των οφειλών για φυσικά και νομικά πρόσωπα και εκσυγχρονίζεται ο θεσμός της εξυγίανσης επιχειρήσεων. Β) Βιβλίο Δεύτερο: Πτώχευση, με το οποίο αντιμετωπίζεται η πτώχευση των φυσικών και νομικών προσώπων, με βελτίωση του υπάρχοντος πλαισίου και πρόβλεψη απαλλαγής των οφειλετών από τις οφειλές τους. Γ) Βιβλίο Τρίτο: Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και Ρήτρες Παρακολούθησης - Ευάλωτοι Οφειλέτες, με το οποίο προβλέπεται η θέσπιση ηλεκτρονικών μέσων και διαδικασιών για τη βελτίωση και απλούστευση των διαδικασιών που θεσπίζονται με το νόμο. Επίσης, θεσπίζονται μηχανισμοί για την προστασία των ευάλωτων οφειλετών, τόσο στο επίπεδο της πρόληψης όσο και στο επίπεδο της ρευστοποίησης της πρώτης κατοικίας. Δ) Βιβλίο Τέταρτο: Διαχειριστές Αφερεγγυότητας, με το οποίο επέρχεται βελτίωση και συμπλήρωση των ρυθμίσεων που διέπουν τους διαχειριστές αφερεγγυότητας, οι οποίοι συμμετέχουν στις διαδικασίες συλλογικής ικανοποίησης. Ε) Βιβλίο Πέμπτο: Κοινές, Τελικές και Μεταβατικές Διατάξεις, με το οποίο θεσπίζονται οι απαραίτητες κοινές διατάξεις για το σύνολο των βιβλίων, καθώς και οι τελικές οι μεταβατικές διατάξεις.

⁴¹⁶ (ΦΕΚ Α' 207/27.10.2020).

⁴¹⁷ Βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 4738/2020 περί Ρύθμισης Οφειλών και Παροχής Δεύτερης Ευκαιρίας, σελ. 197.

⁴¹⁸ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση ό.π., σελ. 197.

⁴¹⁹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση ό.π., σελ. 198.

1.2 Η ρύθμιση των εξεταζόμενων διατάξεων στο νέο νόμο

Σκόπιμο, λοιπόν, είναι στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, να γίνει μία σύντομη αναφορά στο νέο καθεστώς και τον τρόπο που ρυθμίζει τα σημεία, που μέχρι στιγμής έχουν αναλυθεί στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής.

Εκκινώντας λοιπόν, κρίσιμη ρύθμιση αποτελεί το άρθρο 76⁴²⁰, όπου διευρύνεται η πτωχευτική ικανότητα σε κάθε φυσικό πρόσωπο και κάθε νομικό πρόσωπο που επιδιώκει οικονομικό σκοπό. Παρέχεται, επιπρόσθετα η δυνατότητα εξουσιοδότησης, βάσει του άρθρου 204, στον Υπουργό Οικονομικών να εισηγηθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας την περαιτέρω διεύρυνση της ομάδας των προσώπων με πτωχευτική ικανότητα για να συμπεριλάβει νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που δεν επιδιώκουν οικονομικό σκοπό, αλλά ασκούν οικονομική δραστηριότητα. Η πτώχευση αναγνωρίζεται ως διαδικασία για την αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής αδυναμίας και «υπερχρέωσης» καθώς οι συνθήκες της σύγχρονης οικονομικής ζωής και ειδικά η διεύρυνση της χρήσης πιστώσεων εκθέτουν στον κίνδυνο της αδυναμίας εξυπηρέτησης οικονομικών υποχρεώσεων μια συνεχώς διευρυνόμενη ομάδα προσώπων.⁴²¹ Παρατηρείται, λοιπόν, ότι με το νέο νόμο αποδίδεται η πτωχευτική ικανότητα στους ως άνω, ανεξάρτητα από το αν ασκούν επιχειρηματική / εμπορική δραστηριότητα, ξεφεύγοντας, έτσι, από το δυνατό «μονοπώλιο» της εμπορικής ιδιότητας που ίσχυε στα προηγούμενα καθεστώτα, γεγονός που είχε ξεκινήσει και από το προγενέστερο καθεστώς με τη θέσπιση πτωχευτικής ικανότητας σε ενώσεις προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό με βάση το 2 παρ.1 ΠτΚ, όπως ανωτέρω αναλύθηκε (Βλ. 1.3 Πτωχευτική ικανότητα ενώσεων προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό). Τέλος, το γεγονός ότι πλέον δεν αναφέρεται στο νόμο ο όρος «ένωση προσώπων», μας οδηγεί σε μία διερώτηση μήπως με το νέο νόμο η πτωχευτική ικανότητα αποδίδεται πιά όχι μόνο σε ενώσεις προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό αλλά επί παραδείγματι και σε σύνολα περιουσίας (πχ. ίδρυμα).

Ταυτόχρονα, εξαιρούνται από τη συλλογική διαδικασία του νέου νόμου, νομικά πρόσωπα του δημοσίου τομέα αλλά και ειδικών κατηγοριών επιχειρήσεων που διέπονται από ειδικές διατάξεις, ρύθμιση η οποία είναι συνεπής τόσο με την προϋφιστάμενη εθνική νομοθεσία, όσο και με τις εξαιρέσεις από τις πτωχευτικές και προληπτικές διαδικασίες που προβλέπονται στην Οδηγία για την αναδιάρθρωση και την αφερεγγυότητα.⁴²²

Έπειτα, στο άρθρο 53 του σχεδίου νόμου, υπήρξε γενική διάταξη για τα νομικά πρόσωπα. Συγκεκριμένα, στην παρ. 1 όριζε ότι, « Η πτώχευση του νομικού προσώπου καθώς και η απόρριψη της αίτησης λόγω έλλειψης ενεργητικού επιφέρουν τη λύση του. Τα όργανα του νομικού

⁴²⁰ Άρθρο 76 ν. 4738/2020, «1. Πτωχευτική ικανότητα έχουν τα φυσικά πρόσωπα. Πτωχευτική ικανότητα έχουν επίσης τα νομικά πρόσωπα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό. Με το προβλεπόμενο στο άρθρο 204 προεδρικό διάταγμα η πτωχευτική ικανότητα μπορεί να αποδίδεται και σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που δεν επιδιώκουν οικονομικό σκοπό, αλλά ασκούν οικονομική δραστηριότητα.

2. Δεν κηρύσσονται σε πτώχευση τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι δημόσιοι οργανισμοί, καθώς και κάθε άλλο πρόσωπο τυχόν εξαιρείται με ρητή διάταξη νόμου. 3.

Η παύση της οικονομικής δραστηριότητας ή, όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, της λειτουργίας εν γένει, ή, όσον αφορά τα φυσικά πρόσωπα, ο θάνατος, δεν κωλύουν την πτώχευση, αν επήλθαν σε χρόνο κατά τον οποίο ο οφειλέτης είχε παύσει τις πληρωμές του. Σε περίπτωση θανάτου του οφειλέτη, η αίτηση για κήρυξή του σε πτώχευση πρέπει να υποβληθεί το αργότερο εντός έτους από το θάνατό του» .

⁴²¹ Βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν.4738/2020 περί Ρύθμισης Οφειλών και Παροχής Δεύτερης Ευκαιρίας, σελ. 235.

⁴²² Βλ. Αιτιολογική έκθεση ό.π., σελ. 235.

προσώπου διατηρούνται». Επίσης, η παρ. 2 όριζε ότι «Εφόσον η αίτηση υποβάλλεται από οφειλέτη που είναι νομικό πρόσωπο, αρμοδιότητα για την υποβολή της έχει το όργανο της διοίκησης». Το ως άνω άρθρο, επαναλάμβανε, τις διατάξεις του άρθρου 96 ΠτΚ που είναι ενταγμένο στο πέμπτο κεφάλαιο «Ειδικές διατάξεις επί νομικών προσώπων» του ισχύοντος, μέχρι τις αρχές του 2021, ΠτΚ. Για νομοτεχνικούς λόγους, στη συνέχεια, προτάθηκε⁴²³ η απόλειψή του και η διαμοίρασή του στα άρθρα 17 και 5 του σχεδίου. Τα άρθρα αυτά αφορούσαν στις προσωπικές συνέπειες στο πρόσωπο του οφειλέτη και τη νομιμοποίηση προς υποβολή αίτησης πτώχευσης. Τελικώς, η γενική ρύθμιση για τα νομικά πρόσωπα περιλήφθηκε στις τελικές διατάξεις του δεύτερου μέρους του Ν. 4738/ 2020 και το άρθρο 210 παρ. 2.⁴²⁴

Στη συνέχεια, με το νέο νόμο καταργήθηκε η ενδοπτωχευτική διαδικασία του σχεδίου αναδιοργάνωσης. Εξαιτίας αυτού, δεν τυποποιείται ως λόγος περάτωσης της πτώχευσης, άρα απαλείφθηκε και ως λόγος περάτωσης που εκκινεί τη δυνατότητα αναβίωσης του νομικού προσώπου, η οποία πλέον υπάρχει μόνο σαν δυνατότητα επί εξοφλήσεως όλων των πτωχευτικών πιστωτών. Έτσι, κατά το άρθρο 189 ορίζεται «1. Η πτώχευση περατώνεται με την εκποίηση όλων των στοιχείων του ενεργητικού της και τη διανομή του προϊόντος των εκποιήσεων στους πιστωτές, με την παύση των εργασιών της λόγω της έλλειψης ενεργητικού σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 191 ή λόγω παρέλευσης του οριζόμενου χρόνου σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 191 ή λόγω της εξόφλησης όλων των πτωχευτικών πιστωτών κατά το κεφάλαιο και τους τόκους μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης. 2. Η περάτωση της πτώχευσης λόγω εξόφλησης όλων των πτωχευτικών πιστωτών συνιστά λόγο αναβίωσης του νομικού προσώπου τηρουμένων των διατάξεων του εταιρικού δικαίου».

Από τη μελέτη των άρθρων 80, 83, και 191, γίνεται αντιληπτό ότι απαλείφθηκε η διάταξη περί συμπτώχευσης των ομορρυθμών εταιρών ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας, ερχόμενη σε συμφωνία και με την ως άνω αναφερόμενη εισήγηση (Ενότητα 3.4 Κεφαλαίου Α) περί κατάργησης της συμπτώχευσης⁴²⁵. Ειδικότερα, με αυτόν τον τρόπο, όπως αναλύθηκε, πραγματοποιείται εξομοίωση της τύχης τους με εκείνη των εταιρών των υπολοίπων εταιριών καθώς επίσης και των ενώσεων προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό, όπου με βάση το άρθρο 7 παρ.4 εδ.β ΠτΚ δε συμπτωχούνται. Περαιτέρω, ταυτίζεται και με την άποψη, που αναπτύχθηκε για το ιδιαίτερο διακεκριμένο και ανεξάρτητο των πτωχέσεων των ομορρυθμών εταιρών, καθιστώντας το συντονισμό που προσπαθεί να επιτευχθεί μέσω των διατάξεων, 57 και 166 του ισχύοντος, μέχρι το Γενάρη του 2021, ΠτΚ ανεπαρκή και στραμμένο σε θέματα επουσιώδη, διότι αφορά περισσότερο τον τερματισμό και όχι τη συμπόρευση κατά κοινή πορεία των πτωχέσεων.⁴²⁶ Τέλος, ούτως ή αλλιώς υπάρχει και η παράλληλη έκ του νόμου, απεριόριστη και είς ολόκληρον ευθύνη των ομορρυθμών εταιρών για τα χρέη της εταιρίας έναντι στους εταιρικούς πιστωτές σύμφωνα με το άρθρο 249 Ν. 4072/2012.

Στο άρθρο 127, ρυθμίζεται η αρχή της αστικής ευθύνης των μελών του οργάνου διοίκησης του νομικού προσώπου, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται και τα νομικά πρόσωπα της παρ.6, στα οποία

⁴²³ Βλ. σχόλιο 4., Αιτιολογική έκθεση Ν. 4738/2020 περί Ρύθμισης Οφειλών και Παροχής Δεύτερης Ευκαιρίας, σελ. 348.

⁴²⁴ 2. α) Η πτώχευση του νομικού προσώπου καθώς και η απόρριψη της αίτησης λόγω έλλειψης ενεργητικού επιφέρει τη λύση του. β) Τα όργανα του νομικού προσώπου διατηρούνται. Εφόσον η αίτηση υποβάλλεται από οφειλέτη που είναι νομικό πρόσωπο, αρμοδιότητα για την υποβολή της έχει το όργανο της διοίκησης.

⁴²⁵ Όπως είχε υποστηρίξει ο κ. Μιχαλόπουλος Γ., «Τρεις εκδοχές ανάπλασης των διαδικασιών αφερεγγυότητας και τέσσερις προτάσεις αναθεώρησης ρυθμίσεων του Πτωχευτικού κώδικα», ΔΕΕ 2016, 1168.

⁴²⁶ Περάκης Ε., Πτωχευτικό δίκαιο, 3^η έκδοση, 2017, σελ. 375.

ο νόμος δεν προβλέπει εις ολόκληρον ευθύνη των εταίρων (πχ. ΕΠΕ, ΙΚΕ, ναυτική εταιρία, Ευρωπαϊκή εταιρία), για την μη έγκαιρη υποβολή της αίτησης πτώχευσης εντός της προθεσμίας των 30 ημερών, από την ημέρα παύσης πληρωμών, όπως προβλέπεται στο άρθρο 79 παρ.5, διαπραττόμενη, έστω, και από αμέλεια. Η ευθύνη μάλιστα επεκτείνεται και στα πρόσωπα που επηρέασαν τα μέλη της διοίκησης για την μη έγκαιρη υποβολή της αίτησης. Σκοπός του άρθρου, είναι η μείωση του αριθμού των εταιριών, που, ενώ τελούν σε παύση πληρωμών και δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους, εξακολουθούν να λειτουργούν «παρασιτικά» («zombie companies»), προκαλώντας τεράστια προβλήματα στην οικονομική δραστηριότητα της χώρας και ενισχύοντας την παραοικονομία.⁴²⁷

Νέο στοιχείο, σε σχέση με ό,τι ίσχυε, αποτελεί το γεγονός ότι το πραγματικό της ως άνω ευθύνης φαίνεται να καλύπτει και τους «νέους πιστωτές», δηλαδή όσους συναλλάχθηκαν με την εταιρία αφού έπαυσε τις πληρωμές της και υποχρεούτο να υποβάλει αίτηση πτώχευσης, και μέχρι την επομένη της υποβολής αίτησης πτώχευσης. Η ζημία των πιστωτών αυτών χαρακτηρίζεται «προφανής», καθώς δεν θα συναλλάσσονταν με την εταιρία, αν έγκαιρα είχε υποβάλει την αίτηση πτώχευσης.⁴²⁸ Έτσι, και η ζημία των νέων πιστωτών αποκαθίσταται πλέον διαμέσου της αποκατάστασης της πτωχευτικής περιουσίας όπως ακριβώς συμβαίνει με τους παλιούς πιστωτές. Η αστική ευθύνη των παρ.1 και 2 αίρεται, εφόσον η καθυστέρηση υποβολής της αίτησης οφείλεται σε απόπειρα αποφυγής της αφερεγγυότητας μέσω διαπραγματεύσεων για την επίτευξη συμφωνίας εξυγίανσης του οφειλέτη (ή συμφωνίας στο πλαίσιο του εξωδικαστικού μηχανισμού ρύθμισης οφειλών) με γνώμονα την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των πιστωτών, των μετόχων ή εταίρων και άλλων ενδιαφερομένων μερών. Η διάταξη αυτή απηχεί την πρόβλεψη της Οδηγίας για την αναδιάρθρωση και αφερεγγυότητα ότι η λήψη μέτρων για την αποφυγή της αφερεγγυότητας περιλαμβάνεται στα καθήκοντα της διοίκησης του οφειλέτη αλλά και διασφαλίζει ότι τα μέλη της διοίκησης του οφειλέτη δεν αποθαρρύνονται από την άσκηση εύλογης επιχειρηματικής κρίσης ή την ανάληψη εύλογων επιχειρηματικών κινδύνων, ιδίως όταν αυτό ενίσχυε την πεποίθηση της επιτυχίας της αναδιάρθρωσης μίας δυνητικά βιώσιμης επιχειρηματικής δραστηριότητάς του.⁴²⁹

Επίσης, εισάγεται και η αρχή της αστικής ευθύνης των μελών της διοίκησης και των ασκούντων σε αυτούς επιρροή, για την περιέλευση του νομικού προσώπου σε κατάσταση παύσης πληρωμών, όταν αυτή προκλήθηκε από δόλο ή βαριά αμέλεια. Σκοπός του άρθρου, είναι η πρόληψη και αποφυγή δολίων συμπεριφορών που οδηγούν μία υγιή εταιρία σε κατάσταση πτώχευσης, συνήθως προς όφελος των διοικούντων της, με αποτέλεσμα τη δυσλειτουργία της αγοράς και την νόθευση του ανταγωνισμού.⁴³⁰

Οι αξιώσεις των παρ.1, 2 και 4 του άρθρου 127, όταν οφείλονται σε αμελή συμπεριφορά έστω και βαριά παραγράφονται μετά την πάροδο τριετίας από τότε που γεννήθηκε η αξίωση και είναι δυνατή η δικαστική της επιδίωξη, όταν όμως υπάρχει δόλος η παραγραφή είναι δεκαετής. Επομένως, η παραγραφή πλέον ρυθμίζεται ενιαία και δε θα καταφεύγει κανείς στην ΑΚ 937 για την περίπτωση της παρέλκυσης της πτώχευσης.

⁴²⁷ Βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 4738/2020 περί Ρύθμισης Οφειλών και Παροχής Δεύτερης Ευκαιρίας, σελ. 250.

⁴²⁸ Βλ. Αιτιολογική έκθεση, ό.π., σελ. 250.

⁴²⁹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση, ό.π., σελ. 251.

⁴³⁰ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση, ό.π., σελ. 251.

Έτσι, δεν παρατηρείται, κάποια μεγάλη αλλαγή σε σχέση με τον Ν. 3588/2007 πέρα από το γεγονός ότι στους δικαιούχους αποζημίωσης, στην παρέλκυση της πτώχευσης, φαίνεται να υπάρχει και τους νέους πιστωτές.

Τέλος, νέα διάταξη αποτελεί το άρθρο 195 που ρυθμίζει την απαλλαγή των εκπροσώπων – φυσικών προσώπων του νομικού προσώπου που έχουν έκ του νόμου αλληλέγγυα ευθύνη λόγω της ιδιότητάς του αυτής ως διοικούντος το νομικό πρόσωπο. Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι « Φυσικό πρόσωπο που εκ του νόμου έχει αλληλέγγυα ευθύνη λόγω της ιδιότητάς του ως εκπροσώπου ή διοικούντος το νομικό πρόσωπο οφειλέτη απαλλάσσεται από κάθε ευθύνη για οφειλές του οφειλέτη που προέκυψαν εντός της ύποπτης περιόδου, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 116, ή και εντός των τριάντα έξι (36) μηνών που προηγήθηκαν της ύποπτης περιόδου, με την πάροδο τριάντα έξι (36) μηνών από την υποβολή της αίτησης πτώχευσης, ή είκοσι τεσσάρων (24) μηνών από την κήρυξη της πτώχευσης ή την καταχώρηση της παρ. 4 του άρθρου 77, όποιο από τα δύο προηγηθεί χρονικά, εκτός εάν εντός της παραπάνω προθεσμίας υποβληθεί προσφυγή οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον κατά της απαλλαγής του.»

Πρωτίστως, θα πρέπει να αναφερθούμε στο «αλληλέγγυο» της ευθύνης και θα πρέπει να αναζητήσουμε το πραγματικό της ευθύνης που καλύπτει. Το μυαλό κάποιου θα πήγαινε στον κανόνα της άμεσης εξωτερικής και είς ολόκληρον ευθύνης που προβλέπεται στο άρθρο 127 του Ν. 4738/2020 για την παρέλκυση της πτώχευσης και την πρόκληση της παύσης πληρωμών. Όμως, αφενός στην παρ.2 του ως άνω άρθρου ορίζεται ότι σε περίπτωση προσφυγής κατά της απαλλαγής, το δικαστήριο θα εξετάσει, για τη χορήγηση της απαλλαγής, τη μη στοιχειοθέτηση πράξεων ή παραλείψεων του άρθρου 127 και αφετέρου θα διερωτηθεί κανείς πώς νοείται καλή πίστη με ταυτόχρονη υπαίτια συμπεριφορά. Επομένως, θα γίνει αναζήτηση και σε νομοθετικά κείμενα εκτός ΠτΚ για το «αλληλέγγυο». Για παράδειγμα, αλληλέγγυα ευθύνη προβλέπεται στο άρθρο 50 ΚΦΔ, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τον Ν. 4646/2019 και το άρθρο 34, για την καταβολή φορολογικών και ασφαλιστικών εισφορών (πχ. φόροι εισοδήματος, ΦΠΑ, ΕΝΦΙΑ) για τα πρόσωπα, που είναι εκτελεστικοί πρόεδροι, διευθυντές, γενικοί διευθυντές, διαχειριστές, διευθύνοντες σύμβουλοι, εντεταλμένοι στη διοίκηση και εκκαθαριστές των νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, καθώς και τα πρόσωπα που ασκούν εν τοις πράγμασι τη διαχείριση ή διοίκηση νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας.

Στο σημείο αυτό, ορθο είναι να εξαιρέσουμε από την εφαρμογή του νόμου τους ομόρρυθμους εταίρους ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας καθόσον έχουν αλληλέγγυα ευθύνη όχι με βάση τη διαχειριστική τους ιδιότητα, αλλά από την εταιρική τους ιδιότητα. (άρθρο 249 Ν. 4072/2012).

Βέβαια, σύμφωνα και με τα ρητώς οριζόμενα στο β' εδάφιο της περίπτωσης γ' του άρθρου 50 του ΚΦΔ, θεσπίζεται μαχητό τεκμήριο υπαιτιότητας, καθόσον το βάρος απόδειξης για τη μη ύπαρξη υπαιτιότητας όσον αφορά τη μη καταβολή ή μη απόδοση των οφειλών που προβλέπονται στις οικείες διατάξεις, φέρουν τα εν λόγω πρόσωπα. Συνεπώς, θα πρέπει να δούμε και στην πράξη αν και κατά πόσο η ως άνω θα συμπορευτεί με το θεσμό της απαλλαγής και με όσα το δικαστήριο θα κληθεί να εξετάσει σε περίπτωση προσφυγής της παρ. 2, καθόσον αφενός έχουμε τεκμήριο υπαιτιότητας και αφετέρου το δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει περιπτώσεις καλοπιστίας άρα θα αναρωτηθεί κανείς τι μπορεί να έχει διαπράξει ένας εκπρόσωπος σχετικά με την εφορία ή τον ΕΦΚΑ στην οριζόμενη στο άρθρο 195 χρονική περίοδο, ώστε να μην έχει κακή πιστη. Αφήνεται, λοιπόν, στο χρόνο η εξιδείκευση και διασάφηση του νέου αυτού ζητήματος κάτι το οποίο δε θα μπορούσε να γίνει στην παρούσα, δεδομένου και του πρόσφατου της δημοσίευσης του νέου νόμου.

Περαιτέρω, στην παρ. 2 του άρθρου 195 ορίζεται ότι «Σε περίπτωση προσφυγής, το πτωχευτικό δικαστήριο, εκτιμώντας τα αίτια και τις συνθήκες της πτώχευσης, ύστερα από σχετική έκθεση του εισηγητή, στην οποία καταχωρούνται και οι τυχόν παρατηρήσεις του οφειλέτη και των πιστωτών, και αφού ακούσει τον σύνδικο, αποφαίνεται υπέρ της απαλλαγής, εάν το φυσικό πρόσωπο επιδεικνύει καλή πίστη τόσο κατά την κήρυξη της πτώχευσης όσο και κατά τη διάρκειά της, είναι συνεργάσιμος με τα όργανα της πτώχευσης, δεν ευθύνεται για πράξη ή παράλειψη του άρθρου 127 και η πτώχευση δεν οφείλεται σε δόλιες ενέργειές του. Δεν απαλλάσσονται πλήρως αυτοί που καταδικάστηκαν για κάποια από τις πράξεις του Ενάτου Μέρους του Δεύτερου Βιβλίου του παρόντος ή για κάποια από τις κακουργηματικές πράξεις της κλοπής, απάτης, υπεξαίρεσης ή πλαστογραφίας του Ποινικού Κώδικα. Αν υπάρχει εκκρεμής ποινική δίωξη ή αστική αγωγή για κάποια από αυτές τις πράξεις ή παραλείψεις, το πτωχευτικό δικαστήριο μπορεί να αναβάλει την απόφασή του μέχρι την αμετάκλητη περάτωση της διαδικασίας. Η απόφαση ανακαλείται, αν επέλθει μεταβολή πραγμάτων που να δικαιολογεί την ανάκληση εντός τριετίας από την επέλευση της απαλλαγής.».

Η ως άνω προσωπική ευθύνη των εκπροσώπων, σε περίπτωση πτώχευσης του νομικού προσώπου λειτουργεί αποτρεπτικά για την επιχειρηματικότητα και την ανάληψη διαχείρισης επιχειρήσεων που βρίσκονται σε δεινή θέση από πραγματικά άξιους διοικητές. Με το άρθρο αυτό, επιχειρείται η άρση των ως άνω ζητημάτων δίδοντας απαλλαγή σε όσους ενήργησαν καλόπιστα.⁴³¹

⁴³¹ Βλ. Αιτιολογική έκθεση Ν. 4738/2020 περί Ρύθμισης Οφειλών και Παροχής Δεύτερης Ευκαιρίας, σελ. 269.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έχοντας ολοκληρώσει την ανάλυση σκόπιμο είναι να γίνει αναφορά στα πορίσματα της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Αρχικά, διαπιστώνεται ότι οι διατάξεις του ΠτΚ που αφορούν τα νομικά πρόσωπα δεν συγκροτούν ένα ολοκληρωμένο «εταιρικό πτωχευτικό δίκαιο» αφού υφίστανται μόνο ορισμένες διάσπαρτες διατάξεις. Θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον, το να διαμορφωθεί ένα πλήρες κείμενο για την εταιρική πτώχευση, το οποίο θα ήλεγχε το άν και πώς θα εφαρμόζονται οι κανόνες του πτωχευτικού δικαίου στην περίπτωση της πτώχευσης ενός νομικού προσώπου. Παράλληλα, θα μπορούσε να υπάρξει και ένα «πτωχευτικό εταιρικό δίκαιο» που θα επιχειρούσε να εξετάσει την εφαρμογή του εταιρικού δικαίου στην πτωχεύσασα εταιρία.

Έπειτα, η επέκταση της πτωχευτικής ικανότητας και σε ενώσεις προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό αποτελεί «μια πρώτη σφήνα» στο «πτωχευτικό μονοπώλιο των εμπόρων», συμβάλλοντας θετικά στην εξέλιξη του πτωχευτικού δικαίου, που θα ταυτίζεται, πλέον, με τις ανάγκες της σύγχρονης οικονομικής πραγματικότητας.

Με την πτώχευση, επέρχεται ουσιώδης μεταβολή στη λειτουργία και την υπόσταση του νομικού προσώπου. Η εταιρία λύεται, σύμφωνα με τη γενική διάταξη του άρθρου 96 ΠτΚ, βάζοντας τέλος σε αμφισβητήσεις του προηγούμενου καθεστώτος. Ταυτόχρονα, το στάδιο της εταιρικής εκκαθάρισης τίθεται στην άκρη, ενώ στη θέση του υπεισέρχεται η αναγκαστικού δικαίου διαδικασία της πτώχευσης. Η εταιρική εκκαθάριση επέρχεται μετά το τέλος της πτωχευτικής διαδικασίας εφόσον υπάρχει αδιανέμητη περιουσία ή κάνουμε δεκτή την άποψη περί της εφαρμογής του κανόνα της μεταπτωχευτικής περιουσίας στα νομικά πρόσωπα.

Στο στάδιο αυτό, το νομικό πρόσωπο διατηρεί την ικανότητα δικαίου και τη νομική του προσωπικότητα, όμως, ο σκοπός του πλέον μεταβάλλεται και υπακούει σε αυτόν της πτώχευσης, που κατά το άρθρο 1 ΠτΚ, αφορά πιά στην προστασία των πιστωτών.

Τα όργανα του νομικού προσώπου διατηρούνται, απαλλασσόμενα, όμως, από τις εξουσίες διοίκησης, διαχείρισης και διάθεσης της πτωχευτικής περιουσίας καθώς αυτές μεταπηδούν ex lege στο σύνδικο, ως όργανο της διαδικασίας, ένεκα της πτωχευτικής απαλλοτροίωσης του άρθρου 17 ΠτΚ. Ζητήματα κατανομής αρμοδιοτήτων, όπως αναλύθηκε, αναδεικνύουν την ομαλή συμπόρευση των δύο αυτών κλάδων δικαίου, του εταιρικού και του πτωχευτικού.

Στη συνέχεια, ο θεσμός της συμπτώχευσης αποτελεί την υλοποίηση και οργάνωση στο πλαίσιο του πτωχευτικού δικαίου της ούτως ή άλλως υπάρχουσας άμεσης, απεριόριστης και είς ολόκληρον ευθύνης του άρθρου 249 του ν. 4072/2012. Εξαιτίας αυτού, έχει εύλογα αμφισβητηθεί η χρησιμότητά της και έχει γίνει εισήγηση περί κατάργησης του θεσμού, κάτι το οποίο πραγματοποιήθηκε με τον Ν. 4738/2020. Στο άρθρο 97 ΠτΚ, διευκρινίζεται η «σύνδεση» που υπάρχει μεταξύ της πτώχευσης της ΟΕ ή ΕΕ και των πτωχεύσεων των ομόρρυθμων εταίρων τους, που όπως αναλύθηκε, αναλώνεται σε επουσιώδη ζητήματα τα οποία δεν αφορούν στην συμπόρευση των πτωχεύσεων (εταιρίας και εταίρων), αλλά στον τερματισμό τους.

Σημαντική καινοτομία του ΠτΚ, αποτέλεσε η καθιέρωση αστικής ευθύνης των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών κατά το άρθρο 98 ΠτΚ, στο οποίο θεσπίζεται εξωτερική ευθύνη έναντι των πιστωτών. Ωστόσο, η εξέταση της διάταξης του άρθρου 98 ΠτΚ εγείρει προβλήματα χρήζοντα ξεκαθαρίσματος, ενώ ταυτόχρονα η επίλυσή τους δυσκολεύεται από την απουσία ιδιαίτερης πρακτικής εφαρμογής από τη νομολογία (πχ ζήτημα παλιών και νέων πιστωτών και δικαιούχοι

αποζημίωσης επί παρέλευσης της πτώχευσης). Παρά τη μη ύπαρξη πρακτικής εφαρμογής της διάταξης, δε μπορεί να εθελουφλήσει κανείς μπροστά στη γενικοπροληπτική αξία της.

Η ευθύνη κατά το άρθρο 98 παρ. 1 για την παρέλευση της πτώχευσης δεχθήκαμε, παρά την ύπαρξη και αντίθετης άποψης, ότι καλύπτει τους παλιούς πιστωτές «συλλογικά», οι οποίοι υφίστανται τη λεγόμενη «αναλογική» (ποσοστιαία) ζημία και αρμόδιος για την ενάσκησή της είναι ο σύνδικος. Αντίθετα, οι νέοι πιστωτές υφίστανται ατομική - υπολογιζόμενη διαφορετικά για τον καθένα - ζημία και θα είναι οι ίδιοι οι πιστωτές επιφορτισμένοι με την ενάσκηση των αξιώσεών τους.

Με το Ν.4446/2016 επήλθε σημαντική αλλαγή στην ευθύνη της παρ. 2 του άρθρου 98 ΠτΚ και πλέον συνίσταται στην πρόκληση της παύσης πληρωμών αντί της πρόκλησης της πτώχευσης. Υφίσταται, δηλαδή, διεύρυνση, καθώς τα υπαίτια πρόσωπα θα ευθύνονται ανεξάρτητα από το αν έχει κηρυχθεί ή όχι η πτώχευση. Με αυτό τον τρόπο, καλύπτεται και η περίπτωση απόρριψης της αίτησης πτώχευσης επειδή πιθανολογείται η ανεπάρκεια της πτωχευτικής περιουσίας για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας.

Κατά το ως άνω πραγματικό ευθύνης τονίστηκε, παρά βέβαια και την ύπαρξη της αντίθετης άποψης, ότι θα αφορά την περίπτωση άμεσης ζημίας των πιστωτών που δε θα συνιστά ταυτόχρονα άμεση ζημία του νομικού προσώπου της εταιρίας (πχ υπαγωγή του ίδιου του πιστωτή σε παύση πληρωμών ή πτώχευση καθώς επίσης και σε παραιτήση της εταιρίας από την αξίωση ή στην περίπτωση παραγραφής της αξίωσής της). Στην αντίθετη περίπτωση της έμμεσης ζημίας τους με ταυτόχρονη άμεση ζημία της εταιρίας, θα τεθεί σε εφαρμογή η εσωτερική ευθύνη των διοικητών του εκάστοτε εταιρικού τύπου και η ζημία των πιστωτών θα αποκατασταθεί εμμέσως μέσα από την αποκατάσταση της περιουσίας της εταιρίας. Οι αξιώσεις ασκούνται ατομικά από τον κάθε ζημιωθέντα, διότι διαφορετικά ο σύνδικος θα οδηγείτο σε «class action».

Τέλος, με τη συγγραφή της παρούσης συνέπεσε η δημοσίευση του νέου Πτωχευτικού κώδικα και του Νόμου 4738/2020 περί ρύθμισης οφειλών και παροχής δεύτερης ευκαιρίας με έναρξη εφαρμογής τον Ιανουάριο του 2021.

Χαρακτηριστικές ρυθμίσεις του αποτελούν, αρχικά, η κατάργηση των διατάξεων για τη συμπτώχευση ομόρρυθμου εταίρου ομόρρυθμης και ετερόρρυθμης εταιρίας (διάταξη 7 παρ.4 του Ν.3588/2007) και τη σύνδεση των πτωχεύσεων εταιρίας και εταίρου (άρθρο 97 Ν. 3588/2007). Περαιτέρω, πλέον αποδίδεται η πτωχευτική ικανότητα (άρθρο 76 Ν.4738/2020) σε κάθε φυσικό πρόσωπο και κάθε νομικό πρόσωπο με οικονομικό σκοπό ή άσκηση οικονομικής δραστηριότητας κατόπιν εξουσιοδότησης, κατά το άρθρο 204, ξεφεύγοντας από την αναγκαιότητα άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας και το εμπορικό «μονοπώλιο». Έπειτα, καθιερώνεται νέα διάταξη που θεσπίζει τη δυνατότητα απαλλαγής στους εκπροσώπους – φυσικά πρόσωπα των νομικών προσώπων. Τέλος, όσον αφορά την αστική ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικής εταιρίας, δε διαβλέπεται κάποια ριζική αλλαγή πέρα από το γεγονός ότι φαίνεται ότι στην παρέλευση της πτώχευσης καλύπτεται και ευθύνη και έναντι των «νέων πιστωτών», δηλαδή αυτών που συναλλάχθηκαν με την εταιρία αφού αυτή έπαυσε τις πληρωμές της και υποχρεούτο να υποβάλει αίτηση πτώχευσης, έως και την επομένη της υποβολής αίτησης πτώχευσης.

Συνεπώς, ευρισκόμενοι σε ένα μεταβατικό σημείο ανάμεσα στο ισχύον καθεστώς του Ν. 3588/2007 και τον Ν. 4738/2020, του οποίου η έναρξη εφαρμογής τοποθετείται τον Ιανουάριο του 2021, αναμένουμε όλοι την υποδοχή και την αντιμετώπισή του στην πράξη ειδικότερα δε σε ζητήματα τα οποία θεωρούνται ακόμα «θολά».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντάπασης Α., Αθανασίου Α.,** *Ναυτικό δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Αντάπασης Α.,** *Ιδιωτικό Ναυτικό Δίκαιο*, τόμος Ι, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
- Αντωνόπουλος Β.,** *Πτωχευτική ικανότητα των εταιριών: Παράγωγη πτωχευτική ικανότητα των εταίρων*, University Studio Press, 1986.
- Αυγητίδης Δ.,** *Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.
- Αλεξανδρίδου Ε.,** *Δίκαιο εμπορικών εταιριών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση, 2019.
- Βενιέρης Ι.,** «Η πτώχευση της ΑΕ», σε Περάκης Ε. (επιμ.), *Το Δίκαιο της ανώνυμης Εταιρίας*, 2^{ος} τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 3^η έκδοση, 2014.
- Βενιέρης Ι.,** «Αναβίωση της ΑΕ», σε Περάκης Ε. (επιμ.), *Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας*, 2^{ος} τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 3^η έκδοση, 2014.
- Βερβεσός Ν.,** «Μετοχικό κεφάλαιο: Η σημασία του και οι αρχές της πραγματικής καταβολής και διατήρησης του μετοχικού κεφαλαίου κατά το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), *Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2009.
- Βερβεσός Ν.,** «Καθήκοντα Διοικητικού συμβουλίου, συγκρούσεις συμφερόντων και ευθύνη – Κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, 2^{ος} τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Βερβεσός Ν.,** «Καθήκοντα Διοικητικού συμβουλίου, συγκρούσεις συμφερόντων και ευθύνη – Ειδικά ζητήματα του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσης», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, 2^{ος} τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Γεωργιάδης Α.Σ.,** «Η ευθύνη της τράπεζας έναντι τρίτων από την πιστοδότηση επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση», *Τιμητικός τόμος Ελίζας Δ. Αλεξανδρίδου*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.
- Γιοβαννόπουλος Ρ.,** «Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και πτωχευτικό δίκαιο - Συγκριτικές παρατηρήσεις», *Τάσεις και προοπτικές του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας*, 18ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009.
- Ελευθεριάδης Ν.,** Η προστασία των δανειστών κεφαλαιουχικής εταιρίας ως πρόβλημα ευθύνης των εταίρων, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2012.
- Καραγκουνίδης Α.,** «Η προστασία των πιστωτών κεφαλαιουχικών εταιριών (ιδίως α.ε.) στο μεταίχιμο πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου - Στο παράδειγμα του άρθρου 98 §2 ΠτωχΚ», σε Μαρίνος Μ-Θ (επιμ.), *Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς*, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2011.
- Καραμανάκου Ε.,** «Η πτώχευση της εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, 2ος τόμος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Καραμανάκου Ε.,** «Η περάτωση της εκκαθάρισης και οι συνέπειές της», σε Σωτηρόπουλος Γ.(επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Καραμανάκου Ε.,** «Η αναβίωση της πτωχέυσασας εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Καραμανάκου Ε.,** «Η αναβίωση της λυθείσας εταιρίας», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), *Δίκαιο Ανώνυμης εταιρίας*, τόμος 2^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.

- Καραμανάκου Ε.**, «Η Συνέχιση της εταιρίας» σε Μ.-Θ. Μαρίνος, Γ. Τριανταφυλλάκης (επιμ.), *Δίκαιο των προσωπικών εταιριών*, τόμος 1ος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.
- Κοτσίρης Λ.**, *Πτωχευτικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλας, 6^η έκδοση, 1998.
- Κοτσίρης Λ.**, *Πτωχευτικό δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 10^η έκδοση, 2017.
- Λιακόπουλος Θ.**, «Μετατροπή ομόρρυθμης ή ετερόρρυθμης εταιρίας σε ανώνυμη εταιρία», σε Κοτσίρης Λ. (δημιουργός), *Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα*, τόμος ΙΙ, 1989.
- Λιβαδά Χ.**, «Σύσταση ΑΕ και τροποποιήσεις καταστατικού», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, τόμος 1^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Λιβαδά Χ.**, «Τρόπος πραγματοποίησης της δημοσιότητας – «Η εμπορική δημοσιότητα» των δημοσιευτέων πράξεων και στοιχείων για τις ΑΕ», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, τόμος 1ος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Μαρίνος Μ-Θ.**, «Τα όργανα της ανώνυμης εταιρίας, συγχρόνως μερικές παρατηρήσεις στη σχέση εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), *Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς*, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2011.
- Μαστροκόστας Χ.**, *Λύση και εκκαθάριση ανώνυμης εταιρίας*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2016.
- Μαστροκόστας Χ.**, «Η συμπτώχευση των εταίρων – Η αρχή της αυτοδίκαιης πτώχευσης των εταίρων», σε Ρόκας Ν (επιμ.), *Το Δίκαιο των προσωπικών εταιριών*, Τόμος 1^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.
- Μαστροκόστας Χ.**, «Οι συνέπειες της πτώχευσης στην εταιρία – Λύση ή διατήρηση της εταιρίας;» σε Ρόκας Ν. (επιμ.), *Δίκαιο των προσωπικών εταιριών*, Τόμος 1ος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.
- Μαστροκόστας Χ.**, «Οι συνέπειες της συμπτώχευσης των εταίρων – Η δημιουργία παράλληλων διακριτών πτωχέσεων», σε Ρόκας Ν. (επιμ.), *Το δίκαιο των προσωπικών εταιριών*, τόμος 1ος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.
- Μαστροκόστας Χ.** «Οι συνέπειες της συμπτώχευσης των εταίρων – Η σχέση των παράλληλων πτωχέσεων», σε Ρόκας Ν. (επιμ.), *Το δίκαιο των προσωπικών εταιριών*, τόμος 1ος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001.
- Μαστρομανώλης Ε.**, «Προϋποθέσεις Κήρυξης σε πτώχευση - Ταυτόχρονα, μια δικαιοσυγκριτική επισκόπηση», Εισήγηση στο 27ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, Καρπενήσι, 21.10.2017, *Οι πρόσφατες εξελίξεις του Πτωχευτικού δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.
- Μικρούλα Α.**, *Όρια Δράσης Και Ευθύνης Των Εταιρικών Διοικητών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.
- Μιχαλόπουλος Γ.**, *Η νέα πτωχευτική νομοθεσία*, Νομική Βιβλιοθήκη, 4^η έκδοση, 2017.
- Μπεχρή – Κεχαγιόγλου Γ.**, *Ομόρρυθμη εταιρία : Η συμπτώχευση των εταίρων της στο σύγχρονο δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2000.
- Μπεχρή – Κεχαγιόγλου Γ.**, *Ασκήσεις πτωχευτικού δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 3^η έκδοση, 2011.
- Περάκης Ε. / Ρόκας Ν.**, *Εισαγωγή στο εμπορικό δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
- Παπαστερίου Δ.**, *Γενικές αρχές αστικού δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2^η έκδοση, 2009.
- Περάκης Ε.**, *Πτωχευτικό δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 3^η έκδοση, 2017.

- Ρόκας Κ.**, *Πτωχευτικόν δίκαιον*, 12^η έκδοση, Αθήνα 1978.
- Ρόκας Ν.**, *Εμπορικές εταιρίες*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 9η έκδ., 2019.
- Ρόκας Ν.**, *Στοιχεία πτωχευτικού δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2^η έκδοση, 1997.
- Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χ./Μικρουλέα Α./Λιβαδά Χ.**, *Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη, 3^η έκδοση, 2016.
- Σπηλιωτόπουλος Ε.**, *Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη, τόμος 1, 14^η έκδοση, 2014
- Σπυριδάκης Σ.**, *Πτωχευτικό δίκαιο - Θεωρητικοί Προβληματισμοί και πρακτικές εφαρμογές*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008.
- Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.)**, *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας (2 τόμοι)*, Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4548/2018, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Σωτηρόπουλος Γ.**, «Έννοια και λειτουργία του μετοχικού κεφαλαίου – Εισαγωγικές Παρατηρήσεις», σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, τόμος 1^{ος}, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Σωτηρόπουλος Γ.**, «Μετοχικό κεφάλαιο – Η αρχή της διατήρησης του μετοχικού κεφαλαίου, σε Σωτηρόπουλος Γ. (επιμ.), *Δίκαιο ανώνυμης εταιρίας*, τόμος 1ος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Σωτηρόπουλος Γ.**, «Η νομική φύση της αδημοσίευτης ομόρρυθμης εταιρίας», *Αναμνηστικός τόμος Στυλιανού Ν. Κουσούλη*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2012
- Τριανταφυλλάκης Γ.**, «Ζητήματα από την παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρ. 98πρ.1 ΠτωχΚ)», σε Μαρίνος Μ-Θ. (επιμ.), *Η ανώνυμη εταιρία μεταξύ εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου και δικαίου κεφαλαιαγοράς*, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 2011.
- Ψυχομάνης Σ.**, *Πτωχευτικό δίκαιο & Δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 8η έκδοση, 2019.
- Ψυχομάνης Σ.**, *Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 3η έκδοση, 2018.
- Ψαρουδάκης Γ.**, «Οι νέοι πιστωτές και το άρθρο 98 ΠτΚ», σε *Τιμητικό Τόμο Νικολάου Κ. Ρόκα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Κιάντος Β.**, «Ζητήματα τινά εκ της συμπτωχέσεως ομορρύθμων εταιριών εν πτωχεύσει της ομόρρυθμης εταιρίας», Αρμενόπουλος 1976, 810.
- Κοκκίνης Λ.**, «Η αποκαταστατέα ζημία στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 εδ. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 3/2009, 299.
- Κοκκίνης Λ.**, «Ο νόμιμος λόγος ευθύνης στην παρέλκυση της πτώχευσης (άρθρο 98 παρ. 1 εδ. 1 ΠτΚ)», ΔΕΕ 1/2009, 36.
- Μαρίνος Μ-Θ**, «Ζητήματα εφαρμογής του κανόνα της επιχειρηματικής κρίσεως (business judgement rule) στο εταιρικό και το πτωχευτικό δίκαιο», εϊς ΔΕΕ 6/2009, 653 Επ.
- Μαρίνος Μ-Θ**, «Το σχέδιο αναδιοργάνωσης κατά τον ΠτωχΚ και η οργάνωση της ανώνυμης εταιρίας-Μερικές παρατηρήσεις για τη σχέση πτωχευτικού και εταιρικού δικαίου», ΧρΙΔ 2010, 1.

Μιχαλόπουλος Γ., «Τρεις εκδοχές ανάπλασης των διαδικασιών αφερεγγυότητας και τέσσερις προτάσεις αναθεώρησης ρυθμίσεων του Πτωχευτικού Κώδικα», ΔΕΕ 2016, 1161.

Μιχαλόπουλος Γ., «Κήρυξη πτωχέσεων υπό το καθεστώς του ΠτΚ: η πρώτη νομολογία, παρατηρήσεις στις αποφάσεις ΠΠρΑθ 744 και 616/2008, 206/2008, 206/2009», ΔΕΕ 2009, 590.

Μιχαλόπουλος Γ., «Εφαθ 75/2010 [Πτώχευση] (σημ. Γ. Μιχαλόπουλος)», ΔΕΕ 2010, 691.

Μπεχρή-Κεχαγιόγλου Γ., «Συμπτώχευση των ομόρρυθμων εταίρων - Δικονομικά ζητήματα σχετικά με την επαλήθευση των πτωχευτικών απαιτήσεων», ΕπισκεΔ 1/2001, 68.

Περάκης Ε., «Έλεγχος της ανώνυμης εταιρίας και ανίχνευση της αφερεγγυότητας», ΕλλΔνη 1994, 1.

Ρόκας Ν., «Ευθύνη για παρέκκλιση της πτώχευσης», ΕΕμπΔ 2008,1.

Ρόκας Ν., «Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας στο δρόμο προς τον 21ο αιώνα», ΕΕμπΔ 2009,1.

Σιγανίδης Γ., «Οι υποχρεώσεις της διοίκησης της ανώνυμης εταιρίας πριν και μετά την εμφάνιση ενδείξεων επερχόμενης αφερεγγυότητας», ΔΕΕ 2015, 608.

Σωτηρόπουλος Γ., «Η ευθύνη των διοικητών κεφαλαιουχικών εταιριών για παρέκκλιση της πτώχευσης», ΔΕΕ 4/2008, 503.

Σωτηρόπουλος Γ., «Ο νέος πτωχευτικός κώδικας: Από την «πτώχευση» στην «εξυγίανση» του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου», ΧρΙΔ 2008, 289.

Τριανταφυλλάκης Γ., «Ευθύνη για πρόκληση αφερεγγυότητας- Εταιρικό και πτωχευτικό δίκαιο», ΕΕμπΔ 2010, 801.

Φράστανλης Στ., «Other people's money και προστασία των εταιρικών πιστωτών», ΔΕΕ 5/2011, 549 .

Φράστανλης Στ., «Ευθύνη διοικητών από παρέκκλιση πτώχευσης στην κεφαλαιουχική εταιρία», ΕΕμπΔ 2012, 306

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

NOMOS ΒΑΣΕΙΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ

Αιτιολογική Έκθεση της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Πτωχευτικού Κώδικα (ΕΝΕ), ΚΝοΒ 2007, 1553 επ.

Αιτιολογική έκθεση Ν. 4738/2020 περί Ρύθμισης Οφειλών και Παροχής Δεύτερης Ευκαιρίας - [ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΝΕΟΥ ΠΤΩΧΕΥΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ.pdf](#)